

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra antropologie a zdravovědy

Diplomová práce

Bc. Lenka Kováčová

**Didaktické prostředky a jejich využití ve výuce
Ošetrovatelství**

Olomouc 2013

vedoucí práce: Mgr. Jana Majerová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne

Lenka Kováčová

Poděkování

Děkuji Mgr. Janě Majerové, za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci.

OBSAH

ÚVOD	6
1 CÍL PRÁCE	7
2 TEORETICKÉ POZNATKY	8
2.1 Výuka ošetrovatelství.....	8
2.1.1 Didaktika.....	8
2.1.2 Výuka předmětu Ošetrovatelství.....	9
2.1.3 Pedagogické dokumenty.....	10
2.2 Didaktické prostředky.....	13
2.3 Materiální didaktické prostředky.....	14
2.4 Klasifikace materiálních didaktických prostředků.....	15
2.4.1 Učební pomůcky.....	16
2.4.2 Technické výukové prostředky.....	21
2.4.3 Odborná učebna Ošetrovatelství.....	31
2.5 Využití materiálních didaktických prostředků ve výuce Ošetrovatelství.....	32
2.5.1 Modely.....	32
2.5.2 Školní obraz.....	34
2.5.3 Učebnice Ošetrovatelství, pracovní sešity a odborné časopisy.....	35
2.5.4 Didaktická technika.....	42
2.6 Nemateriální didaktické prostředky a jejich uplatnění ve výuce Ošetrovatelství.....	44
2.6.1. Didaktické zásady.....	44
2.6.2. Organizační formy výuky.....	48
2.6.3. Metody výuky.....	53
3 METODIKA PRÁCE	64
4 VÝSLEDKY A DISKUZE– studenti	67
5 VÝSLEDKY A DISKUZE– učitelé	97
ZÁVĚR	106
SOUHRN	108
SUMMARY	108
REFERENČNÍ SEZNAM	109

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	114
SEZNAM ZKRATEK.....	117
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	118
SEZNAM PŘÍLOH.....	119
PŘÍLOHY	
ANOTACE	

ÚVOD

Na začátku své práce bych ráda citovala nesmrtelná slova J.A.Komenského. Ve svém „Zlatém pravidlu pro učitele“ praví : „*Proto budiž učitelům zlatým pravidlem, aby všechno bylo předváděno všem smyslům, kolika možno. Totiž věci viditelné zraku, slyšitelné uchu, vonné čichu, chutnatelné chuti a hmatatelné hmatu; a může-li něco být vnímáno najednou více smysly, budiž to předváděno více smyslům.*“ (Velká didaktika, kap.XX.)

Důvodem, proč jsem si zvolila toto téma pro svoji diplomovou práci, je především moje začínající pedagogické profese na střední zdravotnické škole, kde vyučuji předmět Ošetřovatelství v 1. a 2. ročníku a Ošetřování nemocných. Ošetřovatelství považuji za jeden z klíčových předmětů pro přípravu na odbornou praxi i budoucí profesní přípravu zdravotnického asistenta. Zjišťuji, jak nelehkým úkolem je žáky správně motivovat, udržet jejich pozornost, zvýšit jejich aktivitu v hodinách a pomoci jim učivo lépe pochopit a zvládnout. A právě zde, v těchto situacích, najdou uplatnění didaktické prostředky, což jsou předměty a jevy vedoucí ke splnění výchovně vzdělávacích cílů (Maňák, 2003). Jejich hlavní úloha spočívá ve funkci motivační (vyvolávají zájem žáka o danou problematiku), funkce stimulační (podněcují žáka k aktivitě, přemýšlení, tvoření) a funkce prezentační (zprostředkovávají učivo) (Kouba, 1985).

V teoretické části se diplomová práce věnuje výuce předmětu Ošetřovatelství a přehledu materiálních i nemateriálních didaktických prostředků a jejich uplatněním ve výuce Ošetřovatelství. Praktická část práce je zaměřena na získání informací od studentů i učitelů středních zdravotnických škol, které se týkají využití materiálních didaktických prostředků ve výuce Ošetřovatelství, názorů studentů na kvalitu těchto pomůcek a také didaktického přínosu jednotlivých druhů pomůcek pro studenty.

Věřím, že uvedené výsledky dotazníkového šetření pomohou nejen mně ke zkvalitnění výuky.

1 CÍL PRÁCE

Cílem mé diplomové práce je výzkumné šetření (pomocí nestandardizovaného dotazníku připraveného pro studenty i pro učitele) týkající se využití materiálních didaktických pomůcek ve výuce Ošetřovatelství na středních zdravotnických školách.

Dílčí cíle :

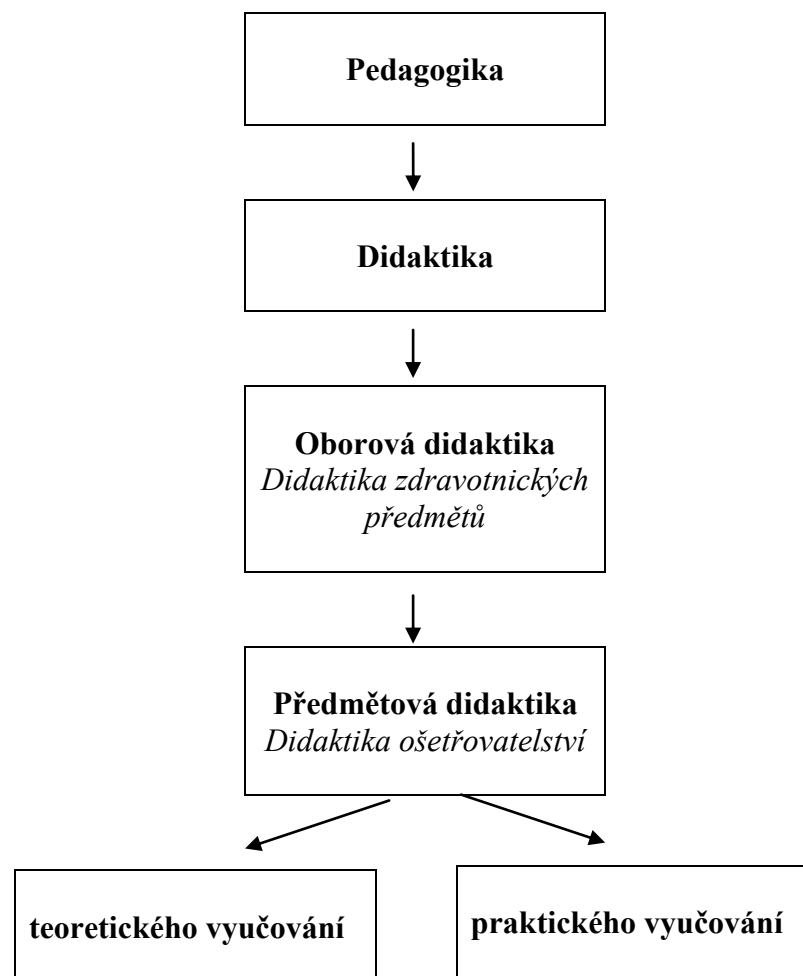
1. Zmapovat rozsah používání učebních pomůcek, audiovizuálních pomůcek a didaktické techniky v hodinách Ošetřovatelství.
2. Zjistit spokojenost žáků s kvalitou těchto pomůcek.
3. Ověřit si efektivitu a přínos těchto pomůcek pro žáky.
4. Ověřit si názor na materiální vybavení odborných učeben Ošetřovatelství.
5. Zjistit využití interaktivní tabule ve výuce Ošetřovatelství.
6. Zjistit, který didaktický prostředek žákům ve výuce nejvíce vyhovuje.

2 TEORETICKÉ POZNATKY

2.1 Výuka Ošetřovatelství

2.1.1 Didaktika

Didaktika patří mezi pedagogické disciplíny, proto ji není možno od pedagogiky oddělovat. Vztah mezi pedagogikou a didaktikou znázorňuje obr.1. Termín didaktika pochází z řeckého didaskein = učit se, vyučovat. Didaktiku definujeme jako *teorii vzdělávání a vyučování* (Průcha, Walterová, Mareš, 1998).

Obr.1. Vztah mezi pedagogikou a didaktikou (Cichá, 2006)

2.1.2 Vyučovací předmět Ošetřovatelství

Obecným cílem předmětu Ošetřovatelství je vést žáky k získávání teoretických poznatků a praktických dovedností v péči o zdraví, prevenci poškození zdraví a poskytování základní a specializované ošetřovatelské péče pacientům.

Absolvent oboru Zdravotnický asistent je připraven poskytovat komplexní ošetřovatelskou péči dětem (s výjimkou novorozenců) i dospělým, podílet se na preventivní, diagnostické, neodkladné, léčebné, rehabilitační a dispenzární péči v rozsahu své odborné způsobilosti.

Předmět Ošetřovatelství je zařazen do všech ročníků studia a je předmětem maturitním. Bezprostředně navazuje na předmět Ošetřování nemocných, který se realizuje ve zdravotnickém zařízení.

Při výuce odborného předmětu Ošetřovatelství rozlišujeme *teoretické vyučování*, kde žáci získávají převážně vědomosti, a *praktické vyučování*, zaměřené na získávání dovedností.

Teoretická výuka bývá často organizována společně pro celou třídu (převážně ve třetím a čtvrtém ročníku). Pro praktické hodiny se třída dělí na skupiny, aby bylo možné nacvičit jednotlivé dovednosti na potřebné úrovni, která je potřebná pro vstup do nemocničního prostředí a kontakt s pacienty.

Základními pojmy didaktiky vyučování zdravotnických předmětů jsou : vědomost, schopnost, dovednost, nácvik a návyk.

- **Vědomost** chápeme jako soustavu představ, pojmů, teorií a informací, které si žák osvojil v průběhu školního vzdělávání vlastním učením nebo jiným způsobem. Je výsledkem žákovy vnímání, poznávání, myšlení, zapamatování, praktického experimentování i životních zkušeností (Průcha, Walterová, Mareš, 1998).
- **Schopnost** je individuální potenciál člověka pro provádění určité činnosti, který je do jisté míry podmíněn vrozenými předpoklady, sociálním prostředím,

výchovou, vzděláním a vlastním úsilím člověka. Schopnost může být zraková, sluchová, pohybová a intelektová (Průcha, Walterová, Mareš, 1998).

- **Dovednost** je způsobilost člověka k provádění určité činnosti. Je ovlivněna vrozenými předpoklady, ale dosahuje se jí učením a výcvikem. Rozlišujeme dvě základní skupiny dovedností – intelektové a senzomotorické (Průcha, Walterová, Mareš, 1998).
- *Intelektová dovednost* je dovednost rozumová (vypočítat množství dezinfekčního prostředku, sestavit plán polohování). Úzce souvisí s vědomostmi (Cichá, Dorková, 2006).
- *Senzomotorická dovednost* vyžaduje spojení mezi vjemem a pohybem (obvazová technika, aplikace injekce). Důležité je osvojení si správného postupu dovedností ošetrovatelských činností a zpětná vazba učitele (Cichá, Dorková, 2006).
- **Nácvik** je nejdůležitější fází senzomotorického učení. Jedná se o opakované provádění činnosti, které je spojeno s vhodnou motivací a účinnou metodou učení. Cílem je zdokonalování se v dané činnosti (Průcha, Walterová, Mareš, 1998).
- **Návyk** označujeme jako zautomatizovanou činnost osvojenou opakováním. Důležité je dodržovat přesnost, dbát na úspornost provádění a standardní postup (Cichá, Dorková, 2006).

2.1.3 Pedagogické dokumenty

Učitel se při své práci neobejde bez základních pedagogických dokumentů – školní vzdělávací program, učební plán, učební osnova a tématicko-časový plán. Všechny uvedené dokumenty vycházejí ze základního kurikula, které se dále člení na tzv. kmenové obory studia, zahrnující jednotlivé studijní obory. V našem případě jde především o kmenový obor Ošetrovatelství, pod který spadá studijní obor Zdravotnický asistent.

Kurikulum

Pojem pochází z latinského slova *curriculum* (běh, závodní dráha), v přeneseném významu pak vyjadřuje posun po plánované cestě (Vališová, Kasíková a kol., 2007).

V pedagogice vyjadřoval tento termín původně pouze učivo, později se jeho význam rozšiřoval a měnil.

V pedagogickém slovníku najdeme uvedeny tři základní významy pojmu (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s.117) :

1. Vzdělávací program, projekt, plán.
2. Průběh studia a jeho obsah.
3. Obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.

Obecně lze pojem charakterizovat (E.Walterová, 1994) otázkami : **Proč** (podstata, funkce a cíle procesu vzdělávání), **koho** (kterou část populace), **jak** (doporučené učební strategie), **kdy** (ve kterém věku), **v čem** (jakým obsahem), **za jakých podmínkách** (vymezení prostředí, materiální didaktické prostředky) a **s jakými efekty** (jaké výsledky v oblasti kognitivní, afektivní a psychomotorické jsou předpokládány) vzdělávat (Vališová, Kasíková a kol., 2007).

Kurikulární dokumenty jsou tvořeny na dvou úrovních : státní – v podobě Národního programu vzdělávání a rámcových vzdělávacích programů, a školní – v podobě školních vzdělávacích programů.

Rámcové vzdělávací programy (RVP)

RVP pro střední odborné vzdělávání jsou státem vydané pedagogické dokumenty, které vymezují závazné požadavky na vzdělávání v jednotlivých stupních a oborech vzdělávání, tzn. zejména výsledky vzdělávání, kterých má žák v závěru studia dosáhnout, obsah vzdělávání, základní podmínky realizace vzdělávání a pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů (www.nuov.cz).

Školní vzdělávací programy (ŠVP)

ŠVP je stěžejním pedagogickým dokumentem školy, na jehož základě škola realizuje vzdělávání v daném oboru vzdělávání. ŠVP obsahuje mimo jiné **profil absolventa** (informace o odborných a osobnostních kvalitách absolventa a pracovních činnostech, pro které bude připravován), **charakteristiku vzdělávacího programu** (popisuje organizaci výuky, realizaci praktického vyučování, klíčové kompetence, průřezové témata, způsob a kritéria hodnocení žáků, podmínky přijetí ke studiu, obsah a formu závěrečné zkoušky a další), **učební plán**, **přehled rozpracování obsahu vzdělávání v RVP do ŠVP**, **učební osnovy** aj. (www.nuov.cz).

Učební plán

Učební plán obsahuje formou tabulky výčet všech vyučovacích předmětů, jejich hodinovou dotaci a rozvržení do ročníků, celkové počty vyučovacích hodin i další aktivity školy, které jsou závaznou součástí vzdělávání (např. sportovně výchovné kurzy, odborná praxe a další). Určuje závaznost jednotlivých vyučovacích předmětů jejich rozdělením na povinné, volitelné a nepovinné (www.nuov.cz).

Učební osnovy

Učební osnovy vyjadřují výsledky a obsah vzdělávání (učivo) v jednotlivých vyučovacích předmětech a jejich rozvržení do ročníků nebo do delších časových úseků (příloha 1). Součástí učebních osnov je pojetí vyučovacího předmětu (www.nuov.cz).

Tématicko-časový plán

Tématicko-časový plán vychází z učební osnovy daného předmětu. Učivo je rozpracováno do tématických celků a v nich do jednotlivých témat. Ke každému tématickému celku i tématu je uvedena časová dotace, v kontextu s daným školním rokem (prázdniny, svátky, plánované akce školy apod.). Tématicko-časový plán vytváří sám učitel (podle potřeb dané školy), proto mívá různou podobu (příloha 2). Během školního roku jsou v něm učitelem prováděny různé změny - doplnění dalších potřebných údajů, např. látka, kterou nestihl probrat, výběr výukové metody (exkurze, přednáška odborníka) nebo použití didaktických pomůcek (prezentace PowerPoint, videofilm) (Cichá, Dorková, 2006).

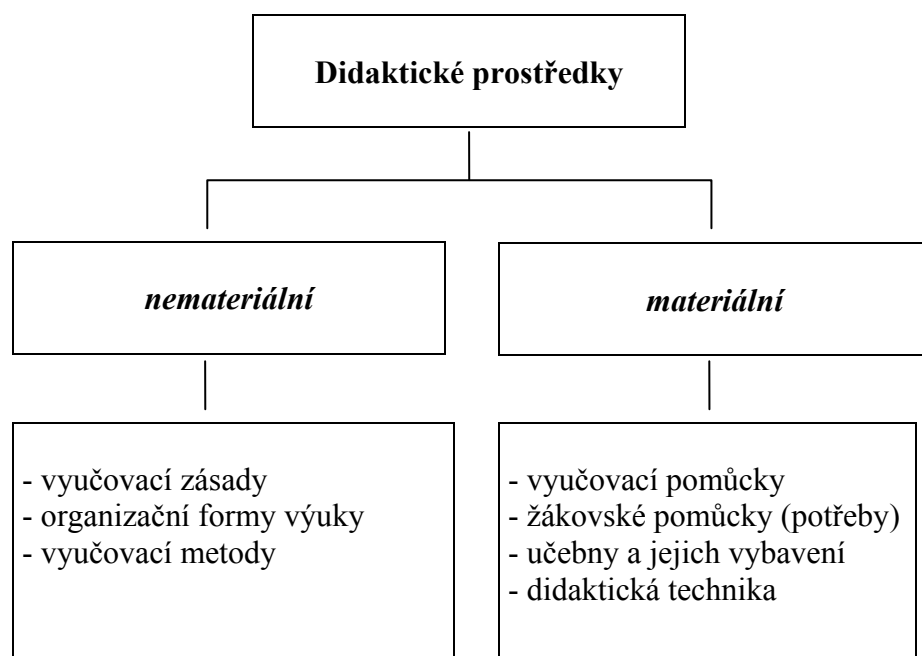
2.2 Didaktické prostředky

Prostředky jsou v širokém smyslu chápány jako předměty a jevy sloužící k dosažení stanovených cílů. Ne jinak je tomu i v pedagogice a didaktice, kde termín prostředky (v širším smyslu) zahrnuje vše, co vede ke splnění výchovně vzdělávacích cílů (Maňák, 2003).

Soubor didaktických prostředků je široký a rozmanitý. Kouba (1985) zdůrazňuje, že žádný prostředek nepůsobí izolovaně, ale vždy v systému, ve vztahu k prostředkům dalším, s určitou hierarchií významu a zastoupení a volba příslušného prostředku není náhodná, ale je určena kritériem účinnosti.

Didaktické prostředky zahrnují všechny materiální předměty, které zajišťují, podmiňují a zefektivňují průběh vyučovacího procesu a v úzké souvislosti s vyučovací metodou a organizační formou výuky napomáhají dosažení výchovně vzdělávacích cílů (Maňák, 2003).

Didaktické prostředky můžeme rozdělit na **nemateriální** (např. výukové metody, organizační formy výuky apod.) a **materiální**, ke kterým řadíme veškeré předměty materiální povahy (obr. 2) (Maňák, 2003).

Obr. 2. Didaktické prostředky (Geschwinder, Růžička, Růžičková, 1995)

2.3 Materiální didaktické prostředky

Pomocí materiálních didaktických prostředků můžeme realizovat jednu ze zásad pedagogického působení, a to *zásadu názornosti*. J.A.Komenský ve svém „Zlatém pravidlu pro učitele“ praví : „*Proto budiž učitelům zlatým pravidlem, aby všechno bylo předváděno všem smyslům, kolika možno. Totiž věci viditelné zraku, slyšitelné uchu, vonné čichu, chutnatelné chuti a hmatatelné hmatu; a může-li něco být vnímáno najednou více smysly, budiž to předváděno více smyslům.*“ (Velká didaktika, kap.XX.).

Z didaktického hlediska rozeznáváme tři *funkce materiálních didaktických prostředků* (Kouba, 1985) :

1. *funkce prezentační* – didaktické prostředky se podílejí na prezentaci (výklad, objasňování,...) učiva buď přímo nebo zprostředkovaně (zvuková nahrávka, grafické znázornění, apod.),
2. *funkce stimulační* – didaktické prostředky stimulují, podněcují žáka, rozvíjejí jeho myšlení, podporují jeho tvůrčí přístup (řešení problémů, postupy analogie, analýzy a syntézy, apod.),
3. *funkce motivační* – didaktické prostředky motivují žáka, vyvolávají jeho zájem o předmět, seznamují ho se zajímavostmi daného předmětu.

Málokdy lze u jednotlivých didaktických prostředků vymezit pouze jednu funkci, většinou plní funkcí více. Proto funkci, která převažuje, považujeme za dominantní.

Didaktické prostředky používané a vhodné k výuce Ošetřovatelství budou do jisté míry odlišné od prostředků k výuce jiných předmětů (matematika – grafy, zoologie – vycpaniny, tělesná výchova – míče, apod.)

2.4 Klasifikace materiálních didaktických prostředků

Nejčastěji používanou klasifikací materiálních didaktických prostředků, z které vycházejí i další autoři, je následující klasifikace podle J. Malacha (2003) :

I. Učební pomůcky

- **Originální předměty a reálné skutečnosti** (přírodniny – v původním stavu, upravené; výtvary a výrobky; jevy a děje – fyzikální, chemické, biologické).
- **Zobrazení a znázornění předmětů a skutečnosti** (modely – statické, funkční; zobrazení – prezentované přímo nebo pomocí didaktické techniky; zvukové záznamy).
- **Textové pomůcky** (učebnice; pracovní materiály – pracovní sešity, tabulky, atlasy; doplňková a pomocná literatura – časopisy, encyklopedie).
- **Pořady a programy prezentované didaktickou technikou** (pořady – televizní, rozhlasové; programy – pro vyučovací stroje, počítače).
- **Speciální pomůcky** (experimentální soustavy; pomůcky pro tělesnou výchovu).

II. Technické výukové prostředky

- **Auditivní technika** (magnetofony, gramofony, školní rozhlas, sluchátková souprava, přehrazače CD).
- **Vizuální technika** (pro diaprojekci, pro zpětnou projekci, pro dynamickou projekci).
- **Audiovizuální technika** (pro projekci diafonu, filmové projekty, magnetoskopy, videorekordéry, videotechnika, televizní technika, multimediální systémy na bázi počítačů).
- **Technika řídicí a hodnotící** (zpětnovazebné systémy, výukové počítačové systémy, osobní počítače, trenažéry).

III. Organizační a reprografická technika

- Kopírovací a rozmnožovací stroje.
- Videostudia, rozhlasová studia.
- Počítače a počítačové sítě.
- Databázové systémy – CD-ROM disky.

IV. Výukové prostory a jejich vybavení

- Učebny se standardním vybavením.
- Odborné učebny, počítačové učebny.
- Laboratoře, dílny, školní pozemky.
- Tělocvičny, hudební a dramatické sály.

V. Vybavení učitele a žáka

- Psací, kreslicí a rýsovací potřeby.
- Kalkulátory, přenosné počítače – nooteboky.
- Cvičební úbor, pracovní oděv.

2.4.1 Učební pomůcky

„Učební pomůcky jsou přirozené objekty nebo předměty napodobující skutečnost nebo symboly, které ve vyučování a učení přispívají jako zdroje informací k vytváření, prohlubování a obohacování představ a umožňují vytvářet dovednosti v praktických činnostech žáků, slouží k zobecňování a osvojování zákonitostí přírodních a společenských jevů.“ (Kujal, 1967, s.462). Podle pedagogického slovníku se jedná o tradiční předměty zprostředkující nebo napodobující realitu, napomáhající větší názornosti nebo usnadňující výuku (Průcha, Walterová, Mareš, 1998). Učební pomůcky mají ze všech materiálně didaktických prostředků nejtěsnější vazbu na konkrétní obsah výuky (Rambousek a kol., 1989).

Učební pomůcky mají velký význam pro zefektivňování výuky. Používají se především proto, aby se vytvořily podmínky pro intenzivnější vnímání učební látky a aby bylo do celkového procesu zapojeno co nejvíce receptorů, především zrakových a sluchových (Kujal, 1967). Současně se tím zvyšují nároky na učitele, kteří se musí naučit širokou škálu učebních pomůcek ovládat a správně pedagogicky používat.

Kategorie učebních pomůcek

Výše uvedený přehled učebních pomůcek nepostihuje všechny typy, varianty a rozličné kombinace pomůcek. Ty lze dále členit podle různých hledisek (Rambousek a kol., 1989) :

1. Dle ***míry jejich pedagogické úpravy*** rozdělujeme pomůcky na pedagogizované a nepedagogizované.
  - *Nepedagogizované pomůcky* představují převážně originální předměty a jejich reálná zobrazení. Obsahují velmi málo nebo žádné informace interpretační. Aby byly pro žáky skutečnými pomůckami, musí je učitel těmito informacemi doplnit a správně zařadit do struktury výuky. Na druhou stranu plní nezastupitelnou funkci při zajišťování obsahových informací, konkrétnosti učebních činností a styku s praxí.
  - *Pedagogizovanými pomůckami* označujeme takové didaktické prostředky, které jsou záměrně vytvářeny nebo upravovány za účasti pedagogů s cílem optimalizovat osvojení určitého učiva, např. učebnice, modely, zobrazení aj.

2. Dle ***způsobu využití ve vyučovacím procesu*** mohou být děleny na pomůcky určené k individuálním činnostem žáků (žákovské pomůcky) a na pomůcky vztahující se k práci žáků ve skupinách a kolektivu třídy (demonstrační pomůcky, pomůcky k hromadné prezentaci).
  - Pomůcky *k individuální práci* nutí žáka k činnostem rozvíjejícím jeho myšlení, schopnosti, dovednosti a pracovní návyky, podporujícím samostatnost při rozhodování a řešení problémů, aktivitu i iniciativu. Pomůcky, které může žák pozorovat, studovat, popisovat označujeme jako pomůcky určené k *pozorování a vyhledávání učebních dat* (modely, mapy, texty, tabulky, slovníky, aj.). Pokud pomůcky rozkládá, skládá, zpracovává, tedy mění-li svou práci strukturu pomůcky (nebo její části), jedná se o pomůcky k *materiálním operacím* (pracovní sešity, skládací modely, užité přístroje apod.).
  - Pomůcky *k práci žáků ve skupinách a kolektivu třídy* působí na žáky pomocí jejich dálkových receptorů. Jedná se např. o demonstraci výrobků, modelů a zobrazení nebo o promítání audiovizuálních pořadů apod.

3. Dle **způsobu jejich prezentace** rozlišujeme pomůcky nevyžadující k prezentaci didaktickou techniku (předměty, modely, školní obrazy, textové pomůcky, aj.) a pomůcky, které tuto techniku k prezentaci vyžadují.

Kritéria výběru učebních pomůcek (Maňák, 2003)

Vhodné učební pomůcky vybírá učitel uvědoměle a odůvodněně, na základě určitých kritérií a s ohledem na:

- cíl, který je sledován,
- úroveň žáků v návaznosti na jejich psychický vývoj a předchozí znalosti,
- schopnost učitele ovládat učební pomůcky,
- podmínky realizace (např. promítací plátno, zatmění místnosti, aj.).

1. Školní obraz

V obecném smyslu obraz znamená znázornění reality různými prostředky. „*Didaktický (školní) obraz je chápán jako zobrazení nějakého jevu pro využití v edukačním procesu*“ (Maňák, Švec, 2003, s.83). Obraz lze též chápat jako specificky organizovaný informační systém, který slouží jako pramen žákova poznání a je mu zprostředkovan vizuálním sdělením – od učebnicových ilustrací a nástěnných obrazů až po prostředky statické a dynamické projekce (Maňák, 2003).

2. Textové pomůcky

Mezi textové pomůcky řadíme učebnice, pracovní materiály (pracovní sešity, atlasy) a doplňkovou a pomocnou literaturu (odborné knihy a časopisy).

Pro žáky je důležité naučit se pracovat s textem, umět se v něm orientovat a vyhledávat z něj podstatné informace.

Učebnice

Učebnice je základní pomůckou žáka, v systému materiálních didaktických pomůcek má významnou roli.

Učebnici můžeme charakterizovat z různých hledisek (Kalous, Obst, 2003):

- jako prvek kurikula, tj. prezentuje výsledek plánovaného obsahu vzdělání,
- jako didaktický prostředek, tj. je informačním zdrojem pro žáky a učitele, řídí a stimuluje učení žáků,
- jako model scénáře výuky,
- jako prostředek komunikace žáka s učivem.

Základní funkce učebnice (Průcha, 2005) :

- **prezentace učiva** – učebnice jako soubor informací, které prezentuje uživatelům různými formami (verbální, obrazovou nebo kombinovanou),
- **řízení učení a vyučování** – učebnice řídí žákovo učení (pomocí otázek, úkolů) a učitelovo vyučování (kdy udává proporce učiva vhodné pro vyučovací hodinu),
- **funkce organizační** (orientační) – učebnice uživatele informuje o způsobech svého využívání (pomocí pokynů, rejstříku, obsahu).

Učebnice poskytuje žákům didakticky uspořádané učivo pro určitý vyučovací předmět - určuje rozsah i kvalitu učební látky, uvádí obecné formulace pojmů a zákonitostí, příklady a úlohy k řešení, umožňuje samostatné pochopení učiva, jeho procvičení, upevnění a v neposlední řadě motivuje žáka ke studiu (Čadílek, Loveček, 2005).

Práce s učebnicí vede žáky k aktivnímu osvojování učiva, rozvíjí jeho rozumové schopnosti a zvyšuje jeho učební činnost.

Pracovní sešity

Pracovní sešit je pro vyučujícího zajímavou učební pomůckou. Umožňuje mu vést hodinu podle moderních výukových metod. Výuka s použitím pracovního sešitu podporuje aktivitu žáků, učí je uvědomovat si mezipředmětové vztahy a rozvíjí kritické myšlení. Pracovní sešit slouží k procvičení a upevnění získaných znalostí, často zábavnou formou (obrázky, křížovky, doplňovačky a další), podporuje samostudium žáků a aktivní vyhledávání nových informací.

Pracovní listy

Pro zvýšení efektivity vyučovacího procesu lze ve výuce využít také pracovní listy (příloha 3). Pracovní listy vytváří učitel zpravidla pro každého žáka. Pracovní list by měl být zpracován na počítači (pro lepší přehlednost), může být doplněn o ilustrace, tabulky, grafy nebo např. ukázkou odborného textu (nutno uvést zdroj).

Pracovní list lze využít pro skupinovou i samostatnou práci žáka. Žáci na základě instrukcí učitele s pracovním listem dále pracují.

Odborné časopisy

Důležitou součástí textových pomůcek jsou odborné časopisy. Jsou dalšími zdroji poznání v daném oboru. V časopisech žáci mnohdy najdou moderní poznatky, které v učebnici nejsou. Využití těchto informací má svá pozitiva - prohloubí výuku, žáci se učí pracovat s informacemi a vyhledávat je z různých zdrojů.

Zásady práce s učebními pomůckami

Učitel si ve své přípravě na konkrétní vyučovací hodinu plánuje i výběr pomůcek, které bude v hodině používat. Aby samotná výuka probíhala podle plánů a představ, je nutno dodržovat některé zásady pro práci s učebními pomůckami.

Základní zásady pro práci učitele a žáků s učebními pomůckami (Kalous, Obst, 2003):

- Učitel by měl mít aktualizovaný přehled o učebních pomůckách, které jsou pro jeho předmět na škole k dispozici.
- Měl by se seznámit s jejich obsluhou i základní údržbou.
- Učitel si musí uvědomit, že práce s učebními pomůckami je pouze prostředkem, nikoliv cílem výuky.
- Učitel si musí v předstihu pomůcky vyzkoušet a ověřit si jejich bezchybné fungování.
- Materiálních didaktických prostředků lze využít ve všech fázích výuky.
- Při činnosti s učebními pomůckami je třeba dbát na dodržování pravidel ochrany zdraví a bezpečnosti práce.

2.4.2 Technické výukové prostředky

Rozvoj vědy a techniky prodělal v posledních letech obrovský rozmach. Ovlivňuje vývoj všech lidských profesí a tak se nevyhýbá ani výchově a vzdělávání člověka, což se projevuje vstupem technických prostředků do vyučovacího procesu. Technickým výukovým prostředkem (didaktickou technikou) rozumíme vhodně vybrané, upravené nebo speciálně vyvinuté přístroje a zařízení využívané k didaktickým účelům. Tyto prostředky umožňují plně realizovat princip názornosti ve všech výukových situacích (Rambousek a kol., 1989).

Kategorizace didaktické techniky

Didaktickou techniku můžeme rozdělovat do skupin dle různých hledisek. Nejjednodušším členěním je členění *podle smyslů*, na které technikou působíme (Geschwinder, Růžička, Růžičková, 1995) :

- **vizuální** technické prostředky,
- **auditivní** technické prostředky,
- **audiovizuální** technické prostředky,
- **zpětnovazební systémy** (systémy založené na počítačovém vyhodnocování odpovědí),
- **pomocné technické prostředky** (projekční plochy, stojany, držáky, apod.).

Jinou typologii uvádí Rambousek a kol.(1989). Je založena na rozdělení techniky dle *základních druhů přístrojů* :

- **zařízení pro nepromítaný záznam** (záznamové plochy) – jedná se především o různé druhy tabulí,
- **promítací technika** – dělí se na dvě velké skupiny – zařízení pro statickou projekci (např. diapojektor, zpětný projektor) a zařízení pro dynamickou projekci (např. filmová promítačka),
- **zvuková technika** – do této skupiny patří mj. magnetofony, CD přehrávače, rozhlasové ústředny i jazyková laboratoř,

- **televizní technika** – jsou to všechny přístroje a zařízení sloužící ke snímání, záznamu a reprodukci televizního signálu (videorekordér, televizor, atd.),
- **výukové počítače,**
- **zařízení pomocná a doplňková.**

Sama o sobě didaktická technika představuje pouze jistou sumu přístrojů a zařízení různé technické úrovně. Avšak její plánovité a cílevědomé zapojení do vyučovacího procesu může být velmi přínosné. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že funkcí didaktické techniky není jen prostá prezentace učiva. Tato technika při správném užití plní celou řadu dalších funkcí ve vzdělávacím procesu. Jsou to **zejména funkce**

(Rambousek a kol., 1989):

- motivačně stimulační,
- informačně expoziční,
- procvičovací,
- aplikační,
- kontrolní.

Hned první – **motivačně stimulační** – funkce bývá v praxi často podceňována. Učitelé často po příchodu do třídy bez dlouhých úvodů začnou s výkladem látky a diví se znuděným obličejům žáků. Zde může významně pomoci didaktická technika. Pozornost studentů můžeme upoutat na začátku hodiny promítnutím krátkého motivačního audio či videozáznamu nebo prezentací grafu, tabulky apod. Již samotné použití techniky může vzbudit pozornost žáků (novost, atraktivnost, samotný fakt, že se ve výuce objeví apod.). Forma (technická stránka prezentace učiva) však nesmí nikdy zastínit obsah (Rambousek a kol., 1989).

Základní úloha didaktické techniky spočívá ve funkci **informačně expoziční**. Techniku využíváme ve výuce zpravidla z důvodu výkladu obsahu učiva. Jejich prostřednictvím se mohou žáci více dozvídat a více si též zapamatovat. Význačné postavení mají v tomto směru audiovizuální prostředky, které působí na dva dominantní receptory – zrak a sluch (jejich prostřednictvím získává člověk 94 % informací) (Rambousek a kol., 1989).

U dalších tří uvedených funkcí – **procvičovací, aplikační a kontrolní** – je využití didaktické techniky zcela zřejmé. Přínosem jsou všechny druhy technických výukových

prostředků. Velké uplatnění zde nalézá výpočetní technika. Pomocí důmyslných programů může učitel lákavou formou probranou látku procvičit, žáci si vyzkoušejí její praktickou aplikaci a na závěr proběhne kontrola osvojeného učiva. V tomto procesu je velkou výhodou moderní techniky a zvláště počítačů poskytování přesné a rychlé zpětnovazební informace učiteli i žákům. Učitel pak může velice časně korigovat obsah a formu své další výuky. Žák pak ví, kterou část učiva nezvládl a na kterou se v přípravě na hodinu zaměřit (Rambousek a kol., 1989).

1. Vizuální technické prostředky

Vizuální technické prostředky jsou určeny k prezentaci informací přijímaných zrakem. V rámci výukového procesu použitím vizuálních pomůcek zvýšíme účinnost přenosu informací (zrakem přijímáme až 80 % informací) a dalším pozitivním důvodem je zabránění rozptylování pozornosti žáků (Růžička, Růžičková, 2007).

Vizuální prostředky můžeme rozdělit do dvou základních skupin – prostředky pro **nepromítaný záznam** (školní obrazy a tabule) a prostředky pro **promítaný záznam**. Promítaný záznam (projekci) můžeme dále dělit na **projekci statickou** (nepohyblivý obraz) a **projekci dynamickou** (projekce filmů nebo videoprojekce) (Růžička, Růžičková, 2007).

Školní tabule

K nejstarším technickým prostředkům používaných ve škole patří školní tabule. I v dnešní moderní době má své nezastupitelné místo a je součástí základního vybavení každé školy.

Na tabuli můžeme vytvářet různé druhy záznamu :

- **hotový** – předem připravený (takto můžeme mít přichystanou např. osnovu, důležité body probírané látky atd.),
- **vytvářený** – vzniká přímo před zraky žáků, postihuje určitou informaci v jejím vzniku a vývoji, zdůrazňuje souvislosti, využívá podnětů a nápadů žáků (jako příklad můžeme uvést výpočet příkladů, vytváření myšlenkové mapy apod.),
- **kombinovaný** – může se jednat např. o dokreslování detailů nebo dopisování údajů do připraveného podkladu.

Pod obecným označením školní tabule si již nyní nemůžeme představovat pouze tabuli v její klasické podobě (černě natřená deska upevněná na stěně). Vědeckotechnický rozvoj ovlivnil i tuto oblast a vznikaly nové druhy víceúčelových záznamových ploch, které ulehčují učitelů práci, šetří jeho čas, zlepšují hygienu pracovního prostředí a značně rozšiřují možnosti nepromítaného záznamu a jeho výukový efekt (Rambousek a kol., 1989).

Druhy tabulí (Růžička, Růžičková, 2007)

- **Desková tabule** je nejrozšířenější druh tabulí vůbec. Má černou nebo zelenou barvu, k psaní se používají křídly.
- **Bílá tabule.** Místo křídly se používají barevné popisovače (fixy), které se s tabule snadno smazávají. Bílou tabuli lze využít i jako promítací plochu.
- **Magnetická tabule** bývá často využívána jako jistý druh nástěnky. Existuje ve dvou podobách - pravá tabule, je vyrobena z magnetické látky a připevňují se na ni kovové pomůcky, a běžně používaná tzv. nepravá magnetická tabule, vyrobená z ocelového plechu, na kterou se používají magnetky.
- **Flanelová tabule** umožňuje upevňování plochých pomůcek podlepených brusným papírem nebo suchým zipem. Lze ji svinout jako roletu.
- **Polypropylénová tabule.** Jedná se o jednotlivé listy velkého „trhacího bloku“ nabitého statickou elektřinou, které lze bez použití lepidla přidělat na téměř jakýkoliv podklad a případně i sejmut a přemístit jinam.
- **Bloková tabule** (flip-chart) je velký blok papíru formátu A0 nebo A1, který je upevněn na stojanu. Tabule je přenosná, učitel na ni píše popisovači. Výhodou je možnost připravit záznam předem nebo se k němu v průběhu hodiny vracet.
- **Korková tabule** nejčastěji plní funkci nástěnek a informačních tabulí. Je vhodná k umístění studijních materiálů, tabulek, grafů a dalších informačních materiálů.
- **Kopírovací tabule** je bílá tabule, na kterou píšeme barevnými popisovači. Povrch tabule tvoří fólie a za ní je umístěna snímací elektronická část. Po stisknutí tlačítka se z tiskárny umístěné ve spodní části tabule vysune věrná kopie všech informací zobrazených na tabuli.
- **Interaktivní tabule** (obr. 3) a software instalovaný na počítači učitele tvoří základ moderní učebny. Interaktivní tabule kombinuje výhody běžné tabule a dotykové obrazovky. Obraz se promítá dataprojektorem na tabuli, na kterou se

dá psát stejně jako na bílou tabuli. Dotykem na plochu tabule lze ovládat připojený počítač, včetně všech jeho funkcí i multimediálních zařízení k počítači připojených. Vytvořený zápis nebo jeho část můžeme kdykoliv uložit do počítače, případně jej v potřebné chvíli opět zobrazit. Interaktivní tabule umožňuje i další funkce, např. zvýrazňování částí textu, tabulky apod., aby se žáci soustředili jen na danou část; učitel má možnost s objekty pohybovat, žáci jej mohou vidět z různých úhlů, objekt se dá přiblížit nebo naopak oddálit; objekty je možno přenášet na ploše tabule, což pomáhá žákům utřídit si myšlenky, nápady, nacházet logický sled apod.

Obr. 3. Interaktivní tabule (zdroj www.vzdelavani21.cz)

Zásady pro práci s tabulí (Růžička, Růžičková, 2007)

- Nezakrývat vlastním tělem vytvářené záznamy na tabuli.
- Nemluvit „do tabule“, utlumí Váš hlas, nebude Vám dobře rozumět a přestanete udržovat zrakový kontakt s žáky.
- Psát čitelně, volit přiměřenou velikost písma.
- K odlišení nebo zvýraznění textu používat barevné křídly, popisovače (pozor na viditelnost některých barevných kříd).
- Poskytnout žákům dostatek času na opsání klíčových bodů zapsaných na tabuli.
- Tabule může sloužit k zavěšení učebních pomůcek, školních obrazů apod.

Projekční technika pro statický obraz

Skupina těchto technických prostředků předvádí nepohyblivý – statický obraz. Statickou projekci můžeme docílit použitím následujících přístrojů (Růžička, Růžičková, 2007) :

- **Epiprojektor** – epiprojekce : můžeme prezentovat neprůhledné předlohy např. obrázky z knih, grafy, schémata atd. Nevýhodou epiprojekce je nutnost zatemnění místnosti, hlučnost přístroje a zvýšený světelný tok při výměně předloh (vadí očím).
- **Diaprojektor** – diaprojekce : předlohou pro diaprojekci je diapozitiv, na kterém je zachyceno „reálné prostředí“ (pro potřeby Ošetřovatelství např. struktura tkání, kožní vyrážky apod.). Diaprojektor již nepatří k nejmodernějším prostředkům, v současné době je nahrazován moderními vizuálními technickými prostředky.
- **Zpětný projektor** – zpětná projekce : je projekce nejčastěji průhledných předloh (průsvitky, transparenty), na kterých je graficky, fotograficky nebo tiskem pořízen záznam (kresba, text, graf,...). Může sloužit místo zápisu na tabuli.
- **Dataprojektor** – dataprojekce : jedním z nejpoužívanějších didaktických prostředků v současné době je počítač, který se dá ve výuce využít různými způsoby. Ve spojení s dataprojektorem umožňuje prezentaci statického obrazu, filmu a zvuku.
- **Vizualizér** (obr. 4) - je modernější řešení starších zrcadlových projektorů, určené pro zobrazování neprůhledných papírových předloh. Dnešní nejmodernější modely vizualizérů mohou snímat nejen papír, ale také jakoukoli předlohu, včetně trojrozměrných předmětů. Výhodou je libovolné zvětšení a promítání jak neprůhledných tak i průhledných předloh, které se nemusejí předem připravovat (předloha z učebnice nebo z učebních textů). U modernějších přístrojů lze snadno snímat i 3D objekty. Signál nebývá přímo promítán, ale je přenášen například do dataprojektoru, který ho přenáší na tabuli nebo projekční plátno (Vaněček, 2008).

Obr. 4. Vizualizér (zdroj www.aktivucitel.cz)

Výhody statické projekce (Růžička, Růžičková, 2007)

- Umožňuje rychle a dlouhodobě prezentovat obraz, dává možnost se k němu vracet.
- Předlohy pro projekci mají malé rozměry, jsou skladné.
- Na rozdíl např. od videozáznamu nejsou žáci vystaveni velkému přílivu nových informací.

Didaktické zásady pro práci se zpětným projektoem (Růžička, Růžičková, 2007)

- Učitel by se neměl pohybovat v prostoru mezi zpětným projektoem a promítací plochou.
- Učitel udržuje kontakt s žáky, je otočen čelem k třídě a zády k promítací ploše.
- Projektor by měl mít zapnutý světelný zdroj jen pro nezbytně nutnou dobu (aby zbytečně neoslňoval žáky).

2. Auditivní technické prostředky

Auditivní technické prostředky zprostředkovávají příjem informací zvukem. Mezi zvuková média patří gramofon a magnetofon, modernějšími jsou CD přehrávač a PC se zvukovou kartou.

3. Audiovizuální technické prostředky

Už samotný název technických prostředků napovídá, na které receptory je zaměřena pozornost – tedy sluch i zrak současně.

K moderním audiovizuálním prostředkům řadíme (Růžička, Růžičková 2007) :

- **Filmový projektor** – nosičem informace je zvukový film.
- **Videopřehrávač** – záznam je proveden na videokazetě.
- **Televizor** – televizní vysílání.
- **DVD přehrávač** - DVD

Videotechnika ve vzdělávacím procesu (Růžička, Růžičková 2007)

- působí emocionálně a tím podporuje citovou výchovu žáků,
- vytváří dojem, že děj na obrazovce probíhá současně s jeho sledováním,
- podporuje především fázi učení, čímž pomáhá vytvářet představy o věcech a jevech,
- rozvíjí představivost, myšlení a také vyjadřování vlastních myšlenek,
- motivuje a stimuluje žáky k většímu pracovnímu úsilí.

Videoprojekce

Tato technika se používá v případech, kdy je potřebné studentům vysvětlit učivo, které je náročné na čas, prostor nebo je materiálově nedostupné. Příkladem mohou být různé technologické postupy, fyzikální jevy, nebo například ukázka porodu. Filmová technika dokáže velmi dobře podpořit vyučovací proces, ale je nutné, aby se učitel na prezentaci dobře připravil a zaměřil se nejen na obsahovou, ale i na metodickou stránku filmu (Vaněček, 2007).

Při využívání tohoto technického prostředku ve výuce učitel stále sehrává ústřední roli. Úkolem této techniky není učitele odstavit, nahradit nebo s ním soupeřit. Je to právě on, kdo musí tento prostředek umět ovládat a správně využít (promítané pořady může učitel libovolně zastavovat nebo pouštět zpomaleně, pro připomenutí je možné se k dané sekvenci vrátit) (Růžička, Růžičková, 2007).

Didaktické zásady při videoprojekci (Tichý, 2011):

- Prvním krokem učitele by měl být výběr vhodného videofilmu a seznámení se s jeho obsahem. Během jeho sledování si učitel zaznamenává důležité pasáže, pro žáky neznámé pojmy i spojitost s dřívějším učivem. Měl by také zjistit, zda film neobsahuje zastaralé postupy.
- Před vlastním promítáním učitel seznamuje žáky s obsahem filmu a měl by jim nastínit spojitost s dřívějším učivem. Důležité je vysvětlení pojmů, které dosud neznají. Také by je měl upozornit, na co se mají ve filmu zaměřit.
- Během samotného promítání učitel sleduje nejen film, ale i žáky. Při náznacích neporozumění nebo nejasností se jim je snaží vysvětlit. Výklad nemá rušit promítání, proto by měl učitel film zastavit a poté opět spustit promítání.
- Na konci promítaného filmu by měli mít žáci prostor k prezentaci svých otázek a dotazů. Učitel by si měl také ověřit, zda a do jaké míry žáci pochopili dané téma. Nejedná se o zkoušení, nýbrž o vytvoření zpětné vazby.

4. Multimédia a výpočetní technika

Tento pojem je složen ze dvou slov, pocházejících z latiny. První multi – znamená „mnoho“ nebo „vícenásobný“, a médium, což znamená „zprostředkující prostředí“. Tento výraz je možno definovat jako kombinace různých sdělovacích prostředků, videokazet, CD nosičů, fotografií a dalších.

Na výklad pojmu multimédia jsou dva názory. Klasický názor představuje multimédia jako souhrn jednotlivých médií (učebnice, texty, videozáznam, atd.), jejichž pomocí lze informace prezentovat. V počítačové terminologii je médium chápáno jako způsob prezentace dané informace, tj. ve formě textu, grafického znázornění, zvuku či živého obrazu. Spojení těchto médií do jednoho celku umožňuje multimediální počítač.

Prvním multimediálním nosičem se stal CD-ROM, který se svou obrovskou kapacitou může nést textová (např., text encyklopedie), obrazová i zvuková data v digitálním formátu. Záznam může mít rozsah až několika mnohasetstránkových knih včetně textu a barevných reprodukcí (Růžička, Růžičková, 2007).

Využití výpočetní techniky (počítače) ve výuce (Kalous,Obst, 2003) :

- **výukové programy** (programy na procvičování látky, simulační programy, didaktické hry),
- **počítač jako pracovní nástroj** (textové editory, tabulkové kalkulátory, grafické editory),
- **počítač jako přehrávač různých médií** (CD, CD-ROM, DVD)
- **vyhledávací programy** k získání informací. K nejčastějším zdrojům získávání informací patří internet.

Prezentace

Zajímavě připravená prezentace může žákům příjemnou formou zprostředkovat probíranou látku. Bohaté grafické možnosti programu PowerPoint nám takovouto prezentaci umožní vytvořit. Pomocí tohoto programu můžeme znázornit snímky obsahující text, obrázky, grafy, fotografie, videa i animované speciální efekty.

Učitel má na výběr, jakým způsobem chce prezentaci vést. Snímky prezentace mohou sloužit jako podpůrný materiál. Obsahují základní body sdělení, ilustrativní tabulky, či grafy a obrázky. Hlavním zdrojem informací je výklad učitele. Další možností je interaktivní prezentace, která počítá s aktivní účastí žáka. Ti mají možnost zasahovat do průběhu prezentace - mohou rozhodovat, kdy a na který snímek přejít a sledovat snímky podle vlastního tempa a podle zájmů (Růžička, Růžičková, 2007).

Pravidla při přípravě prezentace (Růžička, Růžičková, 2007) :

- **vhodná velikost písma** – výška nadpisů 40 bodů, základní text 30 bodů; text menší než 18 bodů není čitelný ani při projekci, ani při tisku,
- **barva snímků** – zachovat dostatečný kontrast mezi barvou pozadí a grafikou; při projekci prezentace působí příjemněji tmavé pozadí (modrá, zelená) a světlé texty; je-li hlavním účelem prezentace tištěná podoba, je vhodnější použít světlé pozadí a tmavý text,
- **texty** – text by měl obsahovat maximálně 5-6 slov na jednom řádku a maximálně 7-8 řádků na jedné obrazovce,
- **ilustrace** – velikost ilustrace je třeba zvolit tak, aby byla zachována její přehlednost a kontrast.

Internet

V současné době je internet jedním z nejvýznamnějších prostředků k získávání informací z různých médií. Učitel pomocí internetu vyhledává potřebné informace, různé ilustrace i krátká videa, které pak využívá k přípravě vyučování, k tvorbě prezentací či k samotnému prezentování v průběhu vyučování.

2.4.3 Odborná učebna Ošetřovatelství

Prvotní nácvik praktických činností probíhá v odborných učebnách (laboratořích) ošetřovatelství. Odborné učebny jsou přizpůsobeny skupinové výuce. Bývají rozděleny na dvě části – jedna část simuluje prostředí nemocničního pokoje (obsahuje nemocniční lůžka, noční stolky a další), a druhá část je vybavena pracovními stoly nebo školními lavicemi jako v klasické třídě. Součástí odborné učebny jsou skříně s pomůckami k výuce a nácviku ošetřovatelských činností (hygienické pomůcky, pomůcky k aplikaci injekcí, polohovací pomůcky, atd.) i s různou zdravotnickou technikou (např. infuzní pumpa, inhalátor, glukometr apod.). Nácvik jednotlivých výkonů se provádí na výukových modelech a trenažérech (trenažér k odběru krve, aj.). Odborné učebna bývá vybavena i různou didaktickou technikou – školní tabulí (až po interaktivní tabuli), dataprojektorem, televizorem, videorekordérem apod.

2.5 Využití materiálních didaktických prostředků ve výuce předmětu Ošetřovatelství

Ve výuce Ošetřovatelství je možno využít celou řadu učebních pomůcek i didaktické techniky. Specifickými pomůckami jsou nemocniční figuríny pro nácvik ošetřovatelských výkonů. Rozsáhlý repertoár představují textové pomůcky – učebnice Ošetřovatelství, pracovní sešity i odborné časopisy pro pracovníky ve zdravotnictví. Své uplatnění ve výuce Ošetřovatelství najdou i školní obrazy.

2.5.1 Modely

Nepostradatelnou součástí vybavení odborné učebny Ošetřovatelství jsou modely. Žáci v praktické výuce předmětu získávají dovednosti v ošetřování nemocných. Některé ošetřovatelské výkony a postupy si mohou, a dokonce je i žádoucí, aby si je žáci procvičovali sami na sobě (např. měření fyziologických funkcí, obvazovou techniku, stlaní lůžka s nemocným apod.), jiné ovšem mohou provádět pouze na modelu (např. cévkování, klyzma, aplikace injekce a další).

Modelů je velká řada od jednoduchých typů pro procvičování základních ošetřovatelských výkonů až po specializované resuscitační modely, kterým např. reagují zornice na osvit, lze jim nahmatat puls apod.

Příklady modelů vhodných do odborné učebny Ošetřovatelství :

Figurína pro nácvik péče o pacienta - základní figurína pro nácvik péče o pacienta je určena k seznámení s potřebami v nemocnicích, pečovatelských domech a vzdělávacích zařízeních pro výuku prvotní péče o pacienta (www.helago-cz.cz). Figurína je vyrobena v životní velikosti, má končetiny s klouby, ohebný trup a vyměnitelné pohlavní orgány. Je vhodná pro výuku a nácvik hygienické péče o ležícího pacienta, péče o vlasy nemocného - snímatelnou paruku lze mýt šamponem, polohování pacienta v lůžku i nácvik přenášení nemocného na vozík.

Nemocniční figurína (obr. 5) - figurína v životní velikosti je především určena k procvičení základního ošetření a péče o pacienta. Klouby jsou vyrobeny z nerezavějící oceli, umožňují pohyb a pozice jako u skutečného člověka. Figurína může sedět ve

vzpřímené pozici bez jakékoliv opěry, má odstranitelný umělý chrup na horní i dolní čelisti, 6 vyměnitelných injekčních polštářků a vyměnitelné mužské a ženské pohlavní orgány. Tento model může mít amputovanou nohu na pravém stehně a obsahuje všechny vnitřní orgány (plíce, žaludek, srdce, část střev, močový měchýř a vnitřní genitálie), a proto umožňuje procvičovat veškerou péči o pacienta (www.helago-cz.cz).

Umožňuje nácvik :

- osobní hygieny/mytí pacienta na lůžku, převlečení pacienta a lůžka, péče o dutinu ústní, odlehčení proleženin na lůžku, manipulace se zraněnými končetinami,
- inhalace a zacházení s kyslíkem, umělé dýchání, infuze/transfuze,
- obvazování normální nebo amputované končetiny,
- klyzmatu, aplikaci projímadla, glycerinového čípku, péči o stomii,
- katetrizace močového měchýře muže i ženy,
- aplikace injekce – do paže, stehna a hýždě,
- výplachu – očí, uší, žaludku, močového měchýře a vagíny.

Obr. 5. Nemocniční figurína (zdroj www.helago-cz.cz)

Figurína dítěte pro zdravotní sestry (obr. 6) - svou váhou a velikostí odpovídá figurína šestitýdennímu dítěti. Má kulové klouby, hlavou lze snadno pohybovat i zaklonit ji. Figurína se hodí pro nácvik koupání, oblékání i dalších technik. Nos a uši jsou otevřené, stejně tak konečník, aby bylo možné zasunout teploměr.

Obr. 6. *Figurína dítěte pro zdravotní sestry (zdroj www.helago-cz.cz)*

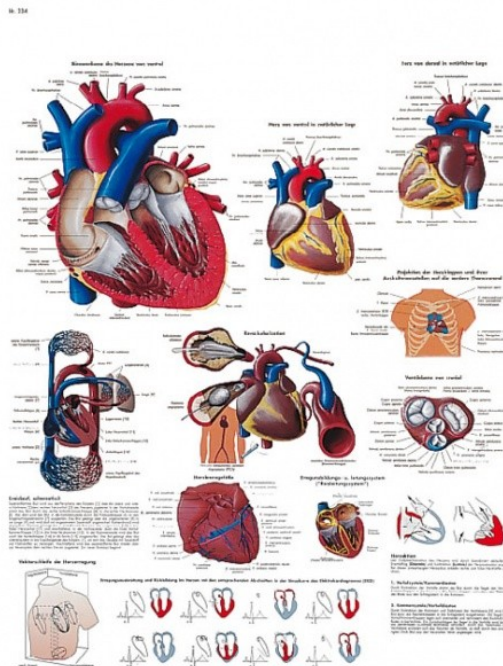
Nemocniční cvičná figurína dítěte - jeho velikost a váha odpovídá čtyřtýdennímu dítěti. Má pohyblivý krk, ramena a kyčle. Lze jí vyměnit chlapeckou/dívčí hrudní a břišní stěnu. Vyměnitelná je i spánková žíla, močový měchýř, žaludek a střeva, stehenní a hýžděová injekční podložka.

Výcvikové techniky:

- nápich spánkové žíly,
- zavedení nasogastrické sondy,
- cévkování - dívky i chlapce,
- aplikace injekce do hýždí a steh.

2.5.2 Školní obraz

Nástěnné obrazy orgánů (např. obr. 7) a orgánových soustav se uplatní především ve výuce 3. a 4. ročníků, při popisu anatomie a fyziologie daných orgánů či orgánové soustavy. Náplní učiva těchto ročníků je ošetrovatelská péče o pacienty s onemocněním ve vybraných klinických oborech.

Obr. 7. *Lidské srdce (zdroj www.helago-cz.cz)*

2.5.3 Učebnice Ošetrovatelství, pracovní sešity a odborné časopisy

Učebnice Ošetrovatelství

Učebnice je základní učební pomůckou žáka. K dispozici je několik učebnic Ošetrovatelství od různých autorů. Je na učiteli, aby vybral vhodnou učebnici.

Co může učiteli pomoci při výběru učebnice Ošetrovatelství :

- kvalita obsahu,
- didaktické zpracování obsahu (aparát prezentace učiva, aparát řídicí učení, aparát orientační),
- zda koresponduje s učební osnovou pro daný předmět a ročník,
- zda neobsahuje neplatné, zastaralé informace.

Příklady učebnic Ošetrovatelství vhodných pro jednotlivé ročníky :

Kelnarová, J. a kol. *Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty – 1. ročník. Praha : Grada, 2009. 244 s. ISBN 978-80-247-2830-8.*

Moderní základní učebnice ošetrovatelských postupů. Titul obsahuje témata, která jsou studentům 1. ročníku vyložena - např. ošetrovací jednotka, příjem, překlad a propuštění pacientů a další. Obsahuje pracovní postupy u základních výkonů - např. obvazová technika, dezinfekce, úprava lůžka, hygienická péče o pacienta.

Kelnarová, J. a kol. *Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty – 2. ročník 1. díl.* Praha : Grada, 2009. 180 s. ISBN 978-80-247-3106-3.

Učebnice je určena 2. ročníkům studia a navazuje na učebnici ošetrovatelství pro 1. ročník. Zahrnuje náročnou látku se všemi tématy, které budoucí zdravotnický asistent musí v průběhu 2. ročníku studia zvládnout – sledování fyziologických funkcí, vyprazdňování nemocných a podávání léků. Učebnici bohatě doplňují fotografie a obrázky, kontrolní otázky pro opakování a kompetence pro práci zdravotnického asistenta.

Kelnarová, J. a kol. *Ošetrovatelství pro zdravotnické školy – 2. ročník 2. díl.* Praha : Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3106-3.

Učebnice navazuje na 1.díl Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty 2.ročník. Zahrnuje témata – infúze, transfúze, odběry biologického materiálu, převazy, punkce, endoskopické vyšetření, rehabilitační ošetrovatelství a aplikace tepla a chladu.

Slezáková, L. a kol. *Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty I Interna.* Praha : Grada, 2006. 196 s. ISBN 978-80-247-1775-3.

Jedná se o základní učebnici v oboru ošetrovatelství. Obsahem tohoto dílu učebnice je ošetrovatelství ve vnitřním lékařství, je zde rozebrán ošetrovatelský proces u klienta s různými typy onemocnění (s onemocněním srdce a oběhového systému, žláz s vnitřní sekrecí, chorobami dýchacího, zažívacího, pohybového a močového systému, s krevními chorobami u geriatrického pacienta,...). Jsou zde popsány příčiny, projevy, vyšetřovací metody a léčba jednotlivých typů nemocí.

Slezáková, L. a kol. *Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty II Pediatrie, chirurgie.* Praha : Grada, 2007. 204 s. ISBN 978-80-247-2040-1.

Obsahem této druhé části je ošetrovatelství v chirurgii a pediatrii.

Náplní pediatrie je ošetrovatelský proces u dítěte s onemocněním dýchacího a trávicího ústrojí, s krevním onemocněním a onemocněním CNS.

Část zaměřená na chirurgii se zabývá ošetrovatelským procesem u klienta na traumatologickém odd., po operaci jícnu, klienta v břišní a cévní chirurgii, po operaci štítné žlázy a klienta v ortopedii a na urologii.

Studenti po prostudování knihy prokáží znalost základních teoretických poznatků o příčinách, projevech a léčbě nejčastějších onemocnění a stavů.

Slezáková, L. a kol. *Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty III Gynekologie a porodnictví, onkologie, psychiatrie. Praha : Grada, 2007. 228 s. ISBN 978-80-247-2270-2.*

Knih je určena především studentům čtvrtých ročníků SZŠ. Obsahem této třetí části učebnice je ošetrovatelství v gynekologii a porodnictví, psychiatrii a onkologii.

Gynekologie a porodnictví obsahují základy anatomie a fyziologie pohlavních orgánů ženy, vyšetřovací metody v gynekologii a porodnictví a ošetrovatelský proces u klientky s různými onemocněními a stavy (s neplodností, se sexuálně přenosným onemocněním, s gynekologickými nádory, nezánettivým onemocněním pohlavních orgánů, u ženy ve fyziologickém těhotenství, před, v průběhu a po fyziologickém porodu).

Onkologie se zaměřuje na ošetrovatelský proces u klienta s různými typy karcinomů (prsů, tlustého střeva, zhoubné onem. krve,...).

Psychiatrie se zabývá přehledem psychiatrických poruch, organizací psychiatrické péče a ošetrovatelským procesem u klienta se schizofrenií, s mentální anorexií a s depresí.

Slezáková, L. a kol. *Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty IV Dermatovenerologie, oftalmologie, ORL, stomatologie. Praha : Grada, 2008. 240 s. ISBN 978-80-247-2506-2.*

Knih je určena především studentům čtvrtých ročníků SZŠ - obor zdravotnický asistent. Obsahem této čtvrté části učebnice je ošetrovatelství v ORL, dermatologii, očním lékařství a stomatologii.

Dermatovenerologie zahrnuje témata ošetrovatelský proces u klienta s ekzémovým onemocněním kůže, s virovou infekcí, s kožními chorobami vyvolanými parazity a plísněmi a pohlavně přenosnými chorobami.

Oftalmologie nás seznamuje s problematikou zrakově postižených a ošetrovatelským procesem u klienta s šedým a zeleným zákalem.

Náplní otorinolaryngologie je ošetrovatelský proces u klienta s onemocněním ucha, polykacích cest a horních cest dýchacích.

Stomatologie přináší poznatky o onemocněních dutiny ústní (ošetrovatelský proces u klienta s onemocněním parodontu, s protetickými náhradami, s chirurgickým a konzervativním způsobem léčby stomatologických onemocnění).

Rozšiřující literatura

Kozierová, B., Erbová, G., Olivierová, R. : *Ošetrovatelstvo 1.* Martin : Osveta, 1995. ISBN 80-217-0528-0.

Kozierová, B., Erbová, G., Olivierová, R. *Ošetrovatelstvo 2.* Martin : Osveta, 1995. ISBN 80-217-0528-0.

Rozsáhlá učebnice ošetrovatelství nás seznamuje s problematikou ošetrovatelského procesu, posouzení zdraví (měření fyziologických funkcí, fyzikální vyšetření,...), psychosociálních (stres, spiritualita,...) a fyziologických principů podpory zdraví (oxygenoterapie, výživa, odpočinek a spánek,...). Součástí učebnice jsou i speciální ošetrovatelské úkony (farmakoterapie, ošetrování ran, speciální vyšetření,...).

Mikšová, Z., Froňková, M., Zajíčková, M. *Kapitoly z ošetrovatelské péče I.* Valašské Meziříčí : Nalios, 2002. bez ISBN.

Mikšová, Z., Froňková, M., Zajíčková, M. *Kapitoly z ošetrovatelské péče II.* Valašské Meziříčí : Nalios, 2002. bez ISBN.

Mikšová, Z., Froňková, M., Zajíčková, M. *Kapitoly z ošetrovatelské péče III.* Valašské Meziříčí : Nalios, 2002. bez ISBN.

Mikšová, Z., Froňková, M., Zajíčková, M. *Kapitoly z ošetrovatelské péče IV.* Valašské Meziříčí : Nalios, 2002. bez ISBN.

Mikšová, Z., Froňková, M., Zajičková, M. Kapitoly z ošetrovatelské péče V. Valašské Meziříčí : Nalios, 2002. bez ISBN.

Učební text Kapitoly z ošetrovatelské péče I – zahrnuje ošetrovatelský proces při zajištění základních potřeb nemocného, popisuje péči o člověka v případě zajištění potřeb výživy, hygieny, prevence a léčby proleženin, spánku a odpočinku, péči o člověka s bolestí a zajištění léčebných a vyšetřovacích poloh.

Druhý díl se zabývá problematikou sledování fyziologických funkcí (ošetrovatelský proces při sledování TT, TK, P, dechu, zajištění vyprazdňování moče a stolice).

Třetí díl popisuje jednotlivé způsoby podávání a aplikace léků (per os, per rektum, do dýchacích cest, injekčně,...).

Ve čtvrtém dílu je rozebrána problematika odběru a transportu biologického materiálu (odběry krve, moči, stolice, sputa) a endoskopických vyšetření (gastroskopie, bronchoskopie,...).

Pátý díl přináší poznatky týkající se péče na chirurgickém oddělení (péči o rány, imobilizační obvazy), punkcí (lumbální, sternální, břišní,...) a péče o člověka s jednotlivými typy stomií.

Pracovní sešity

Pracovní sešity slouží především k procvičení, opakování a upevňování učiva. Na trhu je několik pracovních sešitů se zaměřením na výuku Ošetrovatelství.

Příklady pracovních sešitů pro výuku Ošetrovatelství

Hůsková, J., Kašná, P. Ošetrovatelství – ošetrovatelské postupy pro zdravotnické asistenty. Pracovní sešit I/1.díl. Praha : Grada, 2009. 104 s. ISBN 978-80-247-2852-0.

Pracovní sešit navazuje na učebnici Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty 1. ročník. Slouží k procvičení následujících témat – ošetrovací jednotka, příjem, překlad a propuštění nemocného, dezinfekce a sterilizace, lůžko pro nemocné, hygienická péče, výživa nemocných a obvazová technika.

Hůsková, J., Kašná, P. *Ošetřovatelství – ošetřovatelské postupy pro zdravotnické asistenty. Pracovní sešit II/1.díl.* Praha : Grada, 2009. 96 s. ISBN 978-80-247-2853-7.

Hůsková, J., Kašná, P. *Ošetřovatelství – ošetřovatelské postupy pro zdravotnické asistenty. Pracovní sešit II/2.díl.* Praha : Grada, 2009. 88 s. ISBN 978-80-247-2854-4.

Hůsková, J., Kašná, P. *Ošetřovatelství – ošetřovatelské postupy pro zdravotnické asistenty. Pracovní sešit II/3.díl.* Praha : Grada, 2009. 88 s. ISBN 978-80-247-2855-1.

Pracovní sešit navazuje na učebnici Ošetřovatelství pro zdravotnické asistenty - 2. ročník a obsahuje stěžejní témata pro 2. ročník - podávání léků, aplikace injekcí, infuzí, transfuzí a také se zabývá problematikou péče o spánek a odpočinek nemocných.

2.díl pracovního sešitu zahrnuje témata sledování fyziologických funkcí a vyprazdňování moče a stolice.

3.díl pracovního sešitu navazuje na další témata probíraná ve 2.ročníku – asistence při převazech ran, rehabilitační ošetřovatelství, aplikace tepla a chladu a velký tématický celek odběry biologického materiálu.

Filipová, T. *Ošetřovatelství – interna. Pracovní sešit 1.díl.* Praha : Grada, 2010. 104 s. ISBN 978-80-247-3211-4.

Filipová, T. *Ošetřovatelství – interna. Pracovní sešit 2.díl.* Praha : Grada, 2010. 104 s. ISBN 978-80-247-3212-1.

Pracovní sešit slouží k procvičení látky probírané ve 3.ročníku – onemocnění oběhového systému (anatomie, fyziologie, vyšetřovací metody, hypertenze, srdeční selhání a další), onemocnění krve (anémie, leukémie, krvácivé stavy) a onemocnění dýchacího ústrojí (anatomie, fyziologie, vyšetřovací metody, astma bronchiale, CHOPN, TBC,...).

Navazuje na pracovní sešit 1.díl s dalšími tématy 3.ročníku – onemocnění trávicího ústrojí (anatomie, fyziologie, vyšetřovací metody, vředová choroba gastroduodena, průjmové onemocnění a zácpa, nespecifické záněty střev,...), endokrinní onemocnění – hyperfunkce a hypofunkce štítné žlázy, metabolické onemocnění – diabetes mellitus, onemocnění vylučovacího systému, ošetřovatelská péče o seniory a posledním tématem je ošetřovatelská péče o umírající a péče o mrtvé.

Filipová, T., Smetanová, M. *Ošetřovatelství pro střední zdravotnické školy – chirurgie. Pracovní sešit 1.díl.* Praha : Grada, 2011. 104 s. ISBN 978-80-247-3542-9.

Filipová, T., Smetanová, M. *Ošetřovatelství pro střední zdravotnické školy – chirurgie. Pracovní sešit 2.díl.* Praha : Grada, 2011. 104 s. ISBN 978-80-247-3543-6.

Ošetřování nemocných v chirurgii patří do učiva 3.ročníku. V tomto pracovním sešitu lze procvičit témata – anestezie, předoperační příprava, pooperační péče, chirurgie štítné žlázy, náhlé příhody břicha, chirurgicky léčitelné onemocnění cév a další.

2. díl se zaměřuje na traumatologickou problematiku – poranění lbi a mozku, poranění hrudníku, páteře a břicha, poruchy vědomí, amputace dolních končetin, zlomeniny a sádrové obvazy.

Odborné časopisy

Odborných časopisů určených pro zdravotnické pracovníky vychází celá řada. Je vhodné je zařazovat do výuky Ošetřovatelství, lze je použít ve všech fázích výuky. Odborný článek můžeme pojmout jako motivaci i jako nástroj pro procvičení a aplikaci (kasuistiky z různých klinických oborů). Žáci tak mohou získat spoustu teoretických informací i praktických rad.

Příklady odborných časopisů na našem trhu

Sestra

Odborný měsíčník je určený nejen pro zdravotní sestry a porodní asistentky, ale i pro ostatní nelékařské pracovníky (ergoterapeuty, fyzioterapeuty, zdravotní laboranty, zdravotně-sociální pracovníky a další). V časopise je publikováno množství článků z teorie i praxe ošetřovatelství, etiky, komunikace, managementu, psychologie, práva apod. (www.medical-services.cz).

Florence

Odborný časopis pro ošetřovatelství a ostatní zdravotnické profese vychází pod patronací České asociace sester každý měsíc. Těžiště časopisu je v odborných člancích všech oborů ošetřovatelství, vzdělávání, výzkumu a managementu. Florence publikuje aktuální informace a odborné články z ošetřovatelské teorie i praxe (zpravodajství z

kongresů, kasuistiky, ošetrovatelské technologie apod.), zabývá se ošetrovatelskou legislativou, psychologií, komunikací, prezentuje výzkumné práce, věnuje se historii ošetrovatelství, informuje o moderním managementu atd. Od roku 2010 je nadpoloviční většina článků recenzována. Měsíčník Florence oslovuje širokou cílovou skupinu z řad všeobecných sester a porodních asistentek všech odborností, ale také ostatních nelékařských profesí, jako jsou fyzioterapeuti, rehabilitační pracovníci, radiologičtí asistenti, zdravotničtí pedagogové, zdravotně sociální pracovníci, farmaceutičtí asistenti, zdravotničtí záchranáři a další (www.florence.cz).

Diagnóza v ošetrovatelství

Tento časopis se věnuje potřebám člověka z pohledu nejen ošetrovatelského, ale i sociálního, psychologického a to z pohledu pacienta i zdravotníka. Jeho stránky jsou věnovány nejen zdravotním sestřím všech specializací, ale také lékařům, psychologům, sociálním pracovníkům, vyučujícím Ošetrovatelství a dalším zdravotnickým oborům (www.promediamotion.cz).

Mladá fronta Zdravotnické noviny

Jedná se o odborný časopis pro pracovníky ve zdravotnictví, především pro lékaře a farmaceuty, s dvoutýdenní periodicitou. Najdeme zde aktuální, nezávislé a profesionálně zpracované zdravotnicko-politické zpravodajství a odborné medicínské informace z domova i ze zahraničí (www.medical-services.cz).

Ošetrovatelská péče

Odborný časopis zdravotnických pracovníků v sociálních službách. Je určen především zdravotním sestřím, sestřím v agenturách domácí péče a pracovníkům v oboru sociálních služeb. Časopis vychází šestkrát za rok (www.osetrovatelskapece.cz).

2.5.4 Didaktická technika

Didaktická technika nachází uplatnění ve výuce všech předmětů, tedy i ve výuce Ošetrovatelství.

Každá školní třída i odborná učebna je vybavena školní tabulí. Může se jednat o klasickou deskovou tabuli, bílou tabuli až po interaktivní tabuli. Ale vždy tam nějaká je.

Kromě zápisu na tabuli lze využít i jiné prostředky statické projekce – zpětný projektor, dataprojektor, vizualizér,...Záleží na materiálním vybavení školy a dané odborné učebny i na výběru pomůcek učitelem.

Největší uplatnění mají prostředky audiovizuální techniky. Nejen, že zvyšují efektivnost výuky pomocí vnímání dvěma smysly, ale mohou přiblížit a ukázat žákům děje a skutečnosti, které nelze v prostorách odborné učebny realizovat nebo si je žáci nedokáží představit (např. péči o pacienta s kolostomií, aplikace transfúze, porod, endoskopické vyšetřovací metody...). Do výuky Ošetřovatelství je možno zařadit televizní pořady se zdravotnickou tematikou (Diagnóza, Moje medicína,..) i projekci výukových filmů nebo výukové programy.

Další možnou formou výkladu je prezentace. Jejím prostřednictvím lze poutavou formou prezentovat a doplnit učivo, zprostředkovat různé zajímavosti, přehrát krátký film apod. Výhodou pro žáky může být poskytnutí tištěných podkladů prezentace místo zápisu.

Dnešní dobu si téměř nedokážeme představit bez využití webových aplikací k vyhledávání různých informací. Na webových stránkách by měli vyhledávat informace nejen učitelé, ale i žáci (např. v rámci domácí přípravy), kteří by se také měli naučit rozeznat kvalitu a věrohodnost zde uveřejněných informací.

Příklady internetových adres vhodných pro výuku Ošetřovatelství

www.ose.mmsw.cz - výukový program Multimediální trenažér plánování ošetřovatelské péče. Program obsahuje výukové texty (ošetřovatelské postupy, edukace, ošetřovatelské diagnózy) doplněné obrázky, schémata i animacemi, hodnotící škály, kasuistiky, vyšetřovací metody (fyzikální, endoskopické,...) a lékařské diagnózy pro různé obory (interna, chirurgie, pediatrie, psychiatrie) včetně vyšetřovacích metod, příznaků a projevů, diagnostiky i léčby daných onemocnění.

www.videomedi.wordpress.com – je internetová adresa, kde nalezneme krátká videa, zobrazující různé vyšetřovací výkony či zavedení invazivních vstupů (např. zavedení NGS, PEG, centrálního žilního katétru, močového katétru, a další).

2.6 Nemateriální didaktické prostředky a jejich uplatnění ve výuce Ošetřovatelství

Mezi nemateriální didaktické prostředky řadíme především didaktické zásady, organizační formy výuky a metody výuky.

2.6.1 Didaktické zásady

Proces výuky je ovlivněn řadou zákonitostí. Měly by být jakýmsi regulátorem učitelova počínání ve výuce. *„Didaktické zásady jsou obecné požadavky, které v souladu se základními zákonitostmi výuky a s výchovnými a vzdělávacími cíli určují její charakter. Vztahují se na všechny stránky výuky, tj. na učitelovu vyučovací činnost, na formy výuky, metody výuky a na materiální didaktické prostředky, dále na poznávací činnost žáka, na učivo, atd.“*(Kalous, Obst, s.268, 2003).

V současné době není přesně stanoven systém didaktických zásad. Nejčastěji bývá prezentován následujícím souborem :

1. Zásada komplexního rozvoje osobnosti

Žáka je třeba rozvíjet ve všech třech základních strukturách osobnosti, tj. v oblasti kognitivní, afektivní i v oblasti psychomotorické. Záleží na učiteli, jak dokáže učivo didakticky analyzovat a následně si podle výsledků analýzy stanovit výukové cíle (kognitivní, afektivní, psychomotorické). Je samozřejmé, že u jednotlivých tématických celků bude proporcionální rozvrstvení výukových cílů různé (Kalous, Obst, 2003).

Při výuce Ošetřovatelství je žák veden k osvojování teoretických vědomostí i praktických dovedností. Důležitou součástí výuky je i rozvoj afektivní, postojoyé složky, např. žák by si měl uvědomit stud pacienta při vyprazdňování na lůžku, zajistit mu soukromí, vcítit se do potřeb pacienta apod.

2. Zásada vědeckosti

Od učitele se očekává, že se bude dále vzdělávat a aktivně vyhledávat nové informace a poznatky v oboru, který úzce souvisí s jeho výukovými předměty. Neméně

důležité je i umět vhodnými výukovými metodami tyto informace předávat, vést žáky k jejich aktivnímu vyhledávání a pomoci jim je správně zpracovat a využívat (Kalous, Obst, 2003).

Zdravotnictví provázejí stále nové poznatky – vyšetřovací metody, postupy léčby i trendy v ošetrovatelské péči. Žákům by se měly předkládat takové informace, které jsou toho času aktuální.

3. Zásada individuálního přístupu

Zásada zdůrazňuje požadavek přihlížet ve výuce jak k individuálním zvláštnostem jednotlivých žáků, tak i k individuálním rozdílům mezi nimi.

M.Kurelová (1993) doporučuje především přihlížet k těmto rozdílům (in Kalous, Obst, 2003):

1. k celkovému tělesnému a zdravotnímu stavu,
2. k úrovni vývoje poznávacích procesů a k jejich vlastnostem,
3. k vlastním citovým procesům,
4. k vlastnostem volných procesů,
5. k úrovni a zvláštnostem rozvoje obecných a specifických schopností,
6. k zájmům a sklonům,
7. k charakterovým vlastnostem žáků,
8. k potřebám (biologickým a zejména psychickým a kulturním),
9. ke zvláštnostem motivace učení,
10. k úrovni osobních zkušeností, ke stavu osvojených vědomostí, dovedností a návyků, k celkovému prospěchu,
11. ke zvláštnostem domácího prostředí (ovlivňuje kvalitu domácí přípravy).

4. Zásada spojení teorie s praxí

Cílem této zásady je funkční propojení teoretických vědomostí žáků s jejich praktickou činností tak, aby je dokázali uplatnit při řešení teoretických problémů, nových situací, při osvojování psychomotorických dovedností apod. Vědomosti by neměl žák přijímat pouze pasivně např. z výkladu učitele, ale i ze své osobní zkušenosti a praktické činnosti. Nejvyšší hodnotu má pro žáky praktická činnost, která je vykonávána záměrně a uvědoměle je propojena s teorií (Kalous, Obst, 2003).

S touto zásadou se při výuce Ošetřovatelství setkáváme velmi často. Např. aplikace insulinu nezahrnuje pouze praktické provedení (aplikace injekce), ale i teoretické vědomosti (poučení pacienta o režimu, nutnost sledování příjmu potravy, znalost komplikací, umět na ně reagovat, apod.).

5. Zásada uvědomělosti a aktivity

Uvědomělost souvisí nejen s postojem žáka k učení, ale i s kvalitou osvojených poznatků. Uvědoměle osvojené poznatky jsou hluboce pochopené, žák je dokáže vyjádřit i jiným způsobem (jinak formulovat, aplikovat do praxe atd.).

Aktivita žáků ve výuce může být ze strany učitele podněcována různými způsoby, např. vhodným výběrem výukové metody (problémové vyučování, samostatná práce žáka, soutěž aj.), individuálním přístupem k žákům, komunikativními dovednostmi učitele, schopností učitele žáky motivovat, pozitivním hodnocením (Kalous, Obst, 2003).

Všechny uvedené přístupy ke zvýšení aktivity žáků lze aplikovat v hodinách Ošetřovatelství.

6. Zásada názornosti

Tato zásada byla zdůrazňována řadou význačných pedagogů po celá staletí. Je třeba si uvědomit, jakým způsobem a v jakém rozložení přijímáme informace různými analyzátory. Podle teoretických poznatků zjistíme, že 80% informací vnímáme zrakem, 12% sluchem, 5% hmatem a 3% ostatními smysly. Současné výzkumy ovšem poukazují na to, že toto rozložení není při výuce respektováno (Kalous, Obst, 2003).

Zásadu názornosti podporuje využití materiálních didaktických prostředků (např. modely, učebnice, didaktická technika) i použití různých výukových metod (např. demonstrace ošetřovatelského postupu).

7. Zásada přiměřenosti

Podle této zásady by učivo mělo svým obsahem i rozsahem odpovídat psychickému i somatickému rozvoji dítěte příslušného věku. Podstatné jsou i individuální možnosti rozvoje jednotlivých žáků.

„ V současné době se názory na problém přiměřenosti výrazně mění. Přiměřené v žádném případě neznamená nenáročné. Přiměřené nároky jsou ty, které žáka

optimálně podněcují a přispívají co nejvíce k jeho globálnímu rozvoji.“
(F.Horák, 1985 in Kalous, Obst, 2003).

8. Zásada soustavnosti

Zásada vyžaduje, aby žáci postupovali při osvojování vědomostí a dovedností systematicky. Učivo má být sestaveno do didaktického systému tak, aby poznatky tvořily pro žáka přijatelnou posloupnost, jeden poznatek logicky vyplýval z druhého. Pro učitele to znamená neustálou práci a úpravu zavedeného systému. Tento systém by měl také akceptovat současné aktuální požadavky na výuku (Kalous, Obst, 2003).

Zásadu soustavnosti lze předvést na učivu 2.ročníku vyprazdňování nemocných. Žáci se nejprve seznamují s fyziologickým vyprazdňováním močového měchýře, následují patologické stavy, seznamují se s problematikou inkontinence a kapitolu uzavírá nácvik jednorázového i permanentního cévkování.

9. Zásada trvalosti a operativnosti

Trvale osvojené vědomosti a dovednosti mohou být jedincem použity při dalším procesu sebevzdělávání nebo v praktické činnosti.

Za trvalé a operativní vědomosti a dovednosti považujeme takové, které :

- uchovávají se dlouhodobě v paměti,
- v aktuálních situacích se vybavují ve slovech nebo činnostech bez větší námahy,
- podle potřeby umožňují řešit praktické nebo intelektuální úlohy

Tato zásada vyžaduje od učitele pečlivý výběr základního učiva, vytváření mezipředmětových souvislostí, vedení žáků k samostatné práci, vést žáky k vyhledávání informací z literatury, výběr metody a formy výuky, motivace k učení apod. (Kalous, Obst, 2003).

Trvalosti a operativnosti výsledků výuky je možno dosáhnout především (I.Turek, 1987 in Kalous, Obst, 2003):

1. motivací žáků,
2. uspořádáním učiva do systému, který má logickou strukturu,
3. chápáním osvojeného učiva, samostatnou, aktivní, tvořivou prací při jeho osvojování,
4. zabezpečením vnitřní zpětné vazby a sebekontrolou,

5. zapojením více smyslů do procesu poznání,
6. aktivním opakováním (různými způsoby, např. aplikací, spojení osvojeného s jinými problémy, ale v žádném případě ne „biflováním“).

2.6.2 Organizační formy výuky

Organizační forma výuky je chápána jako uspořádání vnějších organizačních stránek a podmínek výuky tak, aby mohl učitel optimálně realizovat stanovené výukové cíle v podmínkách dané školy (Kalous, Obst, 2003). Podle novějšího přístupu jsou organizační formy výuky vnímány z hlediska komplexního systémového pojetí řízení a uspořádání výuky v určité vzdělávací situaci (Průcha, Walterová, Mareš, 1998).

Přehled základních organizačních forem výuky :

1. Individuální výuka

Individuální vyučování bývá považováno za nejstarší formu výuky používanou již ve středověku.

Dala by se charakterizovat následovně (Solfronk, 1991) :

1. Žáci jsou zpravidla shromážděni v jedné místnosti, jsou různého věku, různé úrovně vědomostí, jejich počet je různý.
2. Jeden učitel vyučuje, resp. řídí činnost vždy jednotlivých žáků. Každý pracuje individuálně, navzájem nijak nespolupracují.
3. Učivo je stanoveno pro každého žáka zvlášť, nejsou žádné společné učebnice ani jiné prostředky sdělování učiva.
4. Doba vyučování je volná, není přesně určena v časových jednotkách v průběhu dne ani během roku.
5. Rozmístění žáků a věcných prostředků je libovolné a není nijak přesně určeno.

Individuální výuka je běžně používána i dnes, např. při tréninku sportovců, při výuce v umělecké škole, individuálně jsou vedeny některé formy distančního studia, doučování, výuka cizího jazyka apod.

Produktivita práce učitele je při takto vedené výuce nízká, zato sám proces učení bývá velmi intenzivní (učitel se může žákovi neustále věnovat).

2. Hromadná a frontální výuka

Hromadné vyučování je nejčastější organizační formou výuky. Podmínkou pro realizaci hromadné výuky je vytvoření skupiny žáků přibližně stejné věkové a mentální úrovně – *školní třídy*. Žáci během výuky plní stejné učební úkoly, probírají stejnou látku. Učitel řídí učební činnost všech žáků najednou. Pro takto organizovanou výuku se používá termín *frontální výuka*.

Výuka probíhá v předem určených časových jednotkách – *vyučovacích hodinách*. Dnešní vyučovací hodina má časovou dotaci 45 min. Do vyučovacích hodin se rozčlenil obsah učiva, a tak vznikl systém vyučovacích předmětů, který je rozpracován do rozvrhu hodin.

Hromadné vyučování má řadu výhod – práce učitele je velmi produktivní (vyučuje současně větší počet žáků), dosažení dobrých výsledků úrovně znalostí jednotlivých žáků, nízké náklady na výuku, učitel si může vystačit se základními vyučovacími prostředky (např. křída a tabule) apod. Na druhou stranu je často zmiňovaným problémem hromadné výuky pasivita žáků při přijímání nových informací. Proto učitelé často doplňují a prokládají hromadnou výuku o další organizační formy výuky, např. skupinovou práci, využívají diferenciaci apod. (Kalous, Obst, 2003).

Při výuce Ošetřovatelství se hromadná výuka uplatňuje především v teoretických hodinách, tedy zejména ve 3. a 4. ročníku. Výuka 1. a 2. ročníků probíhá především v odborných učebnách, žáci jsou rozděleni do skupin. V případě výuky např. pomocí prezentace nebo promítání výukového filmu, volí často učitel formu hromadné výuky pro celou třídu.

3. Individualizovaná výuka

Při frontální výuce vidí vyučující ze svého místa u tabule třídu – skupinu žáků – spíše jako jeden celek. Proto může přehlédnout individuální rozdíly jednotlivých žáků, jejich různé dispozice, zájmy, jejich aktuální duševní i fyzický stav. Hromadná výuka často vede k uniformitě, potlačuje individualitu, nedostatečně rozvíjí samostatnost a tvořivost žáků.

Jedním z prvních ucelených systémů akceptujících individualizaci výuky byl tzv. *daltonský plán*. Podstatou tohoto systému je značná svoboda žáka při výběru způsobu zpracovávání zadaného úkolu. Se svobodou získává žák i značnou zodpovědnost za svoji práci (Kalous, Obst, 2003).

4. Diferencovaná výuka

Seskupení žáků do homogenních (stejnorodých) skupin podle určitých kritérií nazýváme diferenciací. Pro tyto diferencované skupiny je pak učivo vhodně upravováno.

Diferencovat lze např. podle úrovně intelektových schopností, podle zájmů, podle nadání apod. Vytvořená homogenní skupina (např. třída talentovaných žáků nebo naopak třída žáků s určitým handicapem) poskytuje podmínky pro individuální rozvoj každého jednotlivce (tj. nadané děti jsou přiměřeně zatíženy, pomalý žák nemusí spěchat) (Kalous, Obst, 2003).

5. Skupinová a kooperativní výuka

Při této organizační formě výuky se mění uspořádání žáků ve třídě. Cílem skupinové výuky je vzájemná spolupráce a aktivita žáků i rozvíjení existujících sociálních vztahů ve třídě.

Práce učitele je především ve výběru vhodného učiva pro tuto organizační formu výuky a formulaci učební úlohy pro jednotlivé skupiny, přičemž mohou všechny skupiny plnit stejný úkol, nebo každá skupina má zadaný úkol jiný. V průběhu pracovní činnosti žáků plní učitel funkci hlavního organizátora, poradce a usměřovatele samostatné práce skupin žáků.

Pracovní skupinu tvoří nejčastěji tři až pět žáků. Rozdělení žáků do skupin není úplně jednoduchou záležitostí. Skupiny mohou být *sourodé (homogenní)*, např. z hlediska zájmů, vědomostí, pohlaví apod. nebo skupiny *nesourodé (heterogenní)*, v nichž mají jednotliví žáci různé role. Dále můžeme rozlišit skupiny *trvalé* a skupiny *proměnlivé*. Každá z nich má svoje výhody i nevýhody i uplatnění v různých situacích (Kalous, Obst, 2003).

Názory učitelů na skupinovou práci zformulovala H.Kasíková (1997) následovně :

Klady skupinové práce

- zvýší se aktivita při učení,
- do práce se zapojí více žáků, včetně pomalejších,
- žák před spolužáky snadněji přizná,co neví,
- vyjadřování je přirozenější, učí se komunikativním dovednostem,
- žáci přebírají odpovědnost za učení včetně chyb,
- žáci mají větší zájem o úkoly,
- ve skupině se přirozeně porovnávají postupy řešení, žáci se učí organizaci práce,
- zvyšuje se sebevědomí žáků, frekvence úspěšné činnosti a samostatnost žáků,
- učitel se může věnovat slabší skupině nebo připravovat další činnost pro žáky,
- jde o obranu proti stereotypu ve vyučování.

Z různých úskalí skupinové práce lze vybrat :

- žáci ve skupině nepracují rovnoměrně – jsou tu tahouni a ti, co se vezou,
- ve skupinové práci se nedá počítat se systematičností,
- skupiny jsou příliš hlučné, žáci se překřikují,
- neprobere se příliš učiva,
- odbíhání od zadaného úkolu,
- v učení mohou vznikat chyby, které se ihned neopravují,
- obtížné je hodnocení učební činnosti.

V posledních letech se stále více zdůrazňuje sociální aspekt skupinové výuky. Smyslem není pouze zkvalitnění tradičních postupů, důraz se klade převážně na zvýšenou pozornost věnovanou komunikaci žáků, spolupráci, rozvíjení citlivosti k potřebám ostatních, osobní odpovědnosti apod. Takto vedenou výuku označujeme termínem *kooperativní výuka*. H.Kasíková (1997) ji charakterizuje : „Kooperativní uspořádání výuky je založeno na principu spolupráce při dosahování cílů. Výsledky jedince jsou podporovány činností celé skupiny a celá skupina má prospěch z činnosti jednotlivce. Základními pojmy kooperativní výuky jsou *sdílení, spolupráce, podpora*.“ (Kalous, Obst, 2003).

Skupinovou výuku je vhodné zařadit do teoretické i praktické výuky Ošetřovatelství, nejčastěji do fáze fixace a procvičování učiva.

6. Projektová výuka

Podstatou projektové výuky je zcela jiné uspořádání učební látky, než jak ji známe v tradičním pojetí vyučovacích předmětů. Žáci vyučování tímto systémem nemají tradiční povinnost vyslechnout výklad učitele, zapamatovat si látku, umět ji reprodukovat. Jejich úlohou je s pomocí učitele řešit *určitý úkol komplexního charakteru (projekt)*, který vychází z praktických potřeb nebo je s praxí úzce spojený. Předložený úkol by měl být pro žáky zajímavý a významný, aby jej se zájmem řešili (Kalous, Obst, 2003).

Rozlišujeme projekty (Kalous, Obst, 2003) :

- individuální – na realizaci projektu pracuje každý žák samostatně,
- skupinové – na projektu pracuje skupina žáků,
- třídní – jsou určeny pro celou třídu,
- školní – účastní se ho celá škola,
- celonárodní – do tohoto projektu se mohou přihlásit různé školy z celé republiky.

7. Otevřené vyučování

Pedagogický slovník definuje otevřené vyučování takto : „Pedagogická koncepce usilující o celkovou změnu charakteru vyučování, ve smyslu „otevírání školy dítěti“ podle jeho zájmů a schopností, i „otevírání školy navenek“, tj. prostřednictvím kontaktů k mimoškolnímu prostředí. V užším slova smyslu je to označení organizační formy vyučování, při které žák přebírá ve zvýšené míře zodpovědnost za plánování vlastního učení (volná práce). To mimo jiné umožňuje přizpůsobit tempo práce individuálním potřebám žáků a napomáhá vnitřní diferenciaci.“ (Průcha, Walterová, Mareš, s.159).

8. Týmová výuka

F.Horák (1991) charakterizuje týmovou výuku jako velkou skupinu žáků v počtu 70 – 250, která je vyučována týmem učitelů (např. 3 – 7) střídavě v tzv. velkých a malých

třídách. Ve velké třídě provádí nejkvalifikovanější učitel výklad nového učiva, v malých třídách se děje převážně upevňování a procvičování učiva (Kalous, Obst, 2003).

9. Exkurze

Exkurze je organizační formou výuky, která probíhá zpravidla v mimoškolním prostředí. Ve výuce Ošetrovatelství má svůj nezastupitelný význam. Žáci mají možnost učivo probírané ve škole vidět a sledovat v reálném pracovním procesu. Exkurze tedy slouží především k získávání a upevnění získaných poznatků a praktických zkušeností, pochopení souvislostí mezi teorií a praxí a nemalý význam má i v motivaci žáků. Např. exkurze v 1.ročníku při probírání učiva ošetrovací jednotka – návštěva ošetrovací jednotky ve zdravotnickém zařízení nebo v rámci tématického celku péče o pomůcky exkurze na centrální sterilizaci.

2.6.3 Metody výuky

Metodu můžeme chápat jako postup, cestu, způsob vyučování (řec. methodos). „*Vyučovací metoda charakterizuje činnost učitele vedoucí žáka dosažení stanovených cílů.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, s.295, 1998). J.Maňák (1990) je charakterizuje jako koordinovaný systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáka, který je zaměřen na dosažení učitelem stanovených a žáky akceptovaných výukových cílů.

Kritéria pro volbu výukových metod (Maňák, Švec, 2003):

- principy a pravidla výukového procesu,
- cíle a záměry výuky,
- obsah a metody daného oboru/předmětu,
- úroveň fyzické a psychické vyspělosti žáků,
- zvláštnosti třídy,
- vnější podmínky,
- osobnost učitele.

Klasifikace metod výuky

Klasifikace výukových metod dle I. J. Lerner (1986) vychází z charakteru poznávacích činností žáka při osvojování obsahu vzdělávání a ze základní charakteristiky činnosti učitele, který tuto činnost ve výuce organizuje. Uvádí celkem pět metod výuky :

1. Informačně receptivní metoda.
2. Reproductivní metoda.
3. Metoda problémového výkladu.
4. Heuristická metoda.
5. Výzkumná metoda.

Uvedené metody ve vztahu k poznávacím činnostem žáků je vhodné rozdělit do následujících skupin :

- Reproductivní metody (metoda č.1 a 2) – žák si osvojuje hotové vědomosti, na požádání je reprodukuje.
- Produktivní metody (metoda č. 4 a 5) – žák získává převážně samostatně nové poznatky jako výsledek tvořivé činnosti.
- Metoda problémového výkladu (č. 3) je zařazena do přechodné skupiny – metoda předpokládá osvojování hotových informací i prvky tvořivé činnosti.

Dalším z předních autorů zabývajících se problematikou výukových metod je J. Maňák, který nabízí následující přehled výukových metod (Maňák, Švec, 2003) :

1. Klasické výukové metody

a) metody slovní :

- monologické metody (popis, vysvětlování, vyprávění, přednáška atd.),
- dialogické metody (rozhovor, diskuze, dramatizace),
- metody písemných prací (písemná cvičení, kompozice),
- metody práce s učebnicí, knihou.

b) metody názorně demonstrační :

- pozorování předmětů a jevů,
- předvádění (předmětů, modelů, pokusů, činností),
- demonstrace obrazů statických,
- projekce statická a dynamická.

c) metody praktické

- nácvik pohybových a pracovních dovedností,
- žákovské laborování,
- pracovní činnosti,
- grafické a výtvarné činnosti.

2. Aktivizující výukové metody

- **metody diskusní,**
- **metody heuristické, řešení problému,**
- **metody situační,**
- **metody inscenační,**
- **didaktické hry.**

3. Komplexní výukové metody

- **frontální, skupinová a kooperativní výuka,**
- **partnerská výuka,**
- **individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků,**
- **kritické myšlení,**
- **brainstorming,**
- **projektová výuka,**
- **výuka dramatem,**
- **otevřené učení,**
- **učení v životních situacích,**
- **televizní výuka, výuka podporovaná počítačem,**

- **sugestopedie a superlearning,**
- **hypnopedie.**

Stručná charakteristika některých metod výuky

Vyprávění

Vyprávění zprostředkovává informace epickou, citově podbarvenou formou. Ve škole se podřizuje vzdělávacím cílům, především kognitivním a afektivním. Vyprávěním můžeme studenty motivovat, je zdrojem sociálního učení nebo jen uvolněním od dlouhodobé koncentrace (Maňák, Švec, 2003). Studenti mají v oblíbenosti vyprávění zážitků z nemocniční praxe, je to pro ně oživením výuky i důkazem uplatnění znalostí v praxi.

Vysvětlování

Patří k často využívaným metodám. Vysvětlování je výklad nových pojmů, jevů, souvislostí a vztahů. Mělo by být srozumitelné a mít logický sled. Důraz je kladen na objasnění vnitřních vztahů a souvislostí. Od učitele vyžaduje dokonalou znalost učiva (Kalous, Obst, 2003).

Metoda práce s textem

Dovednost žáka pracovat správně s textem je považována za důležitou. Ovládá-li žák práci s textem, zvyšuje se jeho učební aktivita. Aby si žáci tuto dovednost náležitě osvojili a mohli ji využívat k domácí přípravě, je třeba ji pravidelně zařazovat do výuky.

V odborném předmětu Ošetrovatelství se musí žáci naučit využívat především učebnice, odborné knihy, atlasy lidského těla a zvládnout orientaci v uvedené odborné literatuře. Žáci také velmi často pracují s časopisy, které doplňují chybějící moderní poznatky i nové zkušenosti, které v učebnici nejsou uvedeny.

Při práci s učebnicí a odbornou literaturou je nutné dodržovat určité metodické pokyny :

- vyhledat v textu hlavní myšlenky vyjadřující podstatu učiva

- samostatně proniknout do smyslu studovaného textu, vytvářet si vzájemné souvislosti s již osvojenými znalostmi (z předchozí látky i z jiných předmětů),
- studovat uvědoměle s porozuměním a se soustředěnou pozorností,
- společně s učebním textem sledovat obrazové přílohy, diagramy, schémata nebo nákresy,
- je-li učivo příliš rozsáhlé, je vhodné vypracovat si přehledné výpisky.

Předvádění, demonstrace

Slouží k názornému předvádění předmětů, jevů a procesů. Aby byla demonstrace úspěšná, je zapotřebí ji doprovodit vhodným slovním komentářem. Slovní komentář řídí vnímání a pozorování, upozorňuje na důležité prvky nebo vlastnosti pozorovaného jevu, předmětu, které by jinak mohly být přehlédnuty (Maňák, Švec, 2003). Snažíme se pokud možno předvádět skutečné předměty, jevy a procesy.

Metoda předvádění je ve výuce Ošetrovatelství často využívána. Nejčastěji žákům předvádíme postup pracovního úkonu (ošetřovatelského výkonu). Důležité je pracovní úkon předvést odborně a didakticky správně. Učitel může celý postup předvádět v obvyklém pracovním tempu, zpomaleně s přestávkami v důležitých fázích nebo složitější a důležité úkony zopakovat (Cichá, Dorková, 2006).

Instrukce

Instrukce je praktická ukázka dané činnosti (učitelem nebo žákem) prováděná slovním komentářem. Učitel nejprve žákům demonstrovanou činnost vysvětlí a popíše, formuluje požadavky pro danou činnost, následně názorně činnost předvede a přitom ji slovně komentuje. Při předvádění je dobré upozornit na chyby, kterých se žáci při této činnosti často dopouštějí (Cichá, Dorková, 2006).

Instrukce můžeme použít např. při výuce měření krevního tlaku. Učitel nejdříve žákům vysvětlí způsob měření krevního tlaku (pomůcky, zdůrazní potřebu použití správné šířky manžety, příprava pacienta, postup). Po vysvětlení následuje předvedení, při kterém učitel jednotlivé kroky komentuje a upozorňuje na možné chyby (např. rukáv prádla tísni končetinu, nesprávně namotaná manžeta nebo zvolená šířka manžety, ...)

Metody praktických prací

Pramenem poznání je přímý styk se skutečnými předměty a možnost s nimi manipulovat.

Jedním z cílů předmětu Ošetrovatelství je vytváření a osvojování si praktických dovedností. Tento proces by měl probíhat podle následujícího schématu (Cichá, Dorková, 2006):

- **vysvětlení práce** – učitel žákům vysvětlí potup daného výkonu,
- **ukázka** – po vysvětlení učitel výkon předvede,
- **nápodoba (imitace)** – žáci zkoušejí napodobovat učitelovo předvedení,
- **procvičování (trénink)** – žáci si v určeném čase procvičují výkon pod dohledem učitele,
- **aplikace v praktickém pracovním procesu** – provedení výkonu přímo na pracovišti zdravotnického zařízení.

Metody diskusní

Mají různé varianty, ale vždy v podstatě jde o **komunikaci ve skupině o určitém problému**. Účastníci si navzájem vyměňují názory, uvádějí argumenty, ujasňují si daný problém nebo jeho řešení. Žáky je třeba učit dovednostem potřebným k diskutování. Diskuse je **efektivní nástroj pro výcvik komunikace a pozitivních sociálních postojů** (Maňák, Švec, 2003).

Metody heuristické - řešení problému

Metody jsou založeny na hledání, objevování, třídění, vyhledávání, pátrání, kladení problémových otázek. Podněcují u žáků samostatné tvořivé myšlení. Před žáky klademe problémy. Problém chápeme jako teoretickou nebo praktickou obtíž, kterou žák musí řešit aktivním zkoumáním, myšlením (Maňák, Švec, 2003).

Fáze řešení problémů:

- Vymezení problému
- Analýza problémové situace (co je známé a co je neznámé, co je třeba zjistit, vyhledat, ...)
- Vytváření hypotéz, domněnek, návrhy řešení
- Ověření hypotéz, vlastní řešení problému
- Návrat k dřívějším fázím při neúspěchu řešení

Příkladem problémové metody může být následující úkol – zamyslete se nad tím, proč realizace ošetřovatelského procesu není vždy úspěšná.

Metody situační

Vztahují se na reálné problémy ze života nebo z profesní praxe, které představují specifické, obtížné jevy vyvolávající potřebu vypořádat se s nimi, vyžadují angažované úsilí. Podstatu situačních metod tvoří **řešení problémového případu**, který odráží nějakou reálnou událost, zobrazuje určitý komplex vztahů a okolností, je výrazem střetu různých zájmů atp. Metoda je zaměřena na praxi (Maňák, Švec, 2003).

Pozitivní stránky metody:

- aktivní sociální učení,
- řešení konfliktní situace,
- aplikace teoretických poznatků,
- emocionální působení,
- simulace praxe (nebo její demonstrace).

Základní fáze metodického postupu:

- **prezentace případu** (slovní, písemná, obrazová – film)
- **získávání dalších informací** (od učitele, z jiných zdrojů)
- **řešení případu** (individuálně, ve skupině, v plénu, kombinovaně)
- **rozbor variant řešení, diskuse** (v malé skupině, v plénu)
- **zhodnocení výsledků a zobecnění závěrů, případně konfrontace s praxí**

Ve vyučování Ošetrovatelství je tato metoda obzvláště důležitá. Žák se učí řešit situace, které mohou nastat v reálném životě (např. u pacienta naměříte glukometrem glykémii 3,4 mmol/l - jak budete dále postupovat ?; vaším pacientem je žena, která si neustále na něco stěžuje – jak budete s touto pacientkou komunikovat ?).

Metody inscenační

Podstatou inscenačních metod je situační učení v modelových situacích, tzn. že žáci sami předvádějí určitou situaci (Maňák, Švec, 2003).

Fáze:

- Příprava inscenace
- Realizace inscenace
- Hodnocení inscenace

Inscenace může být strukturovaná (přípravený scénář), nestrukturovaná nebo mnohostranné hraní rolí.

Inscenační metodou si mohou žáci procvičit řešení praktických problémů, nacvičit komunikaci i rozhodovací procesy. Modelovou situací může být ranní měření fyziologických funkcí. Jeden žák, který představuje pacienta, si lehne do lůžka a druhý žák má roli sestry. Jeho úkolem bude změřit pacientovi krevní tlak, puls a tělesnou teplotu a přitom s pacientem adekvátně komunikovat (např. zjistí, jak se pacient vyspal, zda nemá bolesti, zda měl předchozí den stolicí apod.).

Didaktické hry

Hra je jedna ze základních forem lidské činnosti charakteristická svobodně vybranou aktivitou. Zahrnuje oblast kognitivních tak i emočních procesů (Maňák, Švec, 2003).

Kritické myšlení

Kritické myšlení je vnímáno jako aktivní, uspořádaný a komplexní poznávací proces. Při uplatňování kritického myšlení jde o to, aby se lidé učili pracovat s informacemi (porozumění informaci, její důkladné prozkoumání, porovnání myšlenky s jinými

názory, využití všech úrovní logických myšlenkových postupů), aby nad nimi skutečně přemýšleli a nebrali je jako hotové pravdy (Grecmanová, Urbanovská, Novotný, 2000).

Třífázový model učení a myšlení :

1. Evokace – žáci si samostatně, aktivně vybavují, co si o daném tématu myslí, jaké mají dosavadní znalosti a na jaké úrovni, zda se už s tématem někdy setkali, jaké jsou jejich dojmy a očekávání, co by se chtěli dovědět nového apod. Důležité je, aby si svoje myšlenky zapisovali (možnost se k nim později vrátit, opravit,...). Dochází ke vzbuzení zájmu žáků o dané téma a uvědomění si konkrétního cíle (Grecmanová, Urbanovská, Novotný, 2000).

2. Uvědomění si významu – žáci se setkávají s novými informacemi a myšlenkami (z výkladu, v textu, při praktické činnosti, z internetu, sledování filmu,...), které samostatně a aktivně zpracovávají a srovnávají se svými dosavadními představami o tématu. V průběhu práce by žáci měli sledovat, jak se vyvíjí jejich vlastní chápání nových poznatků, aby si uvědomovali význam nových informací (Grecmanová, Urbanovská, Novotný, 2000).

3. Reflexe – žáci si dotvářejí novou představu o tématu, uvědomují si, co se nového naučili, co ještě zůstalo nezodpovězeno, čemu se chtějí příště věnovat. Dalším cílem této fáze je, aby se žáci naučili vyjadřovat myšlenky vlastními slovy. Také by měla proběhnout výměna názorů mezi žáky – rozšíří si svoji slovní výbavu, naučí se argumentovat, přijmout názor druhého (Grecmanová, Urbanovská, Novotný, 2000).

Vybrané aktivizační metody

1. Křížovky

Učitel si k tématu pro žáky připraví křížovku. Jednotlivé položky (otázky) jsou zaměřeny na dané téma probírané v hodině. V rámci aktivity si mohou křížovku vytvořit i sami žáci – upevní si tak získané vědomosti.

2. Myšlenkové mapy

Tvoření asociací je učební strategie, která povzbuzuje žáky k volnému a otevřenému přemýšlení o daném tématu. Tvorba myšlenkové mapy může být použita před tím, než je téma prostudováno (tedy ve fázi evokace), stejně jako prostředek shrnutí nebo grafického znázornění nových znalostí (reflexe). Tato práce může být aktivitou individuální, ale i ve dvojicích i skupinovou (Grecmanová, Urbanovská, Novotný, 2000).

Postup :

- učitel napíše základní slovo (téma) doprostřed listu papíru, tabule
- vyzve žáky, aby do prostoru kolem zapsali vše, co je s daným tématem napadne (asociace, hesla, otázky,...), výrok zakroužkují a čarou spojí s hlavním pojmem
- pokud spolu souvisí dílčí nápady, vyjádří čarou vztah mezi nimi

3. Pětilístek

Schopnost shrnout stručně téma, názor, postoj je velmi důležitá. Rozvíjí jazykové schopnosti. Při využití této metody se hodnotí schopnost uchopit téma a vybavit si co nejvíce souvislostí, analyzovat, srovnávat, vybírat nejvýznamnější, syntetizovat. Důraz kladen na originalitu a tvůrčí přístup. Žáci mohou pracovat individuálně, ve dvojicích i skupinově. Čas na vypracování přibližně 5-7 min. (Grecmanová, Urbanovská, Novotný, 2000).

Postup :

1. řádek – téma .....1 podstatné jméno
2. řádek – vlastnosti .....2 přídavná jména → analýza
3. řádek – činnost, děj.....3 slovesa → analýza
4. řádek – pocit, vztah.....4 slova → syntéza
5. řádek – podstata.....1 podstatné jméno → syntéza

5. Kostka

Kostka je metoda, která usnadňuje vnímání tématu a uvažování o něm z mnoha hledisek. Používá se kostka s nápisy na jednotlivých stranách – popiš, porovnej, asociuj, analyzuj, aplikuj, argumentuj. Učitel se žáky stanoví téma, o kterém chtějí přemýšlet. Žáci pracují metodou volného psaní. Nejdříve téma 2-4 min. popisují, potom porovnávají,.....argumentují. Postupuje se od jednoduchých myšlenkových operací ke

složitějším. Práce se zveřejňují před třídou (z časových důvodů nečtou všichni žáci). Kostka je náročná metoda, hodně vyčerpává, proto se nemusí vždy projít všechny strany. Důležité je zachovat jejich logický sled (Grecmanová, Urbanovská, Novotný, 2000).

- *Popiš* – co vidíš, barvy, tvar, velikost,...
- *Porovnej* (srovnej) – čemu se to podobá?, Od čeho se liší ?,...
- *Asociuj* – Na co si vzpomeneš?, Co ti to připomíná?, Mohou to být události, dojmy, zážitky, věci, lidé,....
- *Analyzuj* – z čeho to je, z čeho se to skládá, jak je to udělané,...
- *Aplikuj* – k čemu se to hodí, co se s tím dá dělat, jak se to dá použít,...
- *Argumentuj* – pro a proti, zaujmout nějaká stanoviska, použij argumenty,...

6. ANO - NE

Před četbou odborného textu obdrží žák formulář, na kterém jsou stručné výpovědi. Týkají se informací, které jsou v textu. Úkolem žáků, je před přečtením textu výpovědi posoudit – pokud si myslí, že je správný, napíše k výroku ANO, pokud neplatí – označí NE. Poté formulář odloží a text si přečtou. Žáci sledují, zda předchozí názory byly správné či ne. Na závěr je nutná učitelova kontrola. Žáci před celou třídou sdělují, jak hodnotili výpovědi a formulují je ve správném znění. Nikdo nesmí odcházet s mylnou informací (Grecmanová, Urbanovská, Novotný, 2000).

7. Zpřeházené věty

Touto aktivitou se rozvíjí schopnost pro systematické a logické uspořádání informací. Učitel rozdává žákům obálky, které obsahují na ústřížky rozstříhaný text. Úkolem žáků je vše přečíst a následně poskládat dle logického smyslu. Poté se seznámí s původním nerozstříhaným textem (Grecmanová, Urbanovská, Novotný, 2000).

8. Pexeso

K zábavnému procvičení učiva patří pexeso, přiřazovací úloha: pojem + definice. Žáci samostatně nebo ve dvojicích se snaží rozstříhaný text složit dohromady, aby byl text ve správné dvojici (příloha 4).

3 METODIKA PRÁCE

Diplomová práce je zaměřena na zjištění míry využití materiálních didaktických prostředků ve výuce Ošetřovatelství z pohledu učitelů a žáků 1. a 2. ročníků středních zdravotnických škol.

Charakteristika zkoumaného souboru

Výzkum proběhl na třech středních zdravotnických školách Moravskoslezského kraje. Konkrétně na Střední pedagogické škole a Střední zdravotnické škole v Krnově (SPgŠ a SZŠ Krnov), Střední zdravotnické škole v Opavě (SZŠ Opava) a Střední zdravotnické škole a Vyšší odborné škole v Ostravě (SZŠ a VOŠ Ostrava).

Zkoumaný soubor je tvořen dvěma skupinami respondentů, přičemž každá skupina respondentů obdržela rozdílné dotazníky. První skupina respondentů je tvořena učiteli (tabulka 1), kteří vyučují Ošetřovatelství na vybraných středních zdravotnických školách. Druhou skupinu respondentů tvoří studenti prvních a druhých ročníků těchto škol (tabulka 2), obor Zdravotnický asistent.

Tabulka 1. Počet respondentů dle pohlaví (učitelé)

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
	ženy	9	100	11	100	13	100	33
muži	0	0	0	0	0	0	0	0
celkem	9	100	11	100	13	100	33	100

Tabulka 2. Počet studentů v ročnících

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
	1. ročník	31	49	44	50	0	0	75
2. ročník	32	51	44	50	44	100	120	62
celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Výzkumná metoda

Výzkum byl proveden metodou nestandardizovaných dotazníků. Zkoumaný soubor tvoří dvě skupiny – studenti prvních a druhých ročníků a učitelé. Každá skupina obdržela dotazníky zpracované přímo pro danou skupinu.

Podle Gavory (2000, s.99) je dotazník „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*.“ Patří mezi nejčastěji používanou metodu k získávání informací. Kladem této metody je možnost získat údaje, postoje a názory na danou problematiku od velkého počtu odpovídajících (respondentů) (Gavora, 2000).

V dotazníku mohou být použity různé typy otázek. Gavora (2000) je dělí **podle stupně otevřenosti** na :

- Uzavřené otázky – nabízí hotové, předem připravené odpovědi, z nichž respondent označuje pro něj nejvýstižnější alternativu.
- Otevřené otázky – dávají respondentovi volnost vlastní odpovědi.
- Polozavřené otázky – kromě předem připravených odpovědí nabízí možnost volné odpovědi, kterou může respondent využít v případě, kdy mu nabízené odpovědi nevyhovují.

Vstupní část obou dotazníků vysvětluje cíl dotazníku, obsahuje pokyny k jeho vyplnění, jméno autora a poděkování respondentovi za spolupráci.

Dotazník pro studenty (příloha 5) obsahuje 23 otázek z nichž jsou 2 otázky otevřené nabízející volnou odpověď, 8 otázek polozavřených s možností dopsat vlastní odpověď a 13 otázek uzavřených. Otázky byly zaměřeny na zjištění postoje žáků k předmětu Ošetřovatelství a názorů žáků na míru využití jednotlivých druhů materiálních prostředků ve výuce Ošetřovatelství, jejich didaktický přínos pro žáky a spokojenost žáků s kvalitou těchto pomůcek.

Dotazník pro učitele (příloha 6) sestává z 10 otázek, z nichž je 1 otázka otevřená, 5 otázek polozavřených a 4 otázky uzavřené. Otázky zjišťují, jaké druhy materiálních didaktických prostředků používají učitelé ve výuce Ošetřovatelství a názor učitelů na vybavenost (materiálními a audiovizuálními prostředky) odborných učeben Ošetřovatelství.

Organizace výzkumu

Samotné dotazníkové šetření proběhlo během měsíce listopadu 2012. Dotazníky byly respondentům předloženy po předchozím schválení řediteli škol, ve spolupráci s vedoucími odborné výuky.

Na SPgŠ a SZŠ v Krnově bylo studentům rozdáno 90 dotazníků, návratnost byla 63 dotazníků, tedy 70 %. Učitelům bylo rozdáno 10 dotazníků, návratnost 9 (90 %).

90 dotazníků bylo rozdáno studentům SZŠ v Opavě s návratností 88 dotazníků (98 %). Učitelům bylo předloženo 18 dotazníků, z nichž se navrátilo 11, což znamená 61 %.

Z počtu 60 dotazníků pro studenty SZŠ a VOŠ v Ostravě byla návratnost 44 dotazníků, to znamená 73 %. Učitelům bylo rozdáno 19 dotazníků, z nichž se navrátilo 13, tedy 68 %.

Z celkového počtu 240 rozdaných dotazníků pro studenty bylo získáno 195 vyplněných dotazníků, tedy 81 %. Pro učitele bylo celkem rozdáno 47 dotazníků, z nichž se navrátilo 33 vyplněných, tedy 70 %. V tabulce 2 je přehledně znázorněn počet rozdaných a navracených dotazníků pro učitele i žáky z jednotlivých škol.

Zpracování dat

Po nabytí dat z dotazníkového šetření bylo provedeno jejich zpracování. Při vyhodnocování jsme nejdříve zpracovali dotazníky studentů a následně dotazníky učitelů.

Odpovědi na jednotlivé otázky jsme spočítali pomocí čárkovací metody a následně vypočetli absolutní a relativní četnosti, které jsme zaznamenali do tabulek a grafů.

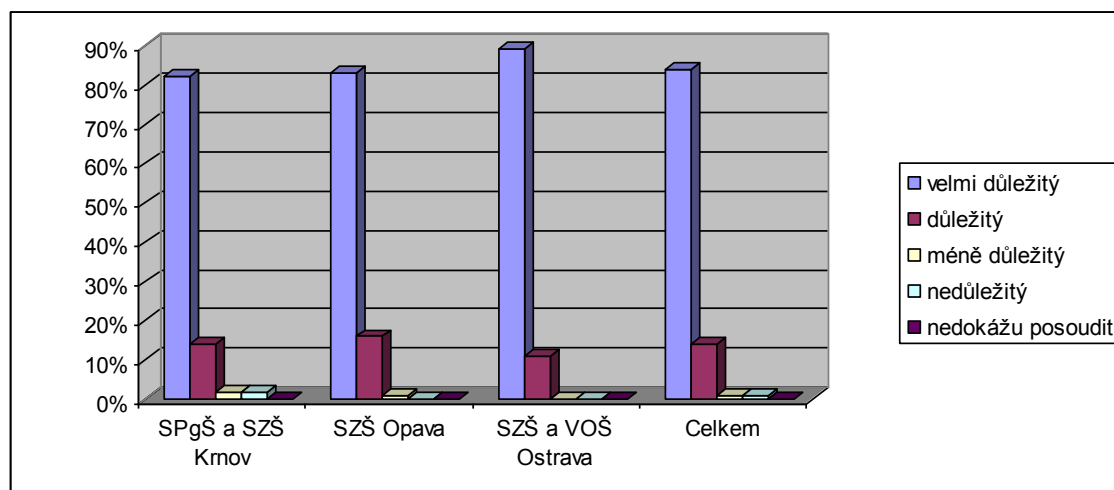
4 VÝSLEDKY A DISKUZE - studenti

Otázka 1. Předmět Ošetřovatelství je pro Váš studijní obor :

Předmět Ošetřovatelství je všeobecně považován za stěžejní pro další profesní přípravu i budoucí povolání zdravotnického asistenta. Otázka byla zaměřena na zjištění postoje žáků k předmětu Ošetřovatelství, který je znázorněn v tabulce 3 a grafu 1.

Tabulka 3. Důležitost předmětu Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
	Velmi důležitý	52	82	73	83	39	89	164
Důležitý	9	14	14	16	5	11	28	14
Méně důležitý	1	2	1	1	0	0	2	1
Nedůležitý	1	2	0	0	0	0	1	1
Nedokážu posoudit	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 1. Důležitost předmětu Ošetřovatelství

Předmět Ošetřovatelství shledává většina studentů (84 %) velmi důležitým pro jejich budoucí povolání. Pro 14 % studentů je to předmět důležitý a pro 1 % studentů méně

důležitý. Možnost odpovědi nedůležitý označilo 1 % studentů a nedokázu posoudit neoznačil žádný student.

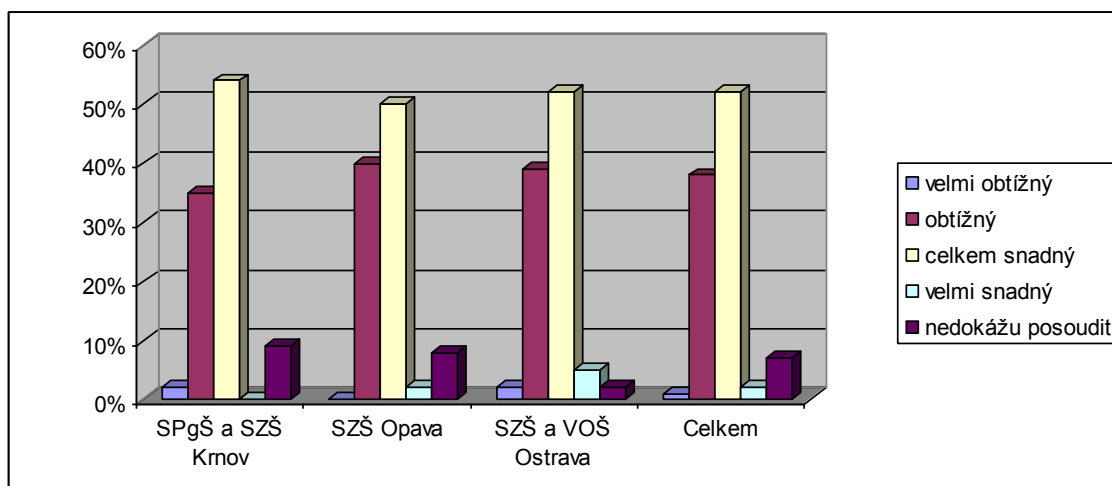
Značná část učiva 1. a 2. ročníku předmětu Ošetřovatelství je zaměřena na získávání praktických dovedností (ošetřovatelských postupů), které jsou základem pro vykonávání odborné praxe i budoucí profese zdravotnického asistenta.

Otázka 2. Zhodnot'te stupeň obtížnosti předmětu Ošetřovatelství

Studenti přistupují k učivu i podle toho, jak je pro ně náročné. Pokud mají pocit, že učivo je snadné, nevěnují mu takovou pozornost, jakou by si podle důležitosti probíraného tématu zasloužilo. Toto podceňování se pak může odrazit na samotném pochopení probírané látky, vytváření souvislostí a mezipředmětových vztahů a konečně i na studijních výsledcích. Tabulka 4 a graf 2 ukazují, jak hodnotí studenti obtížnost tohoto předmětu.

Tabulka 4. Zhodnocení obtížnosti předmětu Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
	velmi obtížný	1	2	0	0	1	2	2
obtížný	22	35	35	40	17	39	74	38
celkem snadný	34	54	44	50	23	52	101	52
velmi snadný	0	0	2	2	2	5	4	2
nedokázu posoudit	6	9	7	8	1	2	14	7
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 2. Zhodnocení obtížnosti předmětu Ošetřovatelství

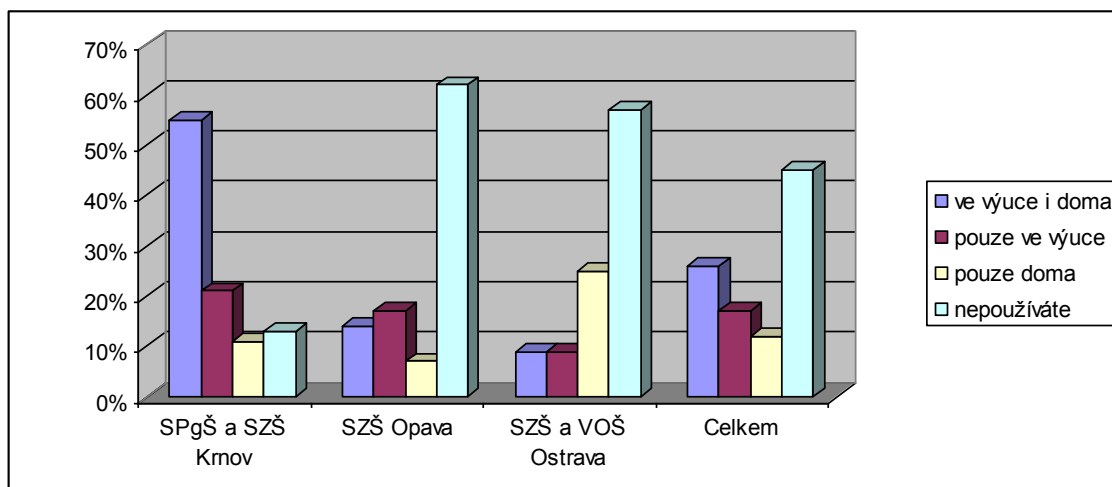
Výsledky odpovědí na tuto otázku byly překvapivé. Nepředpokládaly jsme, že tak velká část studentů (52 %) shledává předmět Ošetřovatelství celkem snadným. Pro 1 % studentů je předmět velmi obtížný. 38 % studentů udává, že je pro ně předmět obtížný, pro 2 % studenty je velmi snadný a 7 % studentů nedokáže obtížnost předmětu posoudit.

Otázka 3. Učebnici Ošetřovatelství používáte :

Učebnice patří mezi základní učební pomůcky žáka. Na začátku každého školního roku za ně žáci vynakládají nemalé částky. Otázka byla zaměřena na zjištění míry využití učebnice studenty nejen ve škole, ale i v domácí přípravě. Výsledky jsou znázorněny v tabulce 5 a grafu 3.

Tabulka 5. Rozsah využití učebnice Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
ve výuce i doma	35	55	12	14	4	9	51	26
pouze ve výuce	13	21	15	17	4	9	32	17
pouze doma	7	11	6	7	11	25	24	12
nepoužíváte	8	13	55	62	25	57	88	45
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 3. Rozsah využití učebnice Ošetřovatelství

Z výsledků grafu 3 vyplývá, že 26 % studentů používá učebnici doma i ve výuce, 17 % studentů používá učebnici pouze ve výuce, 12 % studentů nahlíží do učebnice pouze doma a 45 % studentů učebnici nepoužívá vůbec.

Z tohoto grafu je také patrné, že nejvíce používají učebnici studenti SPgŠ a SZŠ v Krmově.

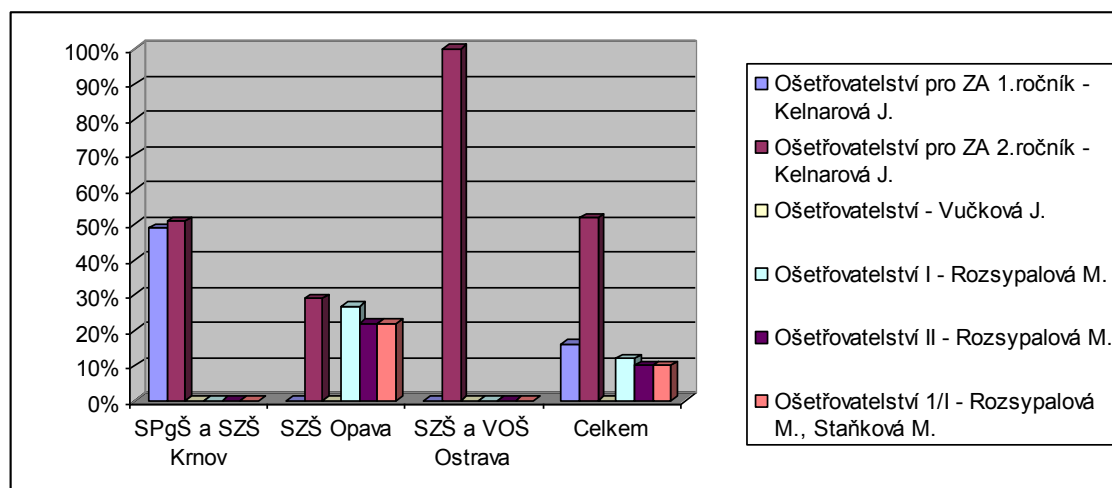
V dnešní době se klade velký důraz na používání textových pomůcek. Ze své zkušenosti vím, že práce s knihou působí studentům značné potíže. To ale přece není důvod, proč tuto činnost do hodin nezařazovat, spíše naopak. Při práci s textem se zvyšuje učební činnost žáka, rozvíjí se jeho myšlenkové operace. Podporuje se i žákovo samostudium. Žáci by se měli naučit především vyhledávat z textu důležité informace a umět je začlenit do soustavy již získaných vědomostí.

Otázka 4. Kterou s následujících učebnic Ošetřovatelství používáte ?

Učebnic Ošetřovatelství je trhu několik od různých autorů. Otázka má zjistit, která učebnice (resp. kterých autorů) se na středních zdravotnických školách nejčastěji používá. V nabídce odpovědí byla učebnice autorek Kelnarová Jarmila a kol., Rozsypalová Marie a kol. a Vučková Jaroslava. Pokud studenti používají jinou učebnici, měli možnost ji v odpovědi dopsat. Odpovědi studentů jsou přehledně popsány v tabulce 6 a grafu 4.

Tabulka 6. Přehled používaných učebnic Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ošetřovatelství pro ZA 1.ročník – Kelnarová J.a kol.	31	49	0	0	0	0	31	16
Ošetřovatelství pro ZA 2.ročník – Kelnarová J.a kol.	32	51	25	29	44	100	101	52
Ošetřovatelství 1 – Vučková J.	0	0	0	0	0	0	0	0
Ošetřovatelství I – Rozsypalová M.a kol.	0	0	24	27	0	0	24	12
Ošetřovatelství II – Rozsypalová M.a kol.	0	0	19	22	0	0	19	10
Jiné – Ošetřovatelství 1/I – Rozsypalová M., Staňková M.	0	0	20	22	0	0	20	10
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 4. Přehled používaných učebnic Ošetřovatelství

Nejčastěji používanou učebnicí pro 1. ročník je Ošetřovatelství pro zdravotnické asistenty 1.ročník od autorek Kelnarová J. a kolektiv. Ve 2.ročníku se nejvíce používá učebnice Ošetřovatelství pro zdravotnické asistenty 2.ročník stejných autorek. Mezi dále používané učebnice patří Ošetřovatelství I a Ošetřovatelství II Marie Rozsypalové

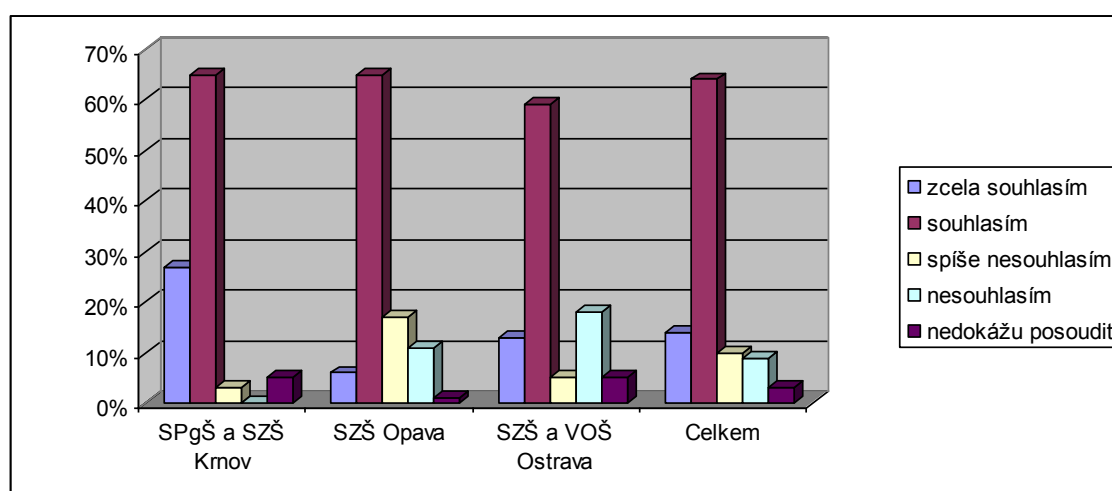
a kolektiv. V možnosti odpovědi jiné studenti uváděli učebnici Ošetřovatelství 1/I M.Rozsypalové a M.Staňkové. Učebnici J.Vučkové nepoužívá nikdo.

Otázka 5. S učebnicí, kterou používáte, se Vám dobře pracuje, je srozumitelná a přehledná. Souhlasíte s daným tvrzením ?

Vliv na používání učebnice má i její vzhled a struktura. Když se nám zdá být přehledná, srozumitelná, vše je v ní dobře vysvětleno, je doplněna o obrazové materiály nebo přehledné tabulky a grafy, tak se nám s ní lépe pracuje, častěji ji využíváme. Názor studentů na jejich učebnici Ošetřovatelství ukazuje tabulka 7 a graf 5.

Tabulka 7. Názor studentů na jejich učebnici Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
zcela souhlasím	17	27	5	6	6	13	28	14
souhlasím	41	65	57	65	26	59	124	64
spíše nesouhlasím	2	3	15	17	2	5	19	10
nesouhlasím	0	0	10	11	8	18	18	9
nedokážu posoudit	3	5	1	1	2	5	6	3
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 5. Názor studentů na jejich učebnici Ošetřovatelství

S daným tvrzením zcela souhlasí 14 % studentů, souhlasí 64 % studentů, 10 % studentů spíše nesouhlasí, 9 % studentů nesouhlasí a 3 % studentů nedokáží daný výrok posoudit.

Nevíme, do jaké míry můžeme výsledek této otázky považovat za relevantní, když uvážíme, že 46 % studentů učebnici vůbec nepoužívá, jak bylo zjištěno z výsledků na otázku 3.

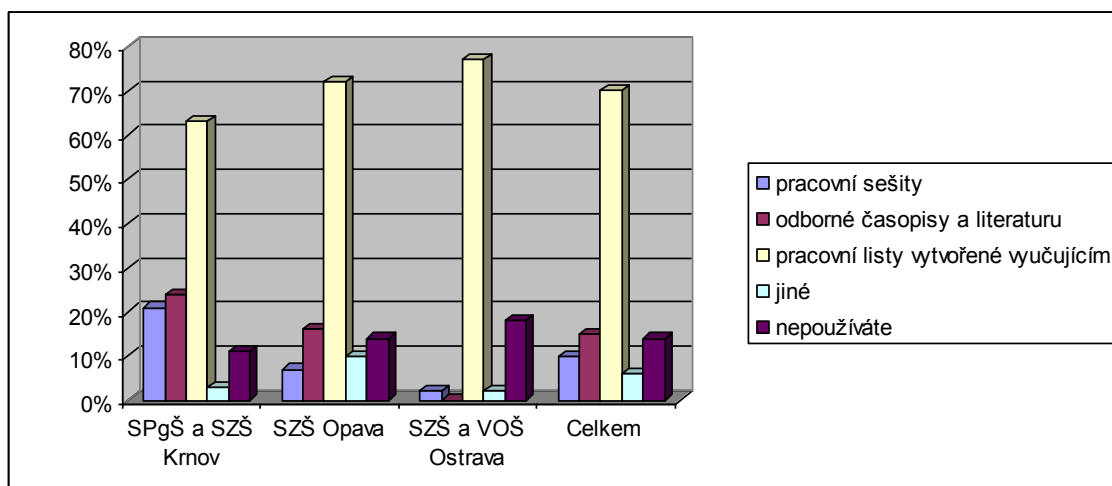
Otázka 6. Používáte ve výuce i jiné textové pomůcky (např. časopisy, pracovní listy apod.)? Můžete označit více odpovědí.

Mezi textové pomůcky nepatří pouze učebnice. Řadíme sem i pracovní sešity, pracovní listy a odbornou literaturu. Všechny uvedené pomůcky najdou své uplatnění ve výuce Ošetřovatelství. Které z nich používají žáci na vybraných školách znázorňuje tabulka 8 a graf 6.

Tabulka 8. Přehled používaných textových pomůcek

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
pracovní sešity	13	21	6	7	1	2	20	10
odborné časopisy a literaturu	15	24	14	16	0	0	29	15
pracovní listy vytvořené vyučujícím	40	63	63	72	34	77	137	70
jiné	2	3	9	10	1	2	12	6
nepoužíváte	7	11	12	14	8	18	27	14
celkem	77		104		44		225	

Jednotlivé možnosti otázky 6. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

Graf 6. Přehled používaných textových pomůcek

Nejvíce používanými textovými pomůckami jsou pracovní listy vytvořené vyučujícím (70 %), odborné časopisy a literatura (15 %) a pracovní sešity (10 %). 14 % studentů ve výuce nepoužívá další textové pomůcky. V možnosti odpovědi jiné (6 %) studenti uváděli ošetrovatelskou dokumentaci, informační brožurky a pexeso.

Pracovní sešity i pracovní listy jsou vhodným doplněním výuky, které většinou slouží k opakování, procvičování a upevňování učiva.

Někdy se pracovní listy využívají jako určitá forma zápisu, kdy část textu je učitelem předepsána a část si studenti dopisují z jeho výkladu. Zcela jistě ale nemohou nahradit práci s textem jako takovým (učebnice, odborný článek apod.).

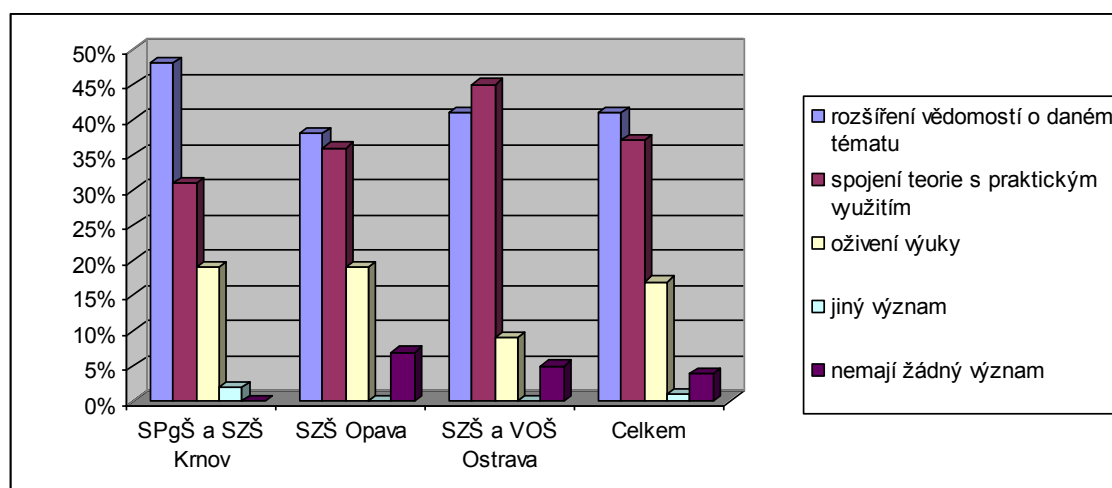
Myslím si, že i využití odborných časopisů by mohlo být větší. Řekla bych, že častěji je učitelé zařazují do výuky vyšších ročníků, ale i pro studenty 1. a 2.ročníku zde najdeme vhodné témata, např. téma dezinfekce (v Sestře dokonce vychází i jako samostatný tematický sešit) nebo výživa (seniorů, při různých onemocněních apod.).

Otázka 7. Jaký mají textové pomůcky pro Vás význam ?

Předpokladem pro tuto otázku byl názor, že studenti používají více druhů textových pomůcek. Tedy nejen učebnici, ale i odborné články a další. Zajímalo nás, zda tyto pomůcky studenti vnímají jako „nutné zlo“ nebo jestli jim pomohou lépe se orientovat v učivu. Názor studentů na význam používaných textových pomůcek nalezneme v tabulce 9 a grafu 7.

Tabulka 9. Význam používaných textových pomůcek

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
rozšíření vědomostí o daném tématu	30	48	33	38	18	41	81	41
spojení teorie s praktickým využitím	20	31	32	36	20	45	72	37
oživení výuky	12	19	17	19	4	9	33	17
jiný význam	1	2	0	0	0	0	1	1
nemají žádný význam	0	0	6	7	2	5	8	4
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 7. Význam používaných textových pomůcek

Pro 41 % studentů mají textové pomůcky význam rozšíření vědomostí o daném tématu, pro 37 % představují spojení teorie s praktickým využitím. 17 % studentů vnímá textové pomůcky jako oživení výuky a pro další 4 % studentů nemají textové pomůcky žádný význam. 1 % studentů uvedlo jiný význam – více si zapamatují.

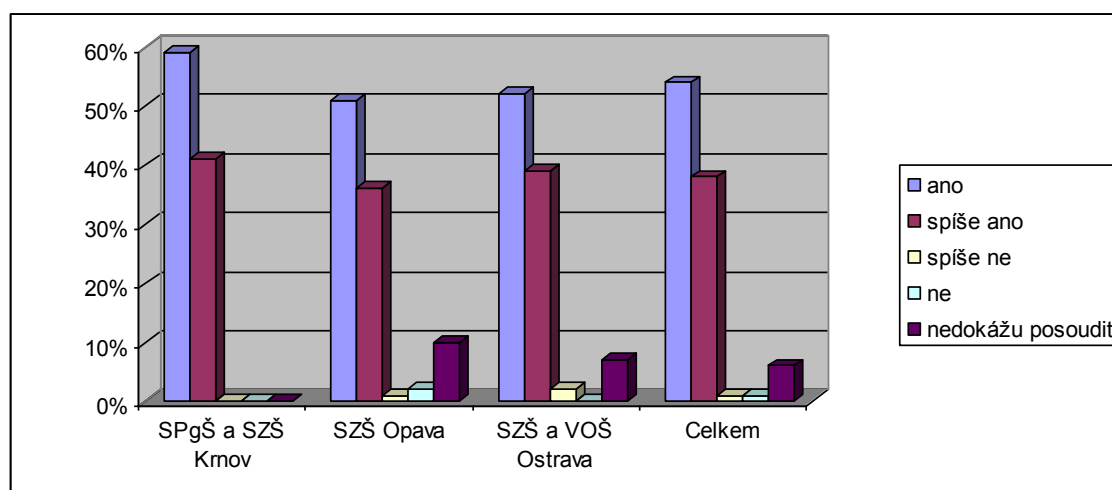
Máme-li výsledek této otázky zhodnotit, můžeme říci, že celkově jsou textové pomůcky vnímány kladně, s přínosem pro výuku.

Otázka 8. Jsou tyto pomůcky podle Vás dobře zpracované ?

Kvalita a spokojenost studentů s používanými pomůckami může ovlivnit chuť s těmito pomůckami pracovat, aktivitu žáků v hodině i dosažení vytyčeného vzdělávacího cíle učitele a žáka. Odpovědi studentů na tuto otázku znázorňuje tabulka 10 a graf 8.

Tabulka 10. Spokojenost studentů s kvalitou textových pomůcek

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
ano	37	59	45	51	23	52	105	54
spíše ano	26	41	31	36	17	39	74	38
spíše ne	0	0	1	1	1	2	2	1
ne	0	0	2	2	0	0	2	1
nedokážu posoudit	0	0	9	10	3	7	12	6
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 8. Spokojenost studentů s kvalitou textových pomůcek

Podle 54 % studentů jsou textové pomůcky dobře zpracovány. 38 % studentů udává spíše ano, tedy shledávají textové pomůcky také za dobře zpracované. S daným tvrzením nesouhlasí 1 % studentů, kteří odpověděli spíše ne a 1 % studentů, který označil odpověď ne. 6 % studentů nedokáže textové pomůcky zhodnotit.

Z grafu 8 je patrné, že nejvíce spokojeni s textovými pomůckami jsou studenti SPgŠ a SZŠ v Krnově.

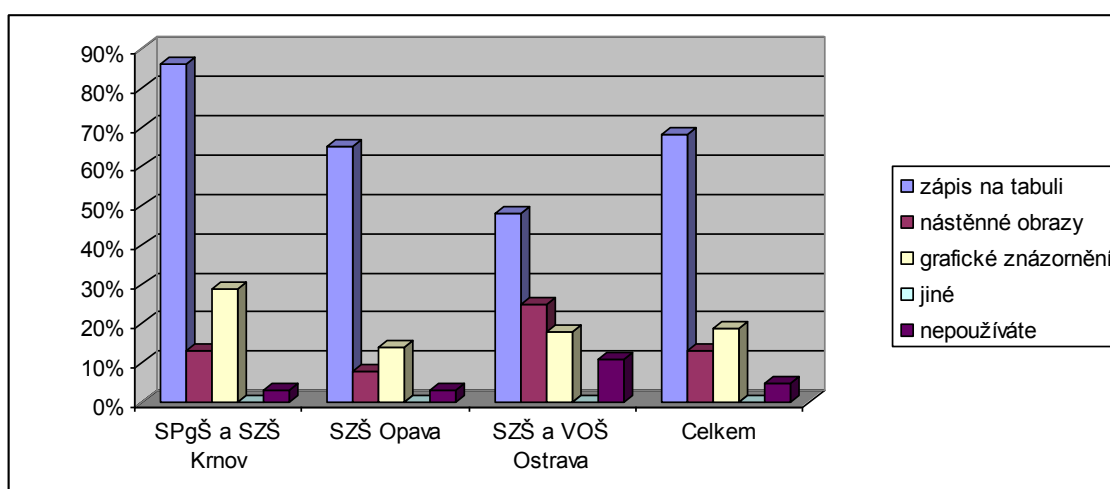
Otázka 9. Které z následujících pomůcek využíváte během výuky Ošetřovatelství ? Můžete označit více odpovědí.

Další skupinou didaktických prostředků jsou pomůcky pro statickou projekci. Zajímalo nás, jestli i v dnešní době patří školní tabule mezi nejvíce využívané prostředky a jak velké využití mají i další pomůcky statické projekce. Přehled používaných pomůcek statické projekce nalezneme v tabulce 11 a grafu 9.

Tabulka 11. Přehled využívaných pomůcek pro statickou projekci

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
zápis na tabuli	54	86	57	65	21	48	132	68
nástěnné obrazy	8	13	7	8	11	25	26	13
grafické znázornění	18	29	12	14	8	18	38	19
jiné	0	0	0	0	0	0	0	0
nepoužíváte	2	3	3	3	5	11	10	5
Celkem	82		79		45		206	

Jednotlivé možnosti otázky 9. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

Graf 9. Přehled využívaných pomůcek pro statickou projekci

Ve výuce Ošetřovatelství se z uvedených pomůcek nejčastěji využívá zápis na tabuli (68 %), grafické znázornění (19 %) a nástěnné obrazy (13 %). 5 % studentů označilo odpověď nepoužíváte. Jiné pomůcky nebyly dopsány.

Z grafu 9 můžeme vyčíst, že kromě zápisu na tabuli se na SPgŠ a SZŠ v Krnově nejvíce využívají grafická znázornění. Na SZŠ a VOŠ v Ostravě se z dalších pomůcek nejčastěji používají nástěnné obrazy.

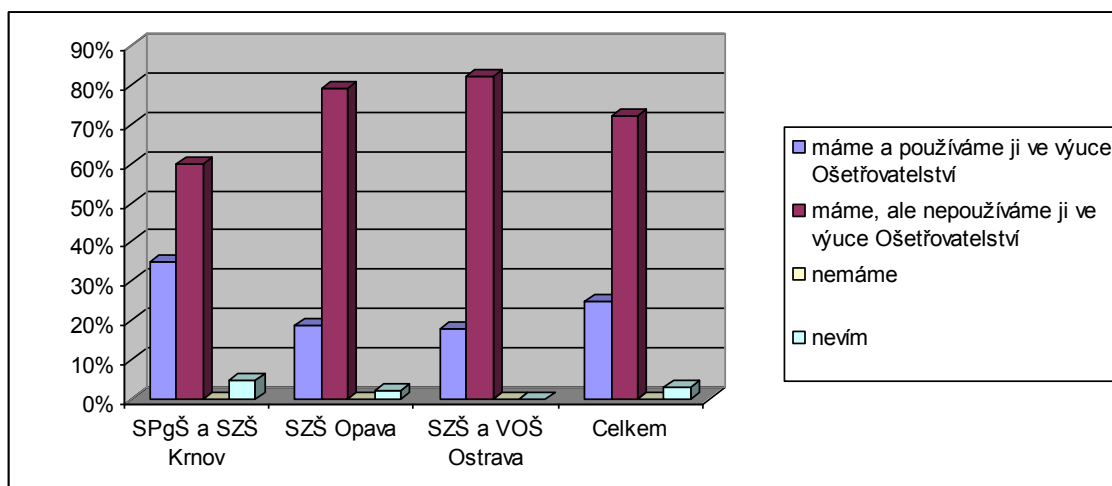
Výsledek otázky potvrzuje fakt, že i přes dnešní moderní dobu a využívání různých technických přístrojů, patří školní tabule k často používaným pomůckám.

Otázka 10. Máte na škole interaktivní tabuli? Využíváte ji v rámci výuky Ošetřovatelství?

Interaktivní tabuli řadíme k moderním typům školní tabule. Kvůli svojí finanční nákladnosti na pořízení zatím nepatří mezi základní vybavení školní třídy. Otázka byla zaměřena na zjištění vybavenosti škol tímto prostředkem a pokud jím školy disponují, zda jej vyučující využívají ve výuce Ošetřovatelství (tabulka 12, graf 10).

Tabulka 12. Využití interaktivní tabule ve výuce Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
	máme a používáme ji ve výuce Ošetřovatelství	22	35	17	19	8	18	48
máme, ale nepoužíváme ji ve výuce Ošetřovatelství	38	60	69	79	36	82	142	72
nemáme	0	0	0	0	0	0	0	0
nevím	3	5	2	2	0	0	5	3
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 10. Využití interaktivní tabule ve výuce Ošetřovatelství

Z odpovědí vyplývá, že všechny školy, na kterých byl výzkum prováděn, interaktivní tabuli mají. Jen 25 % studentů udává, že ji využívají během výuky Ošetřovatelství.

Při pohledu na graf 10 zjistíme, že nejvíce interaktivní tabuli ve výuce Ošetřovatelství používají studenti SPgŠ a SZŠ v Krnově.

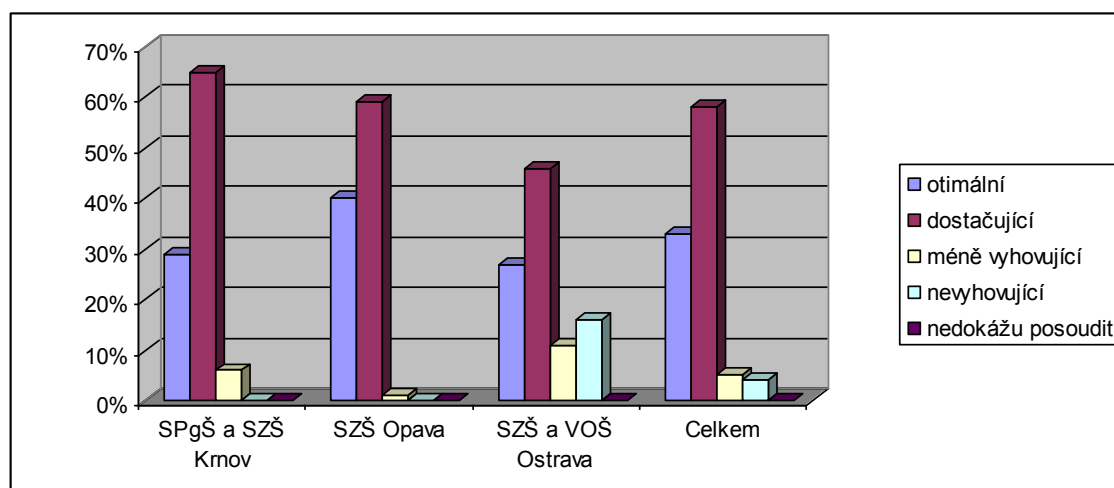
Jednou z možností menšího využití interaktivní tabule může být skutečnost, že odborné učebny Ošetřovatelství interaktivní tabulí většinou vybaveny nejsou. Dalšími možnostmi může být náročnější příprava pro učitele (připravit si program pro interaktivní tabuli) nebo nezvládnutí manipulace s interaktivní tabulí.

Otázka 11. Materiální vybavení (pomůcky, modely,...) odborné učebny Ošetřovatelství byste zhodnotil/a jako :

Výuka 1. a 2. ročníků probíhá především v prostorách odborné učebny. Učivo těchto ročníků je zaměřeno na získávání vědomostí a dovedností v ošetřovatelských postupech. K nácviку ošetřovatelských výkonů se využívají reálné zdravotnické pomůcky a materiál (např. chirurgické nástroje, dezinfekční prostředky, pomůcky k hygienické péči, obvazový materiál), nemocniční lůžka, modely a další. Bohužel ne vždy je k dispozici dostatek pomůcek, některé pomůcky či modely nepatří k nejnovějším apod. To samozřejmě ovlivní průběh výuky. Jak hodnotí vybavení jejich odborných učeben samotní studenti znázorňuje tabulka 13 a graf 11.

Tabulka 13. Hodnocení materiálního vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
optimální	18	29	35	40	12	27	65	33
dostačující	41	65	52	59	20	46	113	58
méně vyhovující	4	6	1	1	5	11	10	5
nevyhovující	0	0	0	0	7	16	7	4
nedokážu posoudit	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 11. Hodnocení materiálního vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

33 % studentů hodnotí materiální vybavení odborné učebny jako optimální, pro 58 % studentů je vybavení učeben dostačující. Jako méně vyhovující vybavení odborných učeben shledává 5 % studentů a nevyhovující 4 % studentů.

Nejspokojenější s materiálním vybavením odborné učebny Ošetřovatelství jsou studenti SZŠ v Opavě, naopak nejvíce nespokojeni jsou studenti SZŠ a VOŠ v Ostravě.

Celkově je z těchto výsledků patrné, že značná část studentů je s materiálním vybavením odborných učeben spokojena. Z osobních zkušeností jsem očekávala ze strany studentů mnohem větší kritiku.

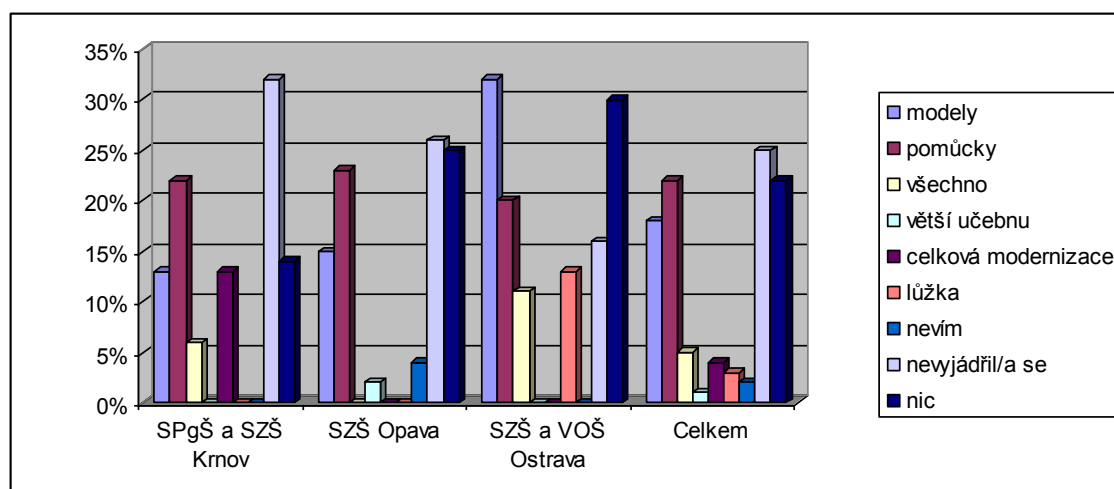
Otázka 12. Co byste zlepšil/a na materiálním vybavení odborné učebny Ošetřovatelství?

Studenti měli možnost formou volné odpovědi napsat, co by chtěli zlepšit na materiálním vybavení odborné učebny (tabulka 14, graf 12).

Tabulka 14. Návrh na zlepšení materiálního vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
nevyjádřil/a se	20	32	23	26	7	16	50	25
nic	9	14	22	25	13	30	44	22
všechno	4	6	0	0	5	11	9	5
více a modernější pomůcky	14	22	20	23	9	20	43	22
modely	8	13	13	15	14	32	35	18
větší učebnu	0	0	2	2	0	0	2	1
lůžka	0	0	0	0	6	13	6	3
celková modernizace	8	13	0	0	0	0	8	4
nevím	0	0	4	4	0	0	4	2
Celkem	63		84		54		201	

Jednotlivé možnosti otázky 12. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

Graf 12. Návrh na zlepšení materiálního vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

25 % studentů se na tuto otázku nechtělo vyjádřit. Dalších 22 % studentů by na vybavení odborných učeben nezměnilo nic. 22 % studentů by chtělo modernější pomůcky a více pomůcek a 18 % studentů by si přálo novější modely.

Studenti SZŠ a VOŠ v Ostravě by si nejvíce přáli nové modely (32 %), pomůcky (20 %) a nemocniční lůžka (13 %). Mezi dalšími odpovědi bylo, že by změnili všechno (11 %).

Nové pomůcky (22 %), modely (13 %) a celkovou modernizaci odborné učebny Ošetřovatelství (13 %) by ocenili studenti SPgŠ a SZŠ v Krnově.

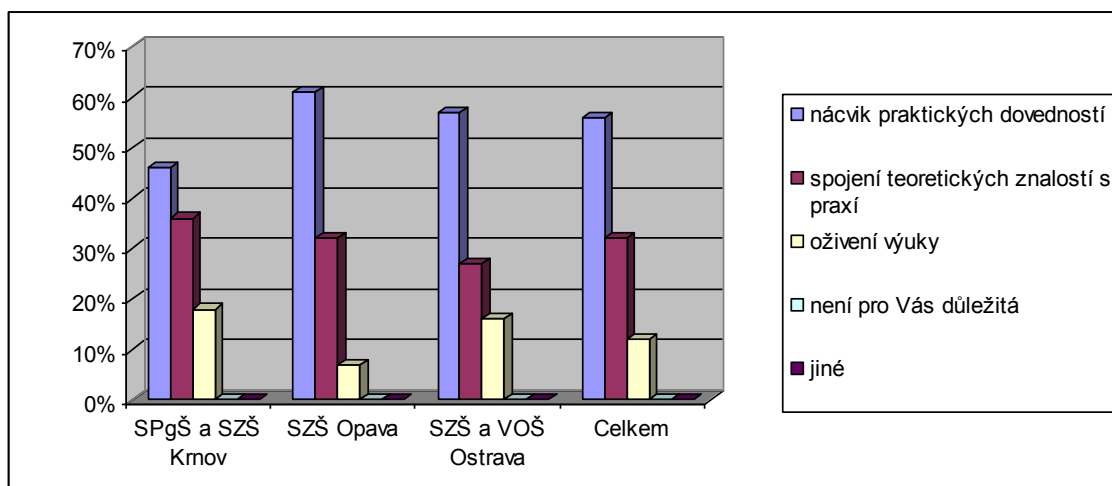
Nejméně požadavků na změnu měli studenti SZŠ v Opavě. Rádi by nové pomůcky (23 %), modely (15 %) a větší učebnu (2 %).

Otázka 13. Práce s modely, pomůckami pro Vás znamená :

Vzhledem k tomu, že náplní učiva prvních dvou ročníků je nácvik a osvojení si praktických dovedností (ošetřovatelských výkonů), je zřejmé, že tyto pomůcky budou ve výuce Ošetřovatelství často využívány. Otázka je zaměřena na ověření postoje studentů k této metodě výuky, který je vyjádřen v tabulce 15 a grafu 13.

Tabulka 15. Význam práce s modely a pomůckami pro studenty

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
nácvik praktických dovedností	29	46	54	61	25	57	108	56
spojení teoretických znalostí s praxí	23	36	28	32	12	27	63	32
oživení výuky	11	18	6	7	7	16	24	12
není pro Vás důležitá	0	0	0	0	0	0	0	0
jiné	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 13. Význam práce s modely a pomůckami pro studenty

56 % studentů zvolilo odpověď 'návčik praktických dovedností', 32 % studentů označilo odpověď 'spojení teorie s praxí'. Pro 12 % studentů je praktická činnost oživením výuky. Odpovědi 'není pro Vás důležitá' a 'jiné' neoznačil žádný student.

Jak se dalo očekávat, pro většinu studentů je metoda praktického procvičování důležitá. Na modelech se učí a procvičují si výkony, které studenti nemohou provádět sami na sobě (např. hygiena genitálu nebo aplikace injekcí). Také návčik manipulace se zdravotnickými pomůckami je velmi důležitý.

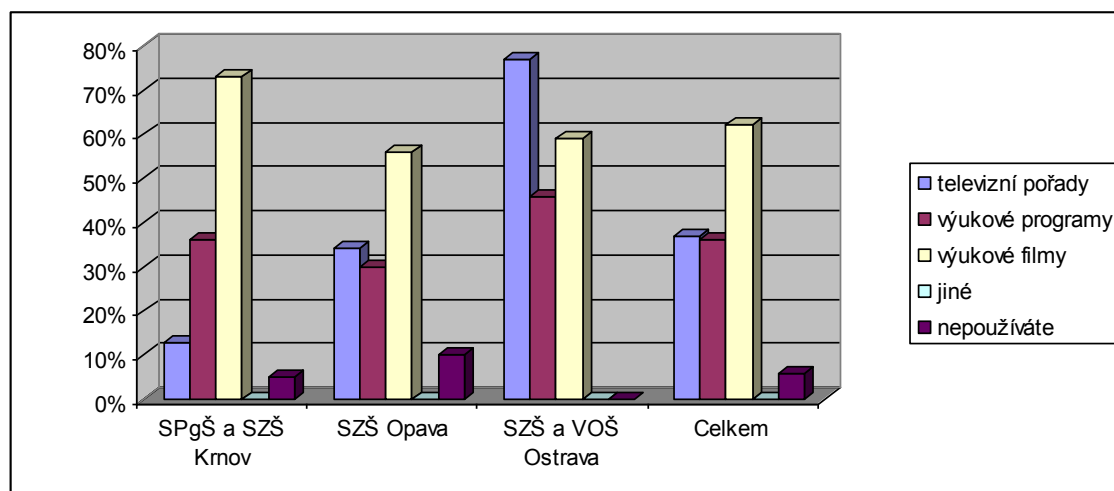
Otázka 14. Používáte během výuky Ošetřovatelství audiovizuální pomůcky? Můžete označit více odpovědí.

Další skupinou materiálních didaktických prostředků jsou pořady nebo programy prezentované didaktickou technikou. Mezi ně patří např. filmy se zdravotnickou tematikou, výukové filmy na videokazetách nebo DVD apod. Střední zdravotnické školy zpravidla mívají videotéku s filmy vhodnými nejen do výuky Ošetřovatelství, ale i dalších předmětů, např. První pomoci nebo Psychologie. Otázka měla zjistit, zda jsou tyto pomůcky zařazovány do výuky Ošetřovatelství. Přehled audiovizuálních pomůcek, které jsou využívány ve výuce Ošetřovatelství znázorňuje tabulka 16 a graf 14.

Tabulka 16. Přehled používaných audiovizuálních pomůcek ve výuce Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
televizní pořady (např. Diagnóza)	8	13	30	34	34	77	72	37
výukové programy na CD- ROM, DVD	23	36	26	30	20	46	70	36
výukové filmy	46	73	49	56	26	59	121	62
jiné	0	0	0	0	0	0	0	0
nepoužíváte	3	5	9	10	0	0	12	6
Celkem	80		114		80		275	

Jednotlivé možnosti otázky 14. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

Graf 14. Přehled používaných audiovizuálních pomůcek ve výuce Ošetřovatelství

Z grafu 14 je patrné, že audiovizuální pomůcky jsou často zařazovány do výuky Ošetřovatelství. Nejvíce používanou pomůckou z této kategorie jsou výukové filmy, které označilo 62 % studentů. 37 % studentů udává, že ve výuce sledují televizní pořady. V dotazníku jsem pro ilustraci uvedla název televizního pořadu České televize Diagnóza, ale jsou i další pořady, např. Moje medicína (televize Nova). Jejich výhodou je, že uvádějí nové, moderní postupy a trendy v diagnostice i léčbě různých onemocnění. 36 % studentů označilo odpověď výukové programy na CD-ROM nebo

DVD. Tak velký počet je poměrně překvapující vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně náročné pomůcky na vybavení počítačovou technikou. Ne všechny odborné učebny Ošetřovatelství jsou opatřeny počítači pro studenty. Možnou příčinou by mohla být chyba ve výkladu pojmu, tedy co si studenti pod pojmem výukový program představují. 6 % studentů uvádí, že audiovizuální pomůcky ve výuce nepoužívají.

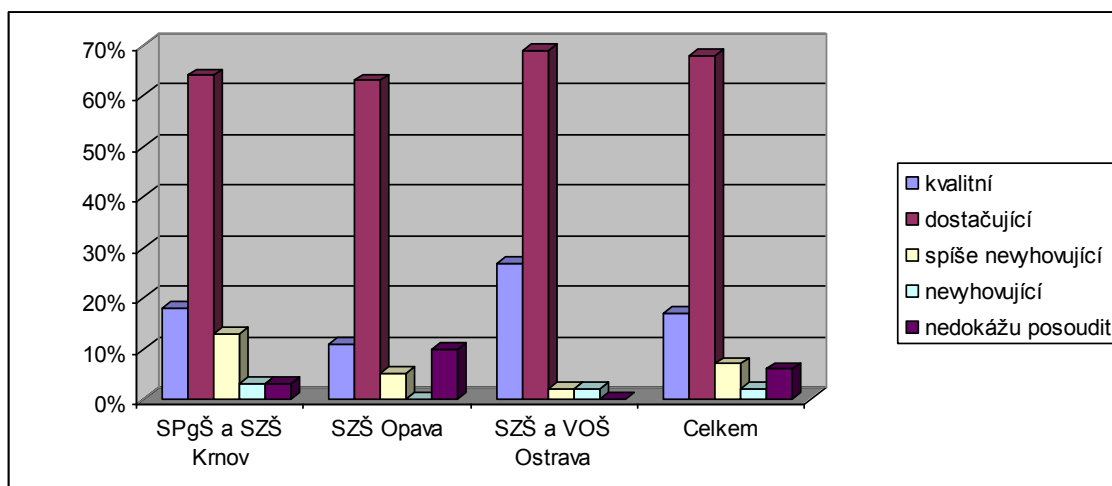
Z grafu 14 je patrné, že studenti SPgŠ a SZŠ v Krnově a studenti SZŠ v Opavě nejčastěji z audiovizuálních pomůcek sledují výukové filmy. Studentům SZŠ a VOŠ v Ostravě jsou nejčastěji promítány televizní pořady.

Otázka 15. Uvedené audiovizuální pomůcky považujete za :

Z vlastní zkušenosti vím, že některé výukové filmy nejsou zrovna nejnovější. V některých nosí sestry ještě čepce, modrobílou uniformu nebo píší na psacím stroji, což studenti často ironicky komentují. Ovšem obsah filmu je stále platný nebo jsou jen drobné změny, na které je třeba studenty předem upozornit. Jak jednotliví studenti hodnotili kvalitu audiovizuálních pomůcek znázorňuje tabulka 17 a graf 15.

Tabulka 17. Hodnocení kvality audiovizuálních pomůcek

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
kvalitní	11	18	10	11	12	27	33	17
dostačující	40	64	63	72	30	69	133	68
spíše nevyhovující	8	13	5	6	1	2	14	7
nevyhovující	2	3	0	0	1	2	3	2
nedokážu posoudit	2	3	10	11	0	0	12	6
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 15. Hodnocení kvality audiovizuálních pomůcek

17 % studentů hodnotí audiovizuální pomůcky jako kvalitní, 68 % studentů jako dostačující. Odpověď spíše nevyhovující označilo 7 % studentů a nevyhovující 2 % studentů. 6 % studentů nedokázalo kvalitu audiovizuálních pomůcek posoudit.

Nejlépe hodnotí kvalitu audiovizuálních pomůcek studenti SZŠ a VOŠ v Ostravě – odpověď kvalitní označilo 27 % studentů a dostačující 69 % studentů.

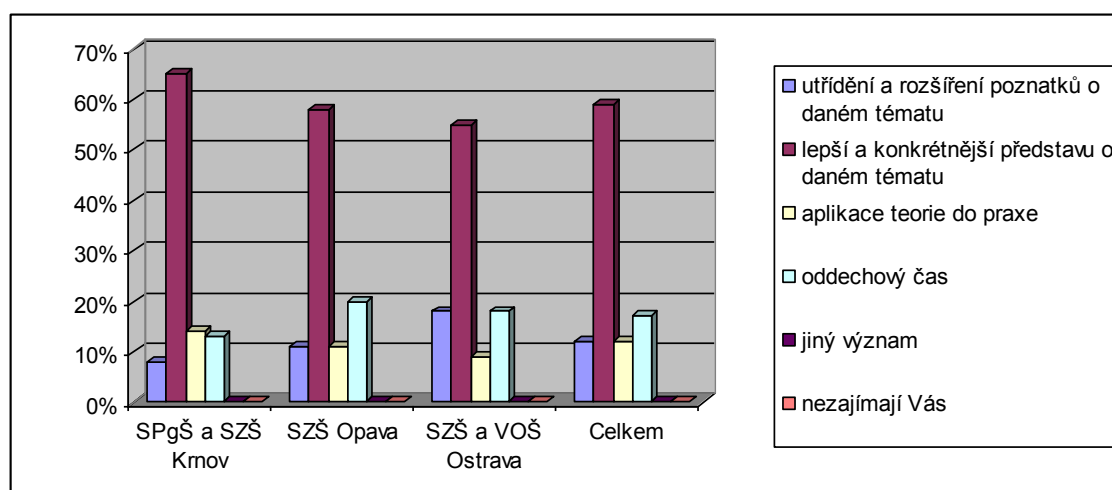
Naopak je tomu u studentů SPgŠ a SZŠ v Krnově. Častěji než studenti ostatních škol označili záporné odpovědi – spíše nevyhovující (13 %) a nevyhovující (3 %).

Otázka 16. Promítání výukových filmů a jiných pořadů pro Vás představuje :

Učitel výukový film nebo pořad zařazuje do výuky s určitým cílem. Většinou se snaží žákům přiblížit probírané učivo, ukázat jim situace, které nelze v prostorech odborné učebny simulovat, např. odběr biologického materiálu, porod apod., nebo si je žáci bez předchozích zkušeností nedokáží představit (např. péče o kolostomii). Padá snaha učitelů na úrodnou půdu? Je promítání filmů nebo pořadů pro žáky přínosem nebo jen zkrácení dlouhé chvíle? To nám ukazuje tabulka 18 a graf 16.

Tabulka 18. Význam audiovizuálních pomůcek pro studenty

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
utřídění a rozšíření poznatků o daném tématu	5	8	10	11	8	18	23	12
lepší a konkrétnější představu o daném tématu	41	65	51	58	24	55	116	59
aplikace teorie do praxe	9	14	10	11	4	9	23	12
oddechový čas	8	13	17	20	8	18	33	17
jiný význam	0	0	0	0	0	0	0	0
nezajímají Vás	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 16. Význam audiovizuálních pomůcek pro studenty

Pro 59 % studentů představují audiovizuální pomůcky lepší a konkrétnější představu o daném tématu, pro 12 % studentů znamenají utřídění a rozšíření poznatků o daném tématu. Možnost odpovědi aplikace teorie do praxe označilo 12 % studentů, pro 17 % studentů jsou audiovizuální pomůcky oddechovým časem. Další možné odpovědi (jiný význam a nezajímají Vás) neoznačil nikdo.

Z výsledků by se dalo usoudit, že promítání audiovizuálních pomůcek je studenty přijímáno pozitivně a usnadňují jim pochopení probíraného učiva.

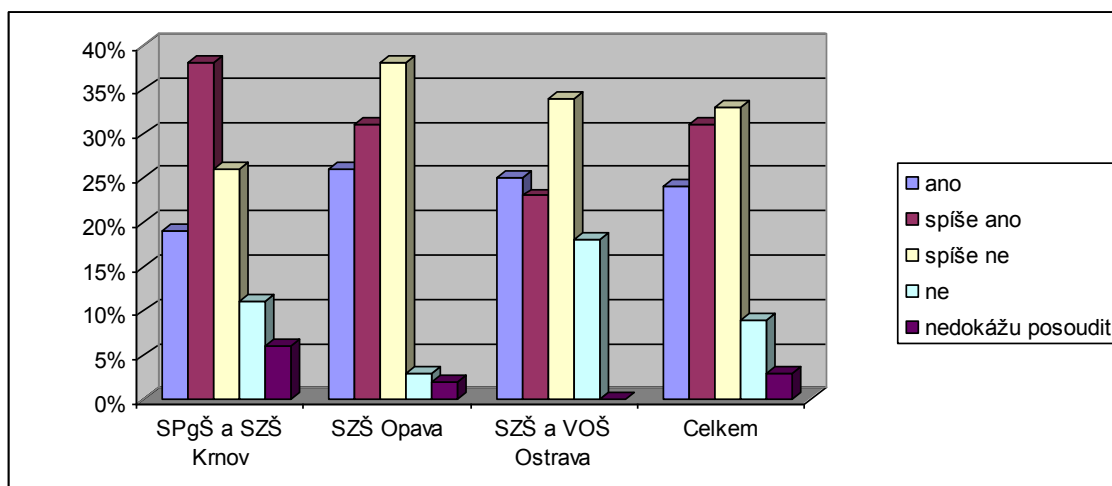
Otázka 17. Myslíte si, že jsou odborné učebny dostatečně vybaveny audiovizuální technikou (DVD přehrávač, dataprojektor, PC, televizor, aj.)?

Samotné audiovizuální pomůcky (videokazeta, DVD,..) jsou nám k ničemu, pokud nemáme možnost je pomocí něčeho promítat. K jejich použití je tedy zapotřebí audiovizuální techniky (videopřehrávač, televizor, dataprojektor a další). Z předchozích otázek víme, že audiovizuální pomůcky jsou do výuky Ošetřovatelství často zařazovány a mají svůj didaktický význam. Mohou učitelé tyto prostředky využít přímo v odborné učebně, nebo je třeba zajistit jinou volnou třídu, která je k promítání filmů vybavena? Názor studentů, zda jsou odborné učebny Ošetřovatelství dostatečně vybaveny audiovizuální technikou znázorňuje tabulka 19 a graf 17.

Tabulka 19. Hodnocení vybavení odborné učebny Ošetřovatelství audiovizuální technikou

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
ano	12	19	23	26	11	25	46	24
spíše ano	24	38	27	31	10	23	61	31
spíše ne	16	26	33	38	15	34	64	33
ne	7	11	3	3	8	18	18	9
nedokážu posoudit	4	6	2	2	0	0	6	3
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 17. Hodnocení vybavení odborné učebny Ošetřovatelství audiovizuální technikou

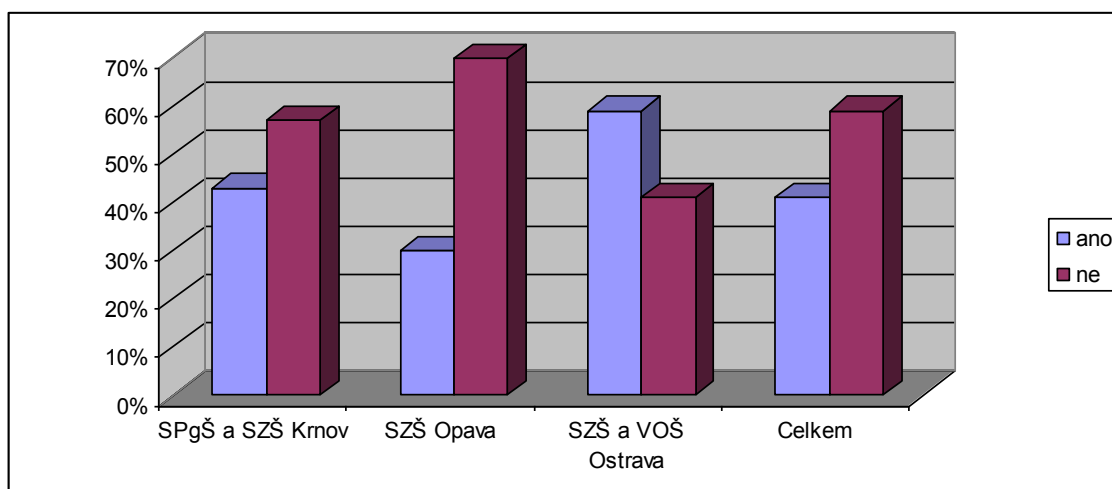
24 % studentů soudí, že odborné učebny jsou dobře vybaveny audiovizuální technikou. 31 % studentů zvolilo odpověď spíše ano, 33 % studentů označila odpověď spíše ne, 9 % studentů hodnotí odborné učebny nedostatečně vybavené audiovizuální technikou a 3 % studentů nedokáže vybavenost odborných učeben audiovizuální technikou posoudit.

Otázka 18. Přípravuje si učitel k výuce Ošetřovatelství prezentaci v PowerPointu?

Prezentace může být zajímavou a pro studenty příjemnou formou výkladu učiva. Program PowerPoint umožňuje do prezentace vkládat různé grafy, tabulky, obrázky, animace i videa, čímž se prezentace stává poutavější a názornější pro představu zprostředkovaného učiva. Také kombinace sluchového (výklad učitele) a zrakového (dívání se na prezentaci) vjemu podporuje lepší zapamatování si učiva. Zda vyučující dotazovaných studentů prezentace používají ve výuce Ošetřovatelství nám ukazuje tabulka 20 a graf 18.

Tabulka 20. Použití prezentace PowerPoint ve výuce Ošetřovatelství

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
ano	27	43	26	30	26	59	79	41
ne	36	57	62	70	18	41	116	59
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 18. Použití prezentace PowerPoint ve výuce Ošetřovatelství

Z grafu 18 je patrné, že 41 % studentů mívá výuku formou prezentace. 59 % studentů odpovědělo, že v jejich hodinách Ošetřovatelství učitel prezentace nepoužívá.

Z tohoto grafu také poznáme, že nejčastěji si prezentace připravují vyučující pro studenty SZŠ a VOŠ v Ostravě, nejméně pro studenty SZŠ v Opavě.

Důvodem tak malého využití prezentací ve výuce Ošetřovatelství může být způsobeno nedostatečným vybavením odborných učeben didaktickou technikou - dataprojektorem a PC. Tak je tomu na SZŠ v Opavě. Další příčinou může být časová náročnost na přípravu kvalitní prezentace. Někteří vyučující mohou mít problém po technické stránce (ovládají jen základní práci s počítačem a neumí v programu PowerPoint pracovat).

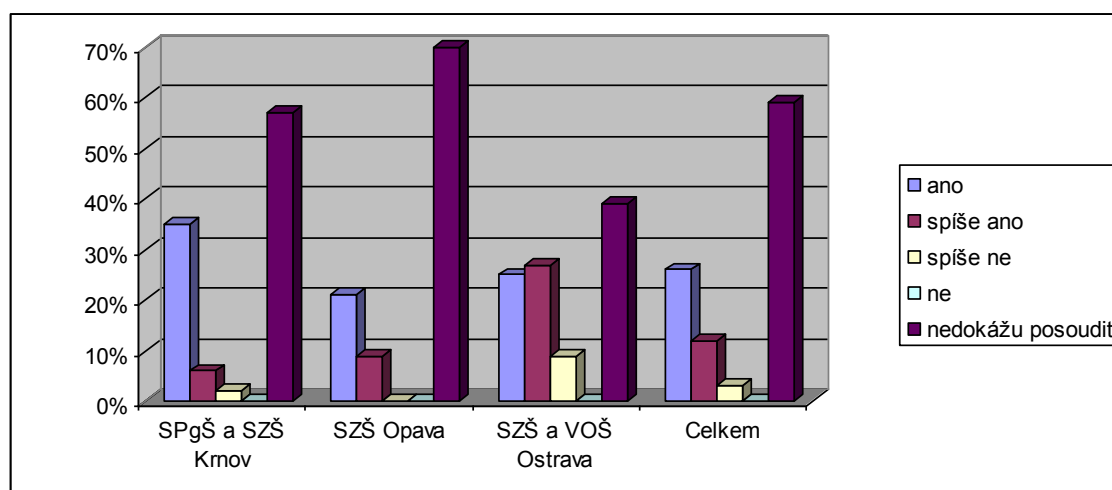
Podle mého názoru je škoda, že prezentace nejsou využívány častěji. Je možné, že je učitelé raději zařazují do vyšších ročníků, ale i v prvních ročnících jsou témata, která jsou vhodná na zpracování pomocí prezentace (např. dekubity, péče o pacienty se stomií, punkční vyšetření a mnoho dalších).

Otázka 19. Jste spokojeni s kvalitou těchto prezentací?

Připravit poutavou a zajímavou prezentaci není úplně snadné. Při její přípravě je třeba dodržovat určitá pravidla (velikost písma, množství textu na jenom snímku,...). Jak hodnotí studenti kvalitu prezentací a zda jsou s ní spokojeni zjistíme z následující tabulky 21 a grafu 19.

Tabulka 21. Spokojenost s kvalitou prezentací

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
ano	22	35	18	21	11	25	51	26
spíše ano	4	6	8	9	12	27	24	12
spíše ne	1	2	0	0	4	9	5	3
ne	0	0	0	0	0	0	0	0
nedokážu posoudit	36	57	62	70	17	39	115	59
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 19. Spokojenost s kvalitou prezentací

26 % studentů je spokojeno s kvalitou prezentací, 12 % studentů zvolilo odpověď spíše ano, 3 % studentů soudí, že spíše nejsou spokojeni s kvalitou prezentací. Nejčastější studenti volili odpověď nedokážu posoudit (59 %), což je zcela

pochopitelné, když nemají výuku pomocí prezentace (zjištěno z otázky 18). Žádný student si nemyslí, že je s kvalitou prezentací nespokojen.

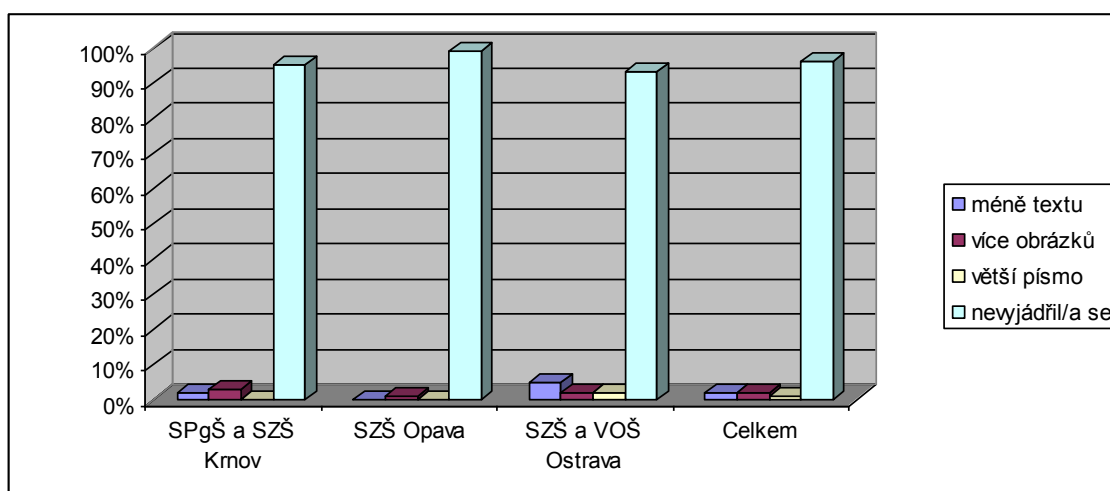
Otázka 20. Pokud nejste spokojeni s kvalitou prezentací, v čem by se měla změnit ?

Studenti měli opět možnost volné odpovědi a napsat, co se jim na prezentacích nelíbí a jak by se měla změnit (tabulka 22 a graf 20).

Tabulka 22. Návrh na zlepšení prezentací

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
	méně textu	1	2	0	0	2	5	3
více obrázků	2	3	1	1	1	2	4	2
větší písmo	0	0	0	0	1	2	1	1
nevyjádřil/a se	60	95	87	99	41	93	188	96
Celkem	63		88		45		196	

Jednotlivé možnosti otázky 20. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

Graf 20. Návrh na zlepšení prezentací

96 % studentů se k otázce nevyjádřila. Pro učitele by to mohla být zpětná vazba, čeho se v přípravě prezentací vystříhat nebo jak je zlepšit. Studenti by chtěli především

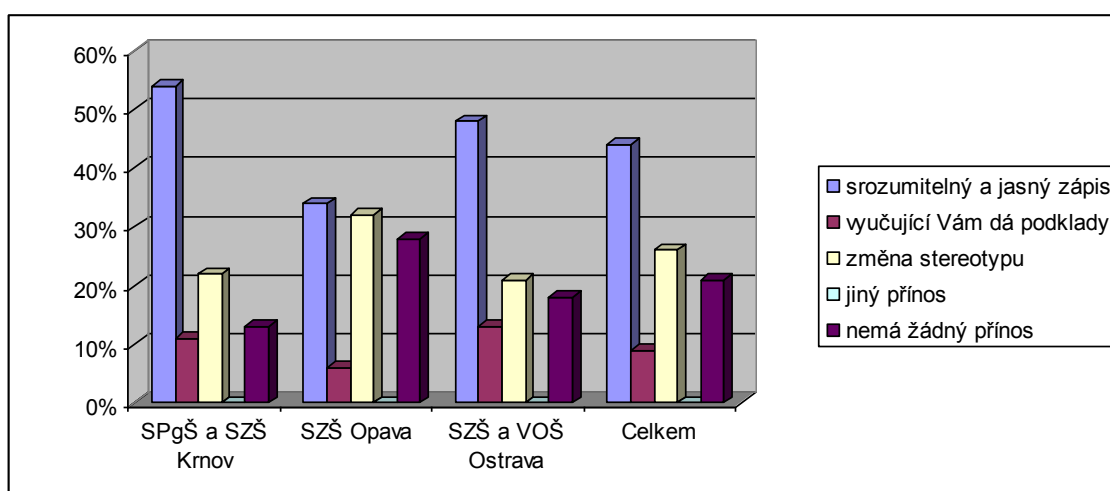
méně textu, více obrázků a větší písmo. V odpovědích se také objevilo přání, aby učitelé prezentaci vůbec zařadili do výuky.

Otázka 21. Jaký má pro Vás výuka formou prezentace přínos?

V literatuře se popisuje všeobecný přínos prezentací pro výuku (upoutá žáky, vnímání dvěma smysly, názornost,...). Ale jak vnímají prezentaci studenti? Má výuka formou prezentace pro ně nějaký přínos? Odpovědi studentů jsou zaznamenány v tabulce 23 a grafu 21.

Tabulka 23. Přínos výuky formou prezentace

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
srozumitelný a jasný zápis	34	54	30	34	21	48	85	44
vyučující Vám dá podklady, stačí si dělat poznámky	7	11	5	6	6	13	18	9
změna stereotypu	14	22	28	32	9	21	51	26
jiný přínos	0	0	0	0	0	0	0	0
nemá žádný přínos	8	13	25	28	8	18	41	21
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 21. Přínos výuky formou prezentace

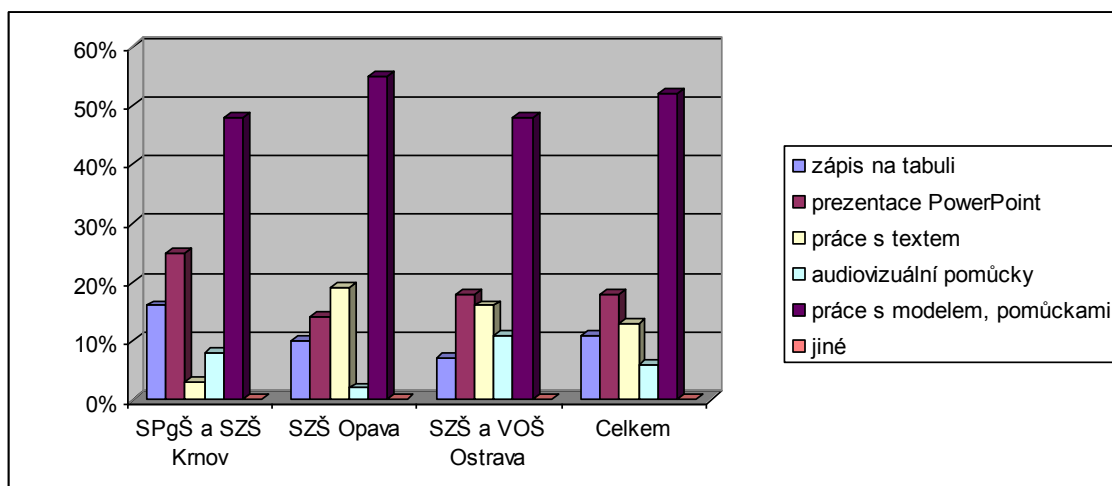
Pro 44 % studentů představují prezentace srozumitelný a jasný zápis, pro 26 % studentů znamenají prezentace změnu stereotypu. 9 % studentů oceňuje možnost, že jim vyučující dá podklady k prezentaci a pak jim stačí dělat si jen krátké poznámky. Pro 21 % studentů nemá prezentace žádný přínos. Možnost dopsání jiného významu nevyužil žádný student.

Otázka 22. Který z výukových prostředků Vám během výuky Ošetřovatelství nejvíce vyhovuje (označte jednu odpověď)?

Různých didaktických prostředků, které lze využít ve výuce Ošetřovatelství je celá řada. Otázka měla zjistit, který z nich studenti nejvíce preferují, aby učivo lépe pochopili a zapamatovali si ho (tabulka 24, graf 22).

Tabulka 24. Přehled pomůcek, které studentům ve výuce nejvíce vyhovují

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
zápis na tabuli	10	16	9	10	3	7	22	11
prezentace PowerPoint	16	25	12	14	8	18	36	18
práce s textem	2	3	17	19	7	16	26	13
audiovizuální pomůcky	5	8	2	2	5	11	12	6
práce s modelem, pomůckami	30	48	48	55	21	48	99	52
jiné	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	63	100	88	100	44	100	195	100

Graf 22. Přehled pomůcek, které studentům ve výuce nejvíce vyhovují

Studenti v hodinách Ošetřovatelství nejvíce preferují práci s modelem, pomůckami, tuto odpověď zvolilo 52 % studentů. Výuku pomocí prezentace v PowerPoint označilo 18 % studentů, 13 % studentů preferuje práci s textem. Možnost odpovědi zápis na tabuli zvolilo 11 % studentů a 6 % studentů označilo odpověď audiovizuální prostředky.

Oblíbenost práce s modelem a pomůckami se dala očekávat. Soudím tak na základě vlastní zkušenosti, studenti se většinou těší na „nějakou akci“.

Otázka 23. Jaké pomůcky byste chtěli častěji zařadit do výuky Ošetřovatelství? Můžete označit více odpovědí.

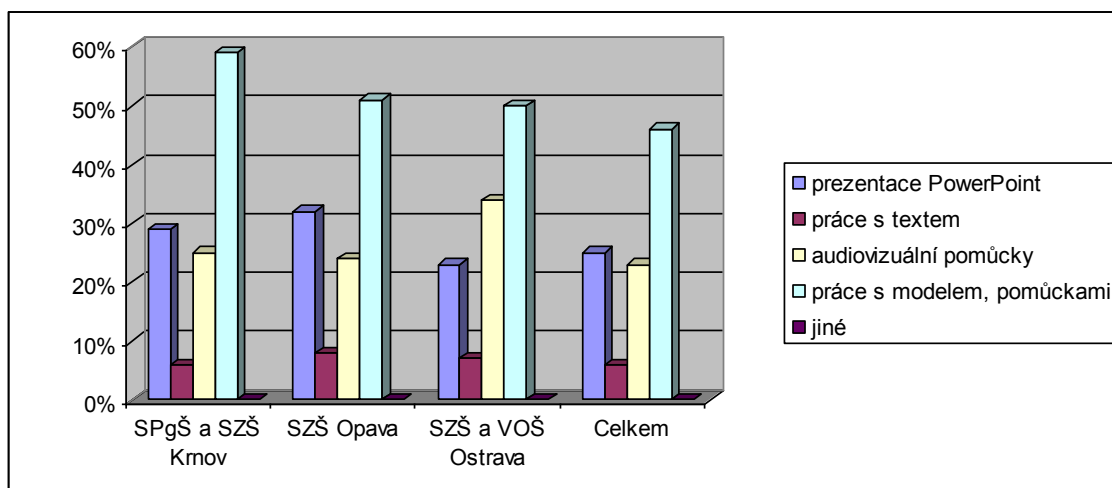
Odpovědi na tuto otázku nalezneme v tabulce 25 a grafu 23.

Tabulka 25. Přehled pomůcek, které by chtěli studenti zařadit do výuky častěji

	SPgŠ a SZŠ Krnov		SZŠ Opava		SZŠ a VOŠ Ostrava		Celkem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
prezentace PowerPoint	18	29	28	32	10	23	56	25
práce s textem	4	6	7	8	3	7	14	6
audiovizuální pomůcky	16	25	21	24	15	34	52	23
práce s modelem, pomůckami	37	59	45	51	22	50	104	46

jiné	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	75		101		50		226	

Jednotlivé možnosti otázky 23. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

Graf 23. Přehled pomůcek, které by chtěli studenti zařadit do výuky častěji

Není překvapujícím výsledkem, že by studenti chtěli do výuky častěji zařadit práci s modelem, pomůckami (46 %). Dále by ve výuce chtěli mít častěji prezentace (25 %), audiovizuální pomůcky (23 %) a nejmenší zájem mají o textové pomůcky (6 %). Jiná pomůcka nebyla zmíněna.

5 VÝSLEDKY A DISKUZE – učitelé

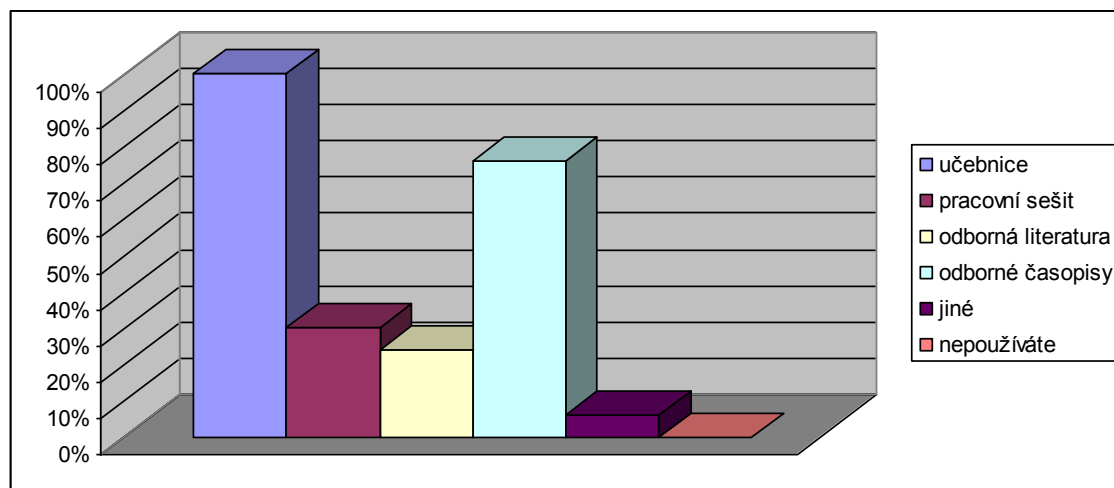
Otázka 1. byla zaměřena na zjištění pohlaví učitelů.

Otázka 2. Které textové pomůcky využíváte při výuce Ošetřovatelství?

Tabulka 26. Přehled textových pomůcek používaných učiteli

	n	%
učebnici	33	100
pracovní sešit	10	30
odbornou literaturu	8	24
odborné časopisy	25	76
jiné	2	6
nepoužíváte	0	0
Celkem	78	

Jednotlivé možnosti otázky 2. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

Graf 24. Přehled textových pomůcek používaných učiteli

Všichni učitelé používají při výuce Ošetřovatelství učebnici (100 %). Další nejčastější textovou pomůckou jsou odborné časopisy (76 %), jmenovitě časopis Sestra, Florence, Lékařské listy, Diagnóza a Psychologie dnes. 30 % učitelů používá ve výuce pracovní sešity. Nejvíce zmiňovanou odbornou literaturou (24 %) jsou lékařské knihy.

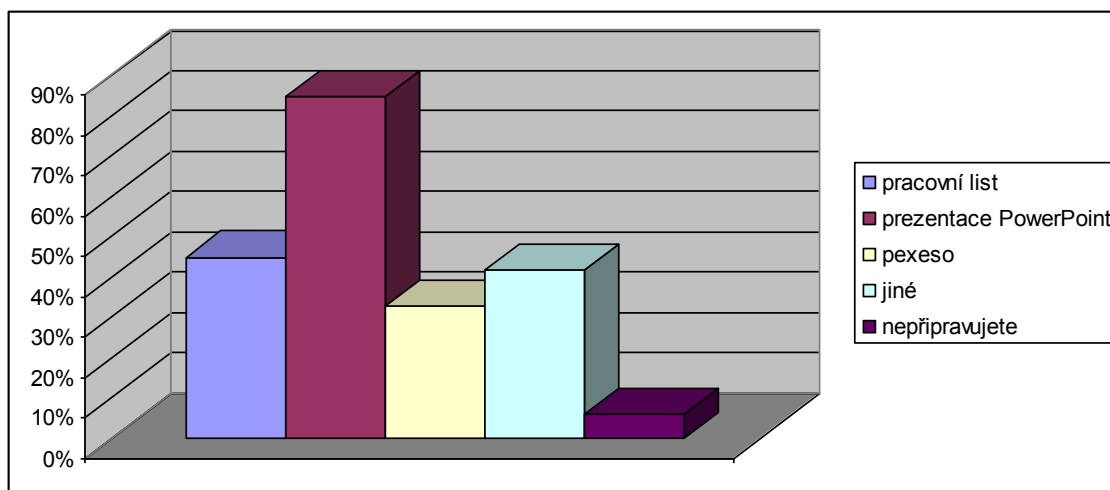
Mezi jiné (6 %) uváděli učitelé ošetřovatelskou dokumentaci, brožurky a poznámky ze školení (tabulka 26, graf 24).

Otázka 3. Připravujete pro žáky do předmětu Ošetřovatelství některé z těchto didaktických pomůcek?

Tabulka 27. Přehled pomůcek, které připravují učitelé do výuky

	n	%
pracovní list	15	45
prezentace PowerPoint	28	85
pexeso	11	33
jiné	14	42
nepřipravujete	2	6
Celkem	70	

Jednotlivé možnosti otázky 3. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

Graf 25. Přehled pomůcek, které připravují učitelé do výuky

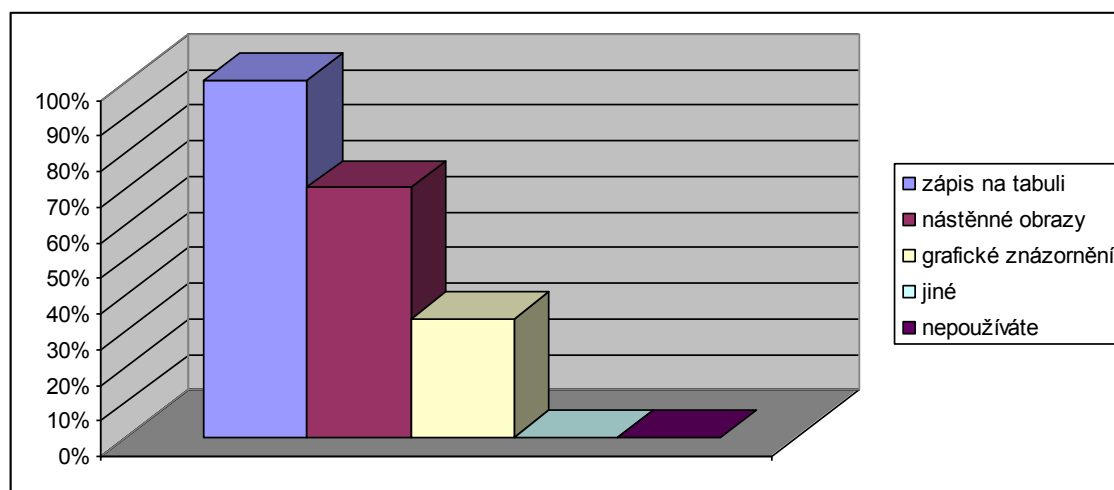
85 % učitelů připravuje do výuky Ošetřovatelství prezentace PowerPoint, 45 % učitelů připravují pro žáky pracovní listy, 42 % učitelů označilo odpověď jiné - křížovky, myšlenkové mapy, vědomostní soutěže a puzzle, 33 % učitelů využívá ve výuce pexeso. Zbýlých 6 % učitelů nepřipravuje žádnou ze zmiňovaných pomůcek (tabulka 27, graf 25).

Otázka 4. Během výuky Ošetřovatelství používáte :

Tabulka 28. Přehled pomůcek pro statickou projekci - učitelé

	n	%
zápis na tabuli	33	100
nástěnné obrazy	23	70
grafické znázornění	11	33
jiné	0	0
nepoužíváte	0	0
Celkem	67	

Jednotlivé možnosti otázky 4. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

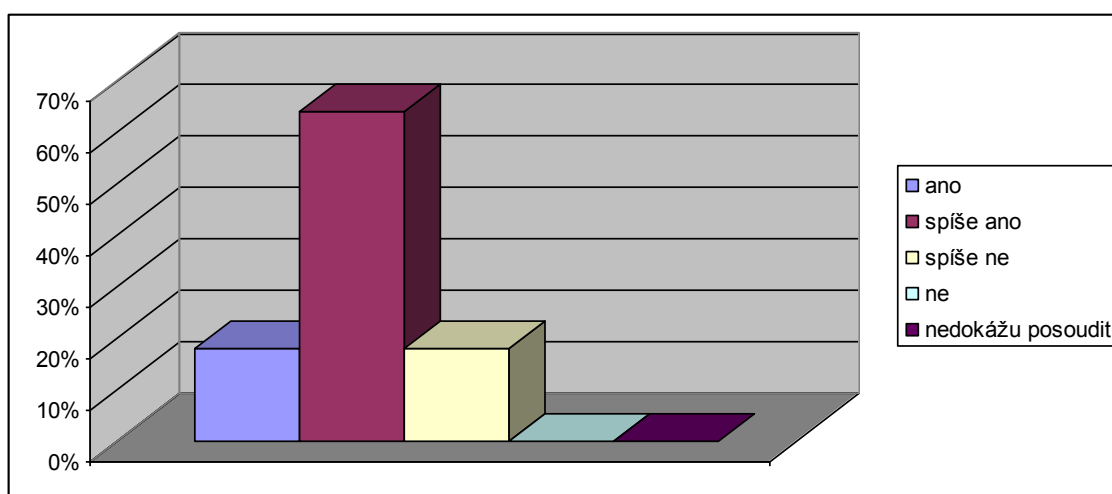
Graf 26. Přehled pomůcek pro statickou projekci – učitelé

Zápis na tabuli používají všichni oslovení učitelé (někdy pouze jen k nadepsání osnovy hodiny). Nástěnné obrazy používá 70 % učitelů a grafické znázornění 33 % učitelů. Odpovědi jiné a nepoužíváte neoznačil žádný učitel (tabulka 28, graf 26).

Otázka 5. Považujete materiální vybavení (pomůcky, modely,...) odborné učebny Ošetřovatelství za dostačující?

Tabulka 29. Názor učitelů na materiální vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

	n	%
ano	6	18
spíše ano	21	64
spíše ne	6	18
ne	0	0
nedokážu posoudit	0	0
Celkem	33	100

Graf 27. Názor učitelů na materiální vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

Většina učitelů považuje materiální vybavení odborné učebny Ošetřovatelství za dostačující (tabulka 29, graf 27).

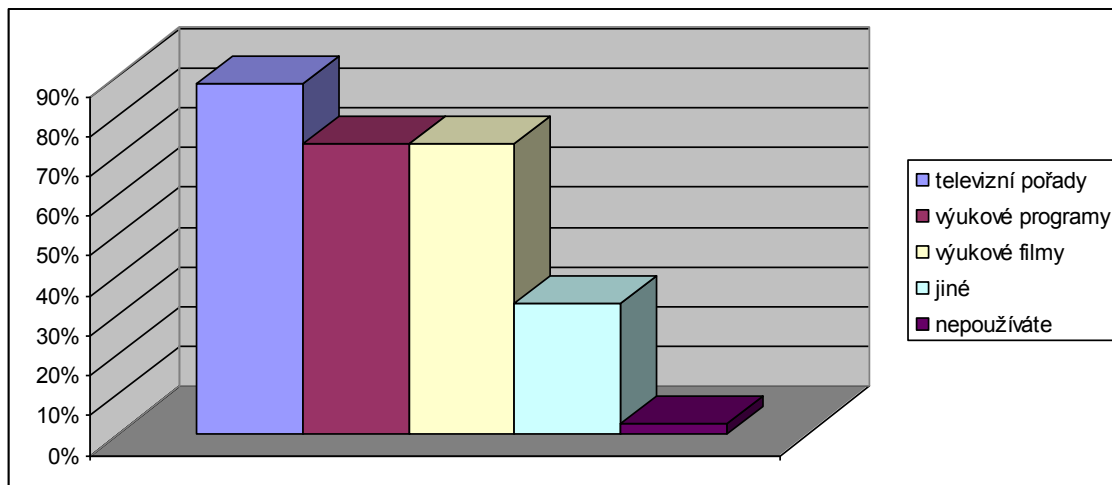
Otázka 6. Používáte během výuky Ošetřovatelství audiovizuální pomůcky ?

Tabulka 30. Audiovizuální pomůcky

	n	%
televizní pořady	29	88
Výukové programy na CD-ROM, DVD	24	73
výukové filmy	24	73
jiné	11	33

nepoužíváte	1	3
Celkem	89	

Jednotlivé možnosti otázky 6. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

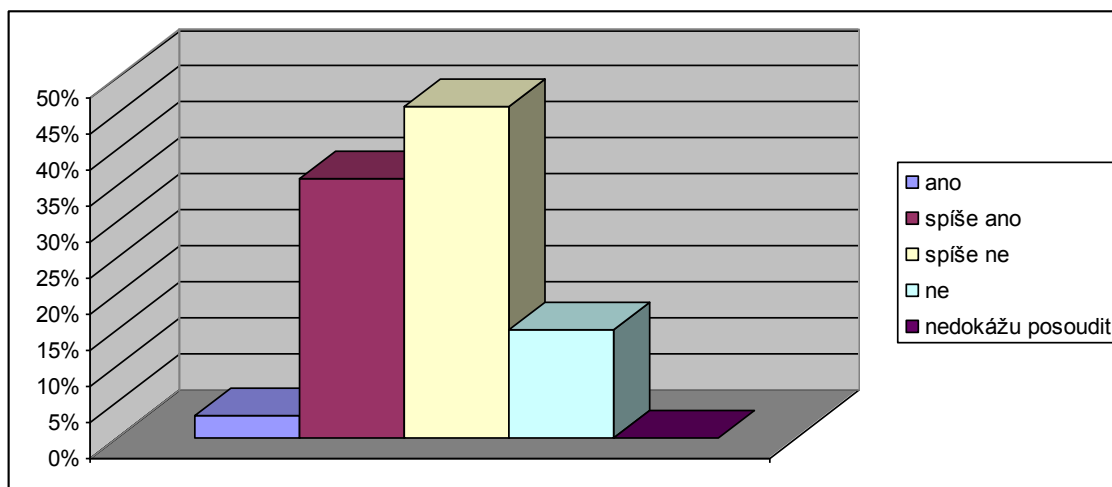
Graf 28. Audiovizuální pomůcky

Nejčastěji jsou učiteli z audiovizuálních pomůcek využívány televizní pořady (88 %), dále výukové filmy a výukové programy (shodně 73 %). V odpovědi jiné (33 %) uváděli učitelé internetové stránky (www.google.cz, www.youtube.cz). 3 % učitelů audiovizuální pomůcky nepoužívá (tabulka 30, graf 28).

Otázka 7. Myslíte si, že jsou odborné učebny Ošetřovatelství dostatečně vybaveny audiovizuální technikou (DVD přehrávač, zpětný projektor, dataprojektor, televizor, aj.) ?

Tabulka 31. Názor učitelů na vybavení odborných učeben audiovizuální technikou

	n	%
ano	1	3
spíše ano	12	36
spíše ne	15	46
ne	5	15
nedokážu posoudit	0	0
Celkem	33	100

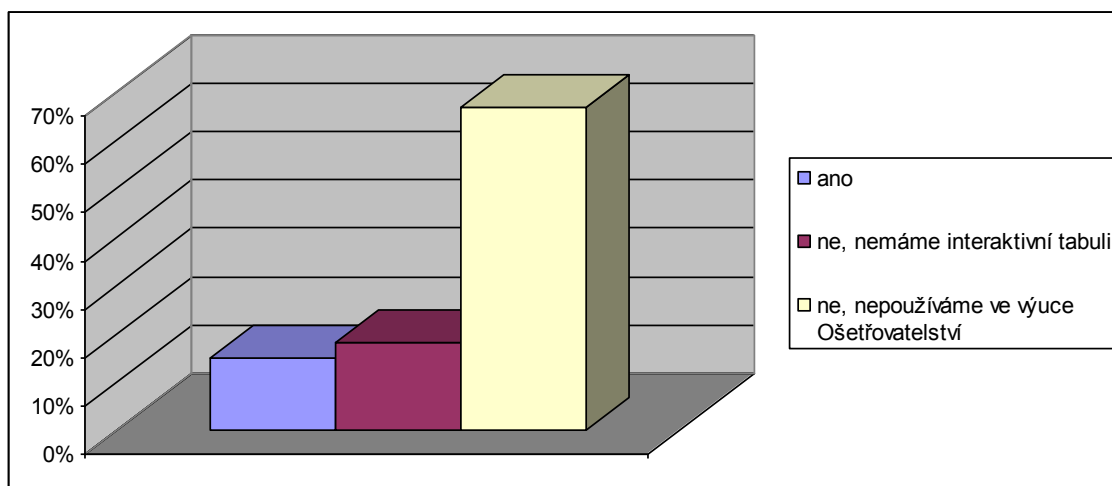
Graf 29. Názor učitelů na vybavení odborných učeben audiovizuální technikou

Podle 3 % učitelů jsou odborné učebny dostatečně vybaveny audiovizuální technikou. 36 % učitelů hodnotí dostatečnost vybavení odborných učeben audiovizuální technikou jako spíše ano, 46 % učitelů zvolilo odpověď spíše ne. 15 % učitelů udává, že odborné učebny nejsou dostatečně vybaveny audiovizuální technikou. Odpověď nedokážu posoudit neoznačil žádný učitel (tabulka 31, graf 29).

Otázka 8. Využíváte ve výuce Ošetřovatelství interaktivní tabuli ?

Tabulka 32. Využití interaktivní tabule ve výuce Ošetřovatelství - učitelé

	n	%
ano	5	15
ne, nemáme interaktivní tabuli	6	18
ne, nepoužíváme ve výuce Ošetřovatelství	22	67
Celkem	33	100

Graf 30. Využití interaktivní tabule ve výuce Ošetřovatelství

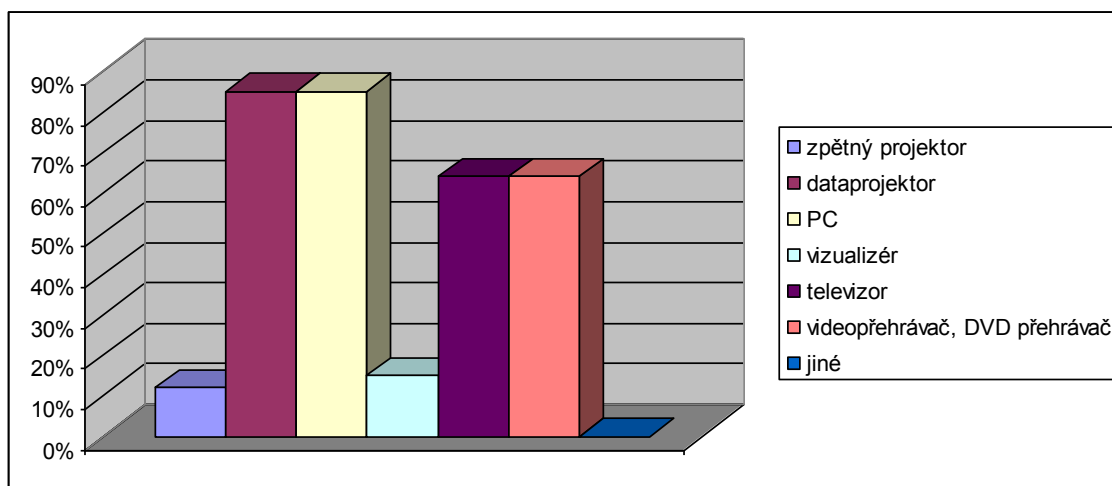
67 % učitelů interaktivní tabuli nevyužívá ve výuce Ošetřovatelství, 18 % učitelů udává, že nemají interaktivní tabuli (v dotazníku doplnili, že ji nemají v odborných učebnách Ošetřovatelství) a tudíž ji ve výuce nepoužívají. Zbýlých 15 % učitelů interaktivní tabuli ve výuce Ošetřovatelství používá (tabulka 32, graf 30).

Otázka 9. Jakou didaktickou techniku používáte ve výuce Ošetřovatelství ?

Tabulka 33. Didaktická technika

	n	%
zpětný projektor	4	12
dataprojektor	28	85
PC	28	85
vizualizér	5	15
televizor	21	64
videopřehrávač, DVD přehrávač	21	64
jiné	0	0
Celkem	107	

Jednotlivé možnosti otázky 9. byly vyhodnoceny každá zvlášť ze 100 %.

Graf 31. Didaktická technika

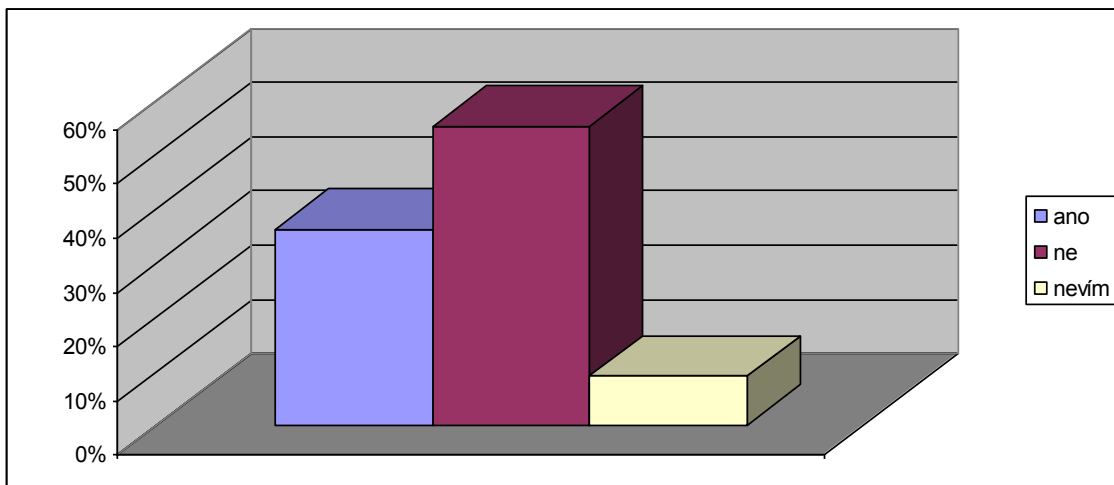
Z grafu 31 je patrné, že nejčastěji využívanou technikou je osobní počítač (85 %) a dataprojektor (85 %), dále televizor (64 %) a videopřehrávač nebo DVD přehrávač (64 %) a nejméně používanými prostředky jsou zpětný projektor (12 %) a vizualizér (15 %). Zpětný projektor patří spíše mezi starší technické prostředky, vizualizér naopak mezi jedny z nejnovějších. I tato skutečnost může mít vliv na jejich méně časté použití. Jiné didaktické prostředky nejsou ve výuce Ošetřovatelství používány (tabulka 33, graf 31).

Otázka 10. Používáte ve výuce Ošetřovatelství jiné didaktické pomůcky, které nejsou v dotazníku zmíněny ?

Tabulka 34. Používání jiných didaktických pomůcek

	n	%
ano	12	36
ne	18	55
nevím	3	9
Celkem	33	100

Graf 32. Používání jiných didaktických pomůcek

36 % učitelů uvedlo, že ve výuce používá další didaktické pomůcky, především modely a zdravotnické pomůcky. 55 % učitelů označilo odpověď ne a 9 % učitelů označilo odpověď nevím (tabulka 34, graf 32).

ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit názor učitelů a žáků prvních a druhých ročníků středních zdravotnických škol na rozsah využití materiálních didaktických prostředků ve výuce Ošetřovatelství.

Dílčí cíle byly zaměřeny na zmapování jednotlivých druhů didaktických prostředků používaných ve výuce Ošetřovatelství, zjištění názorů studentů na kvalitu těchto pomůcek a zjištění, jaké mají tyto pomůcky didaktický přínos pro žáky.

Dotazníkové šetření bylo realizováno v průběhu listopadu 2012 na třech středních zdravotnických školách metodou nestandardizovaných dotazníků. Respondenti tvořili dvě skupiny – studenty a učitele. Dotazník byl vypracován pro každou skupinu zvlášť.

Z textových pomůcek byly studenty nejčastěji označeny pracovní listy vytvořené vyučujícím. Negativním zjištěním bylo, že učebnici Ošetřovatelství nepoužívá 45 % studentů. S kvalitou textových pomůcek byly studenti spokojeni. Textové pomůcky mají pro ně přínos v podobě rozšíření vědomostí o daném tématu a spojení teorie s praktickým využitím. Z odpovědí učitelů vyplývá, že všichni učitelé používají učebnici ve výuce Ošetřovatelství, což nekoresponduje s odpovědi studentů. Další, často učiteli používanou textovou pomůckou, byly odborné časopisy (nejčastěji časopis *Sestra a Florence*).

Z pomůcek pro statickou projekci je nejvíce využívána školní tabule, na čemž se shodli studenti i učitelé. Interaktivní tabulí jsou vybaveny všechny zúčastněné školy, jen malá část učitelů ji využívá ve výuce Ošetřovatelství.

Materiální vybavení odborné učebny Ošetřovatelství hodnotili studenti i učitelé jako dostačující. Nejvíce nespokojeni s vybavením odborné učebny Ošetřovatelství byli studenti SZŠ a VOŠ v Ostravě. Kdyby měli studenti možnost něco změnit v materiálním vybavení odborných učeben Ošetřovatelství, byly by to nové modely a nové pomůcky, kterých by mělo být více. Práce s modely a pomůckami je pro studenty důležitá, znamená pro ně nácvik praktických dovedností.

Často využívanou pomůckou jsou audiovizuální prostředky, převážně výukové filmy a televizní pořady. Audiovizuální pomůcky hodnotí studenti jako kvalitní a dostačující. Promítáním těchto pomůcek získávají studenti lepší a konkrétnější představu o daném tématu. Vybavení odborné učebny Ošetřovatelství audiovizuální technikou shledávají

studenti i učitelé za méně dostačující. Méně používanou pomůckou je prezentace PowerPoint. Prezentace studentům přináší především srozumitelný a jasný zápis a změnu stereotypu.

Během výuky Ošetřovatelství studentům z didaktických pomůcek nejvíce vyhovuje práce s modelem, pomůckami a prezentace PowerPoint. Tyto pomůcky by také chtěli do výuky zařazovat častěji.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplívá skutečnost, že ve výuce Ošetřovatelství je používána široká škála kvalitních materiálních didaktických prostředků, které přispívají k lepšímu zvládnutí učiva žáky.

Výsledky dotazníkového šetření budou poskytnuty vedením zúčastněných zdravotnických škol, což jim poskytne ucelený obraz o využití materiálních didaktických prostředků na jejich škole.

Věřím, že sdělené informace budou přínosem nejen pro učitele dotazovaných zdravotnických škol, ale pro veškeré osoby zabývající se touto problematikou.

SOUHRN

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjištění názorů žáků i učitelů středních zdravotnických škol na využití a kvalitu materiálních didaktických pomůcek používaných ve výuce Ošetřovatelství. Dále se práce zabývá přehledem materiálních i nemateriálních didaktických pomůcek a jejich uplatněním ve výuce Ošetřovatelství.

Výzkum byl proveden metodou nestandardizovaných dotazníků. Jeden byl vypracován pro učitele a druhý pro studenty 1. a 2.ročníků vybraných středních zdravotnických škol. Z výsledků vyplývá skutečnost, že ve výuce Ošetřovatelství je používána široká škála kvalitních didaktických pomůcek, které přispívají k lepšímu zvládnutí učiva.

SUMMARY

The main aim of this diploma work was to find out the teacher's and student's meanings from middle medical schools to which didactic help they use how and the quality of this didactic help in subject Nursing care. It also includes the summary of material and immaterial teaching aids and its using in the subject Nursing care.

The survey was made by questionnaire. There was a different questionnaire for teachers and also for students in 1. and 2.year in various middle medical schools. According to their answers, there are used a lot of teaching aids to help the students to understand the subject Nursing care.

REFERENČNÍ SEZNAM

1. CICHÁ, M., DORKOVÁ, Z. 2006. *Didaktika praktického vyučování zdravotnických předmětů 1*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 86 s. ISBN 80-244-1417-1.
2. CICHÁ, M., DORKOVÁ, Z. 2006. *Didaktika praktického vyučování zdravotnických předmětů 2*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 57 s. ISBN 80-244-1418-X.
3. ČADÍLEK, M., LOVEČEK, A. 2005. *Didaktika odborných předmětů*. Brno : Masarykova univerzita v Brně. 173 s. Bez ISBN.
4. FILIPOVÁ, T. 2010. *Ošetrovatelství – interna. Pracovní sešit 1.díl*. Praha : Grada. 104 s. ISBN 978-80-247-3211-4.
5. FILIPOVÁ, T. 2010. *Ošetrovatelství – interna. Pracovní sešit 2.díl*. Praha : Grada. 104 s. ISBN 978-80-247-3212-1.
6. FILIPOVÁ, T., SMETANOVÁ, M. 2011. *Ošetrovatelství pro střední zdravotnické školy – chirurgie. Pracovní sešit 1.díl*. Praha : Grada. 104 s. ISBN 978-80-247-3542-9.
7. FILIPOVÁ, T., SMETANOVÁ, M. 2011. *Ošetrovatelství pro střední zdravotnické školy – chirurgie. Pracovní sešit 2.díl*. Praha : Grada. 104 s. ISBN 978-80-247-3543-6.
8. GAVORA, P. 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
9. GESCHWINDER, J., RŮŽIČKA, E., RŮŽIČKOVÁ, B. 1995. *Technické prostředky ve výuce*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci. 57 s. ISBN 80-706-7584-5.
10. GRECMANOVÁ, H., URBANOVSKÁ, E., NOVOTNÝ, P. 2000. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. Olomouc : Hanex. 159 s. ISBN 80-85783-28-2.

11. HŮSKOVÁ, J., KAŠNÁ, P. 2009. *Ošetrovatelství – ošetrovatelské postupy pro zdravotnické asistenty. Pracovní sešit I/1.díl.* Praha : Grada. 104 s. ISBN 978-80-247-2852-0.
12. HŮSKOVÁ, J., KAŠNÁ, P. 2009. *Ošetrovatelství – ošetrovatelské postupy pro zdravotnické asistenty. Pracovní sešit II/1.díl.* Praha : Grada. 96 s. ISBN 978-80-247-2853-7.
13. HŮSKOVÁ, J., KAŠNÁ, P. 2009. *Ošetrovatelství – ošetrovatelské postupy pro zdravotnické asistenty. Pracovní sešit II/2.díl.* Praha : Grada. 88 s. ISBN 978-80-247-2854-4.
14. HŮSKOVÁ, J., KAŠNÁ, P. 2009. *Ošetrovatelství – ošetrovatelské postupy pro zdravotnické asistenty. Pracovní sešit II/3.díl.* Praha : Grada. 88 s. ISBN 978-80-247-2855-1.
15. KALHOUS, Z., OBST, O. 2003. *Didaktika sekundární školy.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 186 s. ISBN 80-244-0599-7.
16. KELNAROVÁ, J. a kol. 2009. *Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty – 1. ročník.* Praha : Grada. 244 s. ISBN 978-80-247-2830-8.
17. KELNAROVÁ, J. a kol. 2009. *Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty – 2. ročník 1. díl.* Praha : Grada. 180 s. ISBN 978-80-247-3106-3.
18. KELNAROVÁ, J. a kol. 2009. *Ošetrovatelství pro zdravotnické školy – 2. ročník 2. díl.* Praha : Grada. ISBN 978-80-247-3106-3.
19. KOMENSKÝ, J.A. 1948. *Didaktika velká.* 3.vyd. Brno : Komenium.
20. KOUBA, L. a kol. 1985. *Výzkum tvorby a využití materiálních didaktických prostředků pro školy základní a střední.* Praha : Statní pedagogické nakladatelství. 14-628-85.
21. KOZIEROVÁ, B., ERBOVÁ, G., OLIVIEROVÁ, R. 1995. *Ošetrovatelstvo 1.* Martin : Osveta. ISBN 80-217-0528-0.

22. KOZIEROVÁ, B., ERBOVÁ, G., OLIVIEROVÁ, R. 1995. *Ošetrovatelstvo 2*. Martin : Osveta. ISBN 80-217-0528-0.
23. KUJAL, B. 1967. *Pedagogický slovník*. 2.díl. Praha : Státní pedagogické nakladatelství. 533 s.
24. MALACH, J. 2003. *Základy didaktiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 182 s. ISBN 80-7042-266-1.
25. MAŇÁK, J. 2003. *Nárys didaktiky*. 3.vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně. 101s. ISBN 80-210-3123-9.
26. MAŇÁK, J., ŠVEC, V. 2003. *Výukové metody*. Brno : Paido. 219s. ISBN 80-7315-039-5.
27. MIKŠOVÁ, Z., FRONKOVÁ, M., ZAJÍČKOVÁ, M. 2002. *Kapitoly z ošetrovateľskej péče I*. Valašské Meziříčí : Nalios. Bez ISBN.
28. MIKŠOVÁ, Z., FRONKOVÁ, M., ZAJÍČKOVÁ, M. 2002. *Kapitoly z ošetrovateľskej péče II*. Valašské Meziříčí : Nalios. Bez ISBN.
29. MIKŠOVÁ, Z., FRONKOVÁ, M., ZAJÍČKOVÁ, M. 2002. *Kapitoly z ošetrovateľskej péče III*. Valašské Meziříčí : Nalios. Bez ISBN.
30. MIKŠOVÁ, Z., FRONKOVÁ, M., ZAJÍČKOVÁ, M. 2002. *Kapitoly z ošetrovateľskej péče IV*. Valašské Meziříčí : Nalios. Bez ISBN.
31. MIKŠOVÁ, Z., FRONKOVÁ, M., ZAJÍČKOVÁ, M. 2002. *Kapitoly z ošetrovateľskej péče V*. Valašské Meziříčí : Nalios. Bez ISBN.
32. PRŮCHA, J. 2005. *Moderní pedagogika*. 3.vyd. Praha : Portál. 481s. ISBN 80-7367-047-X.

33. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 1998. *Pedagogický slovník*. 2.vyd. Praha : Portál. 336s. ISBN 80-7178-252-1.
34. RAMBOUSEK, V. a kol. 1989. *Technické výukové prostředky*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství. 340 s. 14-703-89.
35. RŮŽIČKA, E., RŮŽIČKOVÁ, B. 2007. *Technologie vzdělávání*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci. 65 s. ISBN 978-80-244-1732-5.
36. SLEZÁKOVÁ, L. a kol. 2006. *Ošetřovatelství pro zdravotnické asistenty I Interna*. Praha : Grada. 196 s. ISBN 978-80-247-1775-3.
37. SLEZÁKOVÁ, L. a kol. 2007. *Ošetřovatelství pro zdravotnické asistenty II Pediatrie, chirurgie*. Praha : Grada. 204 s. ISBN 978-80-247-2040-1.
38. SLEZÁKOVÁ, L. a kol. 2007. *Ošetřovatelství pro zdravotnické asistenty III Gynekologie a porodnictví, onkologie, psychiatrie*. Praha : Grada. 228 s. ISBN 978-80-247-2270-2.
39. SLEZÁKOVÁ, L. a kol. 2008. *Ošetřovatelství pro zdravotnické asistenty IV Dermatovenerologie, oftalmologie, ORL, stomatologie*. Praha : Grada. 240 s. ISBN 978-80-247-2506-2.
40. TICHÝ, P. 2011. *Moderní technické prostředky ve výuce : diplomová práce*. Olomouc : Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta. 79 s. Vedoucí diplomové práce Evžen Růžička.
41. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. 2007. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada. ISBN 978-80-247-1734-0.
42. VAŇEČEK, D. 2008. *Informační a komunikační technologie ve vzdělávání*. Praha : ČVUT. ISBN 978-80-01-04087-4

Internetové zdroje :

1. *Diagnóza* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.promediamotion.cz>
2. *Figuríny pro ošetřování* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.helago-cz.cz>
3. *Florence* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.florence.cz/o-nas/zakladni-informace>
4. *Interaktivní tabule* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.vzdelavani21.cz/pedagogove/>
5. *Ošetrovatelská péče* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.osetrovatelskapece.cz>
6. *Rámcový vzdělávací program* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.zpd.nuov.cz>
7. *Sestra* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.medical-services.cz/Casopisy/Sestra/>
8. *Školní vzdělávací program* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.spgs-szs.cz/O-nas/Skolni-vzdelavaci-programy.aspx>
9. *Vizualizér* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.activucitel.cz/produkty/vizualizery-aver-vision>
10. *Zdravotnické noviny ZDN* [online] [cit. 2013-15-02]. Dostupné z : <http://www.medical-services.cz/Casopisy/MF-Zdarvotnicke-noviny-ZDN/>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1 – Počet respondentů dle pohlaví (učitelé)

Tabulka 2 – Počet studentů v ročnících

Tabulka 3 – Důležitost předmětu Ošetřovatelství

Tabulka 4 – Zhodnocení obtížnosti předmětu Ošetřovatelství

Tabulka 5 – Rozsah využití učebnice Ošetřovatelství

Tabulka 6 – Přehled používaných učebnic Ošetřovatelství

Tabulka 7 – Názor studentů na jejich učebnici Ošetřovatelství

Tabulka 8 – Přehled používaných textových pomůcek

Tabulka 9 – Význam používaných textových pomůcek

Tabulka 10 – Spokojenost studentů s kvalitou textových pomůcek

Tabulka 11 – Přehled využívaných pomůcek pro statickou projekci

Tabulka 12 – Využití interaktivní tabule ve výuce Ošetřovatelství

Tabulka 13 – Hodnocení materiálního vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

Tabulka 14 – Návrh na zlepšení materiálního vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

Tabulka 15 – Význam práce s modely, pomůckami pro studenty

Tabulka 16 – Přehled používaných audiovizuálních pomůcek ve výuce Ošetřovatelství

Tabulka 17 – Hodnocení kvalita audiovizuálních pomůcek

Tabulka 18 – Význam audiovizuálních pomůcek pro studenty

Tabulka 19 – Hodnocení vybavení odborné učebny Ošetřovatelství audiovizuální technikou

Tabulka 20 – Používání prezentace PowerPoint ve výuce Ošetřovatelství

Tabulka 21 – Spokojenost s kvalitou prezentací

Tabulka 22 – Návrh na zlepšení prezentací

Tabulka 23 – Přínos výuky formou prezentace

Tabulka 24 – Přehled pomůcek, které studentům ve výuce nejvíce vyhovují

Tabulka 25 – Přehled pomůcek, které by chtěli studenti zařadit do výuky častěji

Tabulka 26 – Přehled textových pomůcek používaných učiteli

Tabulka 27 – Přehled pomůcek, které připravují učitelé do výuky

Tabulka 28 – Přehled pomůcek pro statickou projekci

Tabulka 29 – Názor učitelů na materiální vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

Tabulka 30 – Audiovizuální pomůcky

Tabulka 31 – Názor učitelů na vybavení odborné učebny Ošetřovatelství audiovizuální technikou

Tabulka 32 – Využití interaktivní tabule ve výuce Ošetřovatelství – učitelé

Tabulka 33 – Didaktická technika

Tabulka 34 – Používání jiných didaktických pomůcek

Graf 1 – Důležitost předmětu Ošetřovatelství

Graf 2 – Zhodnocení obtížnosti předmětu Ošetřovatelství

Graf 3 – Rozsah využití učebnice Ošetřovatelství

Graf 4 – Přehled používaných učebnic Ošetřovatelství

Graf 5 – Názor studentů na jejich učebnici Ošetřovatelství

Graf 6 – Přehled používaných textových pomůcek

Graf 7 – Význam používaných textových pomůcek

Graf 8 – Spokojenost studentů s kvalitou textových pomůcek

Graf 9 – Přehled využívaných pomůcek pro statickou projekci

Graf 10 – Využití interaktivní tabule ve výuce Ošetřovatelství

Graf 11 – Hodnocení materiálního vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

Graf 12 – Návrh na zlepšení materiálního vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

Graf 13 – Význam práce s modely, pomůckami pro studenty

Graf 14 – Přehled používaných audiovizuálních pomůcek ve výuce Ošetřovatelství

Graf 15 – Hodnocení kvalita audiovizuálních pomůcek

Graf 16 – Význam audiovizuálních pomůcek pro studenty

Graf 17 – Hodnocení vybavení odborné učebny Ošetřovatelství audiovizuální technikou

Graf 18 – Používání prezentace PowerPoint ve výuce Ošetřovatelství

Graf 19 – Spokojenost s kvalitou prezentací

Graf 20 – Návrh na zlepšení prezentací

Graf 21 – Přínos výuky formou prezentace

Graf 22 – Přehled pomůcek, které studentům ve výuce nejvíce vyhovují

Graf 23 – Přehled pomůcek, které by chtěli studenti zařadit do výuky častěji

Graf 24 – Přehled textových pomůcek používaných učiteli

Graf 25 – Přehled pomůcek, které připravují učitelé do výuky

Graf 26 – Přehled pomůcek pro statickou projekci

Graf 27 – Názor učitelů na materiální vybavení odborné učebny Ošetřovatelství

Graf 28 – Audiovizuální pomůcky

Graf 29 – Názor učitelů na vybavení odborné učebny Ošetřovatelství audiovizuální technikou

Graf 30 – Využití interaktivní tabule ve výuce Ošetřovatelství – učitelé

Graf 31 – Didaktická technika

Graf 32 – Používání jiných didaktických pomůcek

SEZNAM ZKRATEK

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

č. – číslo

např. – například

kol. – kolektiv

obr. - obrázek

RVP – rámcový vzdělávací program

s. - strana

SPgŠ – střední pedagogická škola

SZŠ – střední zdravotnická škola

ŠVP – školní vzdělávací program

VOŠ – vyšší odborná škola

ZA – zdravotnický asistent

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Vztah mezi pedagogikou a didaktikou

Obrázek 2 – Didaktické prostředky

Obrázek 3 – Interaktivní tabule

Obrázek 4 – Vizualizér

Obrázek 5 – Nemocniční figurína

Obrázek 6 – Figurína dítěte pro zdravotní sestry

Obrázek 7 – Lidské srdce

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – ŠVP obor Zdravotnický asistent, učební osnova předmětu Ošetřovatelství
1.ročník

Příloha 2 – Tématicko-časový plán předmětu Ošetřovatelství 1.ročník

Příloha 3 – Pracovní list – dekubity

Příloha 4 – Pexeso – fyziologické funkce

Příloha 5 – Dotazník – studenti

Příloha 6 – Dotazník - učitelé

Příloha 1 ŠVP obor Zdravotnický asistent, učební osnova předmětu
Ošetrovatelství 1.ročník

Výsledky vzdělávání	Učivo
<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pozná a popíše druhy obvazového materiálu • vytvoří obvaz na jednotlivé části těla • zabandážuje dolní končetiny • charakterizuje ošetřovací jednotku, vyjmenuje její součásti, porovná typy ošetřovacích jednotek • přijme, přeloží a propustí nemocného, na příkladu popíše zvláštnosti při přijetí pacienta s ohledem na jeho věk, zdravotní stav, náboženské, jazykové odlišnosti • rozliší pojmy adaptace a hospitalismus • popíše Maslowovu pyramidu potřeb • uvede konkrétní příklady potřeb a začlení je do struktury pyramidy • podle kasuistik navrhne ošetrovatelské intervence • rozdělí pomůcky podle materiálu • definuje pojmy dezinfekce a sterilizace, vyjmenuje zásady BOZP a dodrží je při přípravě dezinfekčního roztoku • vydezinfikuje různé druhy pomůcek • předvede hygienické mytí rukou • připraví materiál ke sterilizaci • předvede manipulaci se sterilním materiálem • na příkladech popíše komplikace vyplývající 	<p>Teorie ošetrovatelství</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obvazová technika • Ošetřovací jednotka • Klient a nemocniční prostředí • Potřeby a jejich uspokojování • Péče o pomůcky, dezinfekce, sterilizace <p>Všeobecná ošetrovatelská péče</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lůžko a jeho úprava • Hygienická péče o děti a dospělé • Výživa nemocných • Vizita • Odpočinek a spánek • Ošetrování nemocného s bolestí

- z nedodržení hygienicko-epidemiologických zásad
- popíše typy **lůžek**
  - přiřadí pomůcky doplňující lůžko
  - upraví lůžko bez nemocného
  - upraví lůžko s nemocným
  - polohuje nemocného
  - provede ranní a večerní **toaletu**
  - umyje vlasy nemocnému na lůžku
  - na modelu předvede ošetření znečištěného nemocného
  - na modelu předvede koupel kojence
  - na modelu předvede zvažení a změření kojence
  - definuje proleženiny, popíše klinický obraz,
  - provede prevenci a na modelu ošetření proleženin
  - určí rizika vzniku dle Nortonové
  - vyjmenuje a charakterizuje **diety**
  - vyplní tiskopis objednávání stravy
  - na modelech předvede podávání stravy podle stupně soběstačnosti, stanoví nutriční skóre, navrhne jídelníček racionální výživy
  - připraví pomůcky k aplikaci výživy nasogastrickou sondou
  - připraví kojeneckou stravu
  - na modelu předvede krmení kojence
  - definuje **vizitu**, charakterizuje její formy, popíše význam vizity

<ul style="list-style-type: none"> • připraví pomůcky k vizitě s ohledem na typ oddělení • asistuje při modelové vizitě • určí pořadí plnění úkolů po vizitě • definuje spánek a jeho fáze • v modelových situacích připraví nemocného k spánku • vyjmenuje poruchy spánku a navrhne ošetrovatelské intervence • definuje bolest, popíše kriteria hodnocení bolesti • pracuje s mapou bolesti, škálováním, zdůvodní nutnost pomoci nemocnému vždy, když signalizuje bolest • uvede na příkladech specifika prožívání bolesti s ohledem na věk a kulturu • vyjmenuje možnosti prevence a tišení bolesti	
---	--

Zdroj : www.spgs-szs.cz

Příloha 2 Tématicko-časový plán předmětu Ošetřovatelství 1. ročník

Tématický plán předmětu OŠETŘOVATELSTVÍ

Studijní obor : Zdravotnický asistent 53-41-M/007

Školní rok : 2011/2012

Třída : 1.D / ZA

Počet vyučovacích hodin : 4 hodiny týdně, tj. 148 hodin celkem

Časová dotace	Učivo	Poč. hod.	Poznámka
5.9.	Úvod do předmětu Ošetřovatelství	2	
	Učební plán, OBP a PO v odborné učebně ošetřovatelství, provozní řád, seznámení s učebnou	2	
6.9. – 18.10.	Obvazová technika	26	
	Druhy obvazového materiálu, použití, význam	4	
	Zhotovování obvazového materiálu (štetičky, mulový drén,...)	2	
	Zásady pro práci s obvazy a jejich příkládání, komplikace vzniklé nesprávným přiložením obvazu, účel obvazové techniky	2	
	Obvazy šátkové – obvazy hlavy, obvazy horní a dolní končetiny	2	
	Obvazy prakové a náplast'ové	2	
	Obvazy z pružných úpletů, bandáže dolních končetin	4	

	Obvazy obinadlové – zásady práce s obinadly, druhy otoček	2	
	Obinadlové obvazy hlavy, očí a ucha	2	
	Obinadlové obvazy horní končetiny	2	
	Obinadlové obvazy dolní končetiny	2	
	Obinadlové obvazy hrudníku, opakování obvazové techniky	2	
24.10.- 31.10.	Ošetřovací jednotka	6	
	Typy, součásti oše.jednotky	2	
	Pokoj pro nemocné, inventář	2	
	Ošetřovací jednotka – SZZ Krnov	2	exkurze
1.11.- 21.11.	Klient a nemocniční prostředí	12	
	Příjem nemocného – druhy příjmu, příjem N na ambulanci, příjem N na oš.jednotce, dokumentace, zvláštnosti příjmu dítěte	4	prezentace
	Překlad a propuštění nemocného	2	
	Specifika hospitalizace národnostních menšin	2	referáty žáků
	Adaptace nemocného na hospitalizaci – adaptace, hospitalismus	2	
	Práva nemocných, Charta práv dětí	2	
22.11.- 28.11.	Potřeby a jejich uspokojování	4	
	Definice potřeb, Maslowova pyramida potřeb	2	

	Ošetrovatelské intervence na základě potřeb pacienta	2	
29.11-3.1.	Péče o pomůcky	16	
	Péče o pomůcky z různých druhů materiálu, jednorázové pomůcky	2	
	Dezinfekce – základní pojmy, způsoby a druhy	2	prezentace
	Chemická dezinfekce – druhy dezinfekčních prostředků, zásady přípravy, výpočet koncentrace dez.roztoku	2	pracovní listy
	Příprava dez.roztoků, dezinfekce pomůcek – praktické procvičování	2	
	Hygienické mytí rukou, praktické procvičování, vyšší stupeň dezinfekce	2	
	Sterilizace – definice, druhy, způsoby, sterilizační přístroje	2	prezentace
	Příprava materiálu ke sterilizaci, zacházení se sterilním materiálem, praktické procvičování	2	
	Centrální sterilizace SZZ Krnov	2	exkurze
9.1.-6.2.	Lůžko a jeho úprava	18	
	Typy lůžek pro dospělé a děti, základní vybavení lůžka	2	video
	Pomůcky doplňující lůžko	2	
	Úprava lůžka bez N – praktické procvičování	4	
	Úprava lůžka s N (výměna prádla po délce, po šířce) – praktické procvičování	6	
	Polohy nemocného v lůžku	2	

	Změny poloh N v lůžku, manipulace s N, praktické procvičování	2	
7.2.-17.4.	Hygienická péče o děti a dospělé	36	
	Význam hygienické péče, hygienické návyky, péče o osobní a ložní prádlo	2	
	Péče o zdravou dutinu ústní, zubní protézu , praktické procvičování	2	přinést zub.kartáček+pastu
	Zvláštní péče o dutinu ústní	2	
	Ranní a večerní toaleta na lůžku, praktické procvičování	4	
	Celková koupel nemocných – soběstačných, částečně soběstačných a nesoběstačných N, praktické procvičování	4	
	Péče o vlasy – soběstačný a částečně soběstačný N	2	
	Péče o vlasy – nesoběstačný N, praktické procvičování	4	
	Péče o vlasy - odvšivování	2	
	Hygiena při vyprazdňování, mytí znečištěného N, pomůcky pro inkontinentní	4	
	Péče o kůži – opruzeniny (prevence, příčiny, projevy)	2	
	Péče o kůži – dekubity (prevence, příčiny, projevy, ošetření)	4	prezentace, model dekubitů, pracovní list
	Péče o hygienu kojenců a batolat – koupání, vážení	4	video
23.4.-28.5.	Výživa nemocných	14	
	Výživa, složky potravy, faktory ovlivňující výživu, zhodnocení stavu výživy N,	4	

	patologické stavy výživy		
	Dietní systém, objednávání stravy	2	
	Podávání stravy, krmení N, praktické procvičování	4	jogurt,...,lžička
	Výživa NGS	2	prezentace
	Kojenecká strava, krmení kojence, příprava čajů	2	
29.5.-4.6.	Vizita	4	
	Vizita – definice, význam, účel, formy	2	prezentace
	Vizita – povinnosti ZA	2	
5.6.-11.6.	Odpočinek a spánek	4	
	Odpočinek a spánek – definice, fáze spánku	2	prezentace
	Odpočinek a spánek - poruchy spánku, oše.intervence	2	
12.6.-19.6.	Ošetřování nemocného s bolestí	6	
	Bolest – definice, druhy, hodnocení bolesti	2	prezentace
	Bolest – způsoby tišení bolesti, šetrné ošetřování N s bolestí	2	
	Bolest – specifika prožívání bolesti s ohledem na věk a kulturu	2	

Zdroj : Kováčová

Příloha 3 Pracovní list – dekubity

Proležení (latinský název).....je místní odumrtí tkáně způsobená poruchou.....Postihuje kůži,.....,šlachy až kost. Může také vzniknout uvnitř těla na.....a.....

Vznik dekubitů ovlivňuje :

- Přímý tlak
- Tření
- Střížná síla - .....
- Vlhkost
- Celkové faktory - .....
- .....
- .....
- Rizikové faktory - .....
- .....

Dekubity mohou vzniknout na kterémkoliv místě těla, nejčastěji však na tzv. *predilekčních místech*.

Predilekční místa jsou místa, kde.....

V poloze na zádech to jsou :

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

Dekubity mohou vzniknout i na sliznicích tlakem cizího tělesa, kterým může být např.....,

Klasifikace dekubitů dle TORRANCE

1. stupeň.....
.....
.....
2. stupeň.....
.....
.....
3. stupeň.....
.....
.....
4. stupeň.....
.....
.....

Výskyt dekubitů lze výrazně snížit kvalitní ošetrovatelskou péčí. Hlavním cílem kvalitní ošetrovatelské péče není léčba již vzniklého dekubitu, ale.....!

Sestra i ZA musí umět vyhodnotit, u kterých pacientů je zvýšené riziko vzniku dekubitů. Nejčastěji používaný je hodnotící systém dle.....

Zamysli se, jaké by měli být preventivní ošetrovatelské činnosti zabraňující vzniku dekubitů :

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zdroj : Kováčová

Příloha 4 Pexeso - fyziologické funkce

HYPOTERMIE	Podchlazení	HEMATURIE	Krev v moči
SUBFEBRILIE	Zvýšená teplota	MELÉNA	Černá, dehtovitá stolice
HYPERTENZE	Vysoký krevní tlak	ARYTMIE	Nepravidelný puls
TACHYPNOE	Zrychlené dýchání	DIURÉZA	Množství moči za 24 hod.
DYSPNOE	Namáhavé dýchání, dušnost	STRANGURIE	Řezání, pálení při močení

Zdroj : Kováčová

Příloha 5 Dotazník – studenti

Vážení studenti,

dovoluji se na Vás obrátit s žádostí o vyplnění tohoto dotazníku. Jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vaše odpovědi mi poslouží ke zpracování diplomové práce s názvem **Didaktické prostředky a jejich využití ve výuce Ošetřovatelství**.

Tento dotazník je zcela anonymní. Za vyplnění dotazníku děkuji.

Bc. Lenka Kováčová

Po pečlivém přečtení otázky označte jednu, pro Vás nejvýstižnější odpověď. U vybraných otázek máte možnost označit více odpovědí.

Ročník studia .....

Škola.....

1. Předmět Ošetřovatelství je pro Váš studijní obor :

- a) velmi důležitý
- b) důležitý
- c) méně důležitý
- d) nedůležitý
- e) nedokážu posoudit

2. Zhodnoťte stupeň obtížnosti předmětu Ošetřovatelství.

- a) velmi obtížný
- b) obtížný
- c) celkem snadný
- d) velmi snadný
- e) nedokážu posoudit

3. Učebnici Ošetrovatelství používáte :

- a) ve výuce i doma
- b) pouze ve výuce
- c) pouze doma
- d) nepoužíváte

4. Kterou s následujících učebnic Ošetrovatelství používáte?

- a) Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty 1.ročník – Kelnarová J. a kolektiv
- b) Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty 2.ročník - Kelnarová J. a kolektiv
- c) Ošetrovatelství 1 – Vučková J.
- d) Ošetrovatelství I – Rozsypalová M. a kolektiv
- e) Ošetrovatelství II – Rozsypalová M. a kolektiv
- f) jinou.....

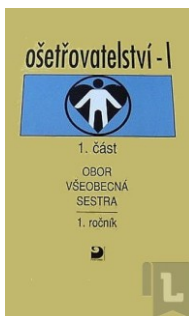
a)

b)

c)

d)

e)

5. S učebnicí, kterou používáte, se Vám dobře pracuje, je srozumitelná přehledná.

Souhlasíte s daným tvrzením?

- a) zcela souhlasím
- b) souhlasím
- c) spíše nesouhlasím
- d) nesouhlasím
- e) nedokážu posoudit

6. Používáte ve výuce Ošetřovatelství i jiné textové pomůcky (např. časopisy, pracovní listy apod.)? Můžete označit více odpovědí.

- a) pracovní sešity
- b) odborné časopisy a literaturu
- c) pracovní listy vytvořené vyučujícím
- d) jiné (doplňte).....
- e) nepoužíváte

7. Jaký mají textové pomůcky pro Vás význam?

- a) rozšíření vědomostí o daném tématu
- b) spojení teorie s praktickým využitím
- c) oživení výuky
- d) jiný význam (doplňte).....
- e) nemají žádný význam

8. Jsou tyto pomůcky podle Vás dobře zpracované?

- a) Ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nedokážu posoudit

9. Které z následujících pomůcek využíváte během výuky Ošetřovatelství? Můžete označit více odpovědí.

- a) zápis na tabuli
- b) nástěnné obrazy
- c) grafické znázornění
- d) jiné (doplňte).....
- e) nepoužíváte

10. Máte ve škole interaktivní tabuli? Využíváte ji v rámci výuky Ošetřovatelství?

- a) máme a využíváme ji ve výuce Ošetřovatelství
- b) máme, ale nepoužíváme ve výuce Ošetřovatelství
- c) nemáme
- d) nevím

11. Materiální vybavení (pomůcky, modely,...) odborné učebny Ošetřovatelství byste zhodnotil/a jako :

- a) optimální
- b) dostačující
- c) méně vyhovující
- d) nevyhovující
- e) nedokážu posoudit

12. Co byste zlepšil/a na materiálním vybavení odborné učebny Ošetřovatelství?

.....

13. Práce s modely, pomůckami pro Vás znamená :

- a) nácvik praktických dovedností
- b) spojení teoretických znalostí s praxí
- c) oživení výuky
- d) není pro Vás důležitá
- e) jiné (doplňte).....

14. Používáte během výuky Ošetřovatelství audiovizuální pomůcky ? Můžete označit více odpovědí.

- a) televizní pořady (např. Diagnóza)
- b) výukové programy na CD-ROM nebo DVD
- c) výukové filmy
- d) jiné (doplňte).....
- e) nepoužíváte

15. Uvedené audiovizuální pomůcky považujete za :

- a) kvalitní
- b) dostačující
- c) spíše nevyhovující
- d) nevyhovující
- e) nedokážu posoudit

16. Promítání výukových filmů a jiných pořadů pro Vás představuje :

- a) utřídění a rozšíření poznatků o daném tématu
- b) lepší a konkrétnější představu o daném tématu
- c) aplikaci teorie do praxe
- d) oddechový čas
- e) jiný význam
- f) nezajímají Vás

17. Myslíte si, že jsou odborné učebny dostatečně vybaveny audiovizuální technikou (DVD přehraavač, dataprojektor, PC, televizor, aj.)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nedokážu posoudit

18. Připravuje si učitel k výuce Ošetrovatelství prezentaci v PowerPointu?

- a) ano
- b) ne

19. Jste spokojeni s kvalitou těchto prezentací ?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne

- d) ne
- e) nedokážu posoudit

20. Pokud nejste spokojeni s kvalitou prezentací, v čem by se měla změnit?

.....

21. Jaký má pro Vás výuka formou prezentace přínos ?

- a) srozumitelný a jasný zápis
- b) vyučující Vám dá podklady, stačí si dělat poznámky
- c) změna stereotypu (výklad, zápis na tabuli,...)
- d) jiný přínos (doplňte).....
- e) nemá žádný přínos

22. Který z výukových prostředků Vám během výuky Ošetřovatelství nejvíce vyhovuje (označte jednu odpověď) ?

- a) zápis na tabuli
- b) prezentace PowerPoint
- c) práce s textem
- d) audiovizuální pomůcky (např. videofilm)
- e) práce s modelem, pomůckami
- f) jiné

23. Jaké pomůcky byste chtěli častěji zařadit do výuky Ošetřovatelství ? Můžete označit více odpovědí.

- a) prezentace PowerPoint
- b) práce s textem
- c) audiovizuální pomůcky
- d) práce s modelem, pomůckami
- e) jiné (doplňte).....

Příloha 6 Dotazník – učitelé

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku. Jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vaše odpovědi budou použity ke zpracování diplomové práce s názvem **Didaktické prostředky a jejich využití ve výuce Ošetrovatelství**. Tento dotazník je zcela anonymní.

Po pečlivém přečtení otázky označte jednu, pro Vás nejvýstižnější, odpověď. U vybraných otázek máte možnost označit více odpovědí.

Za vyplnění dotazníku Vám děkuji.

Bc.Lenka Kováčová

1. Pohlaví

- a) žena
- b) muž

2. Které textové pomůcky využíváte při výuce Ošetrovatelství ? Můžete označit více odpovědí.

- a) učebnici
- b) pracovní sešit
- c) odbornou literaturu (jakou ?).....
- d) odborné časopisy (jaké ?).....
- e) jiné.....
- f) nepoužíváte

3. Připravujete pro žáky do předmětu Ošetrovatelství některé z těchto didaktických pomůcek ? Můžete označit více odpovědí.

- a) pracovní list
- b) prezentace PowerPoint
- c) pexeso
- d) jiné.....
- e) nepřipravujete

4. Během výuky Ošetřovatelství používáte (můžete označit více odpovědí) :

- a) zápis na tabuli
- b) nástěnné obrazy
- c) grafické znázornění
- d) jiné.....
- e) nepoužíváte

5. Považujete materiální vybavení (pomůcky, modely,...) odborné učebny Ošetřovatelství za dostačující ?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nedokážu posoudit

6. Používáte během výuky Ošetřovatelství audiovizuální pomůcky ? Můžete označit více odpovědí.

- a) televizní pořady (např. Diagnóza)
- b) výukové programy na CD-ROM nebo DVD
- c) výukové filmy
- d) jiné.....
- e) nepoužíváte

7. Myslíte si, že jsou odborné učebny Ošetřovatelství dostatečně vybavené audiovizuální technikou (DVD přehrávač, zpětný projektor, dataprojektor, televizor, aj.) ?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nedokážu posoudit

8. Využíváte ve výuce Ošetřovatelství interaktivní tabuli ?

- a) ano
- b) ne, nemáme interaktivní tabuli
- c) ne, nepoužíváme ve výuce Ošetřovatelství

9. Jakou didaktickou techniku používáte ve výuce Ošetřovatelství ? Můžete označit více odpovědí.

- a) zpětný projektor
- b) dataprojektor
- c) PC
- d) Vizualizér
- e) Televizi
- f) videopřehrávač, DVD přehrávač
- g) jiné.....

10. Používáte ve výuce Ošetřovatelství jiné didaktické pomůcky, které nejsou v dotazníku zmíněny ?

- a) ano (jaké ?).....
- b) ne
- c) nevím

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Lenka Kováčová
Katedra:	Antropologie a zdravotní vědy
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Majerová
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Didaktické prostředky a jejich využití ve výuce Ošetrovatelství
Název v angličtině:	Didactic means and their usage in teaching nursing
Anotace práce:	Diplomová práce se v teoretické části zabývá přehledem didaktických prostředků a jejich uplatněním ve výuce Ošetrovatelství. Praktická část je zaměřena na zjištění názorů studentů a učitelů vybraných středních zdravotnických škol na rozsah využití a kvalitu jimi používaných didaktických prostředků ve výuce Ošetrovatelství.
Klíčová slova:	Didaktické prostředky, výuka ošetrovatelství, student
Anotace v angličtině:	This diploma work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part is aimed on the overview of didactical teaching help in the subject Nursing care. The practical part is aimed on the student's and teacher's opinion how are the didactical teaching used and how is the quality of the used objects in the subject Nursing care.
Klíčová slova v angličtině:	Didactical teaching aids, teaching nursing care, a student
Přílohy vázané v práci:	6 příloh
Rozsah práce:	119
Jazyk práce:	Český